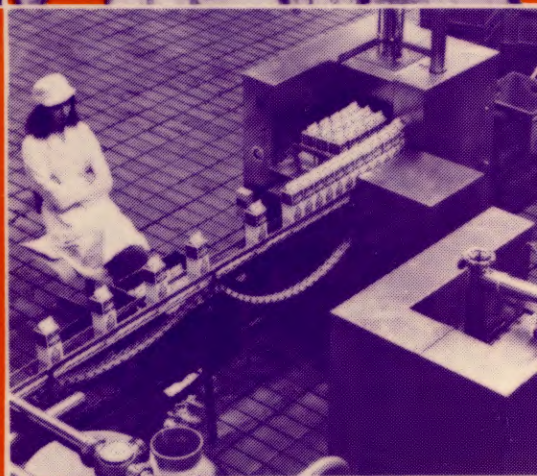

Reis kampen blant arbeiderkvinner

Studiebok om
kvinnefrigjøring
og sosialisme

Oktober

Redigert av AKP(m-l)s kvinneutvalg

Tom side

REIS KAMPEN BLANT ARBEIDERKVINNENE

Tom side

REIS KAMPEN BLANT ARBEIDERKVINNENE

Studiebok
om kvinnefrigjøring
og
sosialisme

Redigert av
AKP(m-l)s kvinneutvalg

9012 REGIONSYKEHUSET I TRØMSØ

Pasientbiblioteket

Ex 1

FORLAGET OKTOBER A/S
OSLO 1975

9012 REGIONSYKEHUSET I TROMSØ

Pasientbiblioteket

REIS KAMPEN BLANT ARBEIDERKVINNENE

Studiebok om kvinnefrigjøring og sosialisme.

Redigert av AKP(m-l)s kvinneutvalg

© Forlaget Oktober A/S, 1975

1. opplag, november 1975, 4000

Trykt i offset hos A/S Duplotrykk, Oslo 1975

ISBN 82-7094-111-5

INNHold

Del 1:

REIS KAMPEN BLANT ARBEIDERKVINNENE

Kvinnekamp er klassekamp	s. 11
Kampen mellom menn og kvinner i klassen er en kamp for enhet mot undertrykkerne	s. 12
Revolusjon/reformisme – også et stridsspørsmål for kvinnene	s. 13
Proletariatet må lede kvinnekampen	s. 15
Hard kamp krever hard organisering	s. 17
Denne motsigelsen er ikke ny	s. 17
Partiet og kvinnekampen	s. 19
Bruk boka – studer for kampen	s. 20

Del 2:

UNDERTRYKKINGA AV KVINNENE ER KNYTТА TIL PRIVATEIENDOMMEN

To syn på hva som bestemmer kvinneundertrykkinga	s. 22
Hva Engels' analyse av kvinneundertrykkinga dreier seg om	s. 24
Produktivkreftene og produksjonsforholda i de primitive »ur- kommunistiske» samfunn	s. 24
Det urkommunistiske samfunnets undergang	s. 28
Klassesamfunnet oppstår	s. 31
Kvinnekamp i klassesamfunnet	s. 33
Proletarkvinnenes kamp under kapitalismen	s. 35

Del 3:

KVINNEN UNDER SOSIALISMEN

Kvinnekampens mål	s. 42
Deltakelse i produksjonen og avskaffelsen av maksimal profitt en forutsetning for kvinnens frigjøring	s. 44
Ta del i produksjonen og den politiske virksomhet	s. 45
Lær av Kina og Albania	s. 47
Revisjonismen	s. 48
Er Sovjet en sosialistisk stat, og er statseiendom et skritt mot sosialismen	s. 48
Revisjonistene sprer illusjoner om kvinnefrigjøringa	s. 50

Revisjonistene går imot kvinnens rett til arbeid	s. 50
Revisjonistene »kan ikke» avskaffe husslaveriet	s. 51
Revisjonistene likestiller husarbeid og produktivt arbeid	s. 51
Revisjonistene hevder kvinnes plikt til å oppdra barna	s. 52
Revisjonistene »trenger ikke» kvinnelig arbeidskraft	s. 52
Klassekampen fortsetter	s. 53
Kvinnene er en del av folket. Den fremste oppgaven er å befeste proletariatets diktatur	s. 54
Partiet i ledelsen av klassekampen. Kvinnebevegelsen er en særegen form for organisering	s. 56
Trenger vi en særegen organisering	s. 56
Erfaringer fra de sosialistiske landa	s. 56
Kvinnens rolle i samfunnet	s. 58
Kvinnebevegelsens hovedoppgave: å befeste proletariatets diktatur og å utvikle revolusjonen	s. 58
Folkekommunene, det beste grunnlaget for kvinnefrigjøring	s. 59
Folket skaper sjøl sine egne arbeidsplasser	s. 61
»Ta del i produksjonen og <i>den politiske virksomhet</i> »	s. 63
Høyning av det teoretiske, tekniske og vitenskaplige nivået, en forutsetning for kvinnens likestilling og frigjøring	s. 65
Kvinnens rolle i familien	s. 67
Familien som institusjon	s. 67
Familieplanlegging	s. 72

Del 4:

BARE MED PROLETARIATET I LEDELSEN VIL KVINNEKAMPEN SEIRE

Enhver linje i kvinnekampen har klassestempel	s. 76
Borgerlig kvinnekamp	s. 77
Borgerskapets revolusjon	s. 77
Den borgerlige feminisismen	s. 78
Borgerskapets kvinner – en del av den nye herskerklassen	s. 79
Kapitalismen – krise for kvinnene i mellomlaga	s. 81
Rett til arbeid	s. 82
Den proletariske kvinnebevegelsen	s. 83
Kapitalisme er utbytting av proletaren	s. 83
Arbeiderkvinnenes kamp og arbeiderklassens kamp er ett	s. 84
Arbeiderkvinnene organiserer seg for klassekamp	s. 85
Fast organisering og kamp gir seier	s. 88
Borgerskapet frykter kvinnes kamp	s. 89

Kvinnene ble en reserve for revisjonismen i arbeiderbevegelsen . . .	s. 90
Borgerlig feminisme blant arbeiderkvinnene	s. 91
Arbeiderkvinner til kamp <i>mot</i> egne interesser	s. 92
Kampen mellom linjene er uforsonlige	s. 94
Kvinnesekterismen	s. 94
Borgerkvinnene forsvarer klasseinteressene sine	s. 95
Den borgerlige feminismens strategi	s. 97

Del 5:

KVINNEPOLITIKKEN TIL SV, RØD PYNT PÅ BLÅ KAKE REVISJONISTENES FORSØK PÅ Å LEDE DEN PROGRESSIVE KVINNEKAMPEN I GRØFTA

Klassekravet sjølbestemt abort – et eksempel	s. 100
SVs sosialisme – statsmonopolkapitalisme	s. 101
SV forkaster proletariatets diktatur	s. 102
SVs stat – svever over klassemotsetningene	s. 103
SV sikter mot å bli statsbærende parti	s. 103
SVs mål – statsmonopolkapitalisme	s. 104
SV går imot revolusjonen	s. 105
SV – for imperialismen	s. 105
SVs veg for kvinnene til sosialismen – stem SV	s. 106
SV og »sosialistisk» kvinneorganisering – »rød pynt på blå kake»	s. 107
SV er borgerlige idealister i analysen av kvinneundertrykking . .	s. 108
Arbeidsdeling mellom kvinne og mann er ikke årsaken til kvinneundertrykking	s. 109
Kvinneundertrykking er en særegen del av klasseundertrykkinga	s. 111
Monopolkapitalens profittjakt rammer kvinnene hardt	s. 112
»Arbeidsdeling mellom kjønnene» – forener all borgerlig kvinne- sak	s. 115
SVs kvinnekamp – snever kamp mot mannens privilegier	s. 119
Kvinnekampen til SV – kamp mellom kjønnene	s. 119
Reis arbeiderkvinnenes kamp	s. 121
Ild og vann er fortsatt uforenlige	s. 122
»Kjønnskampen» forener all borgerlig kvinnesak	s. 123
Norsk Kvinneforbund – ut mot mannens maktstilling	s. 124
Kvinnepolitikken til SV – støtte til imperialismen	s. 126
SV tilslører imperialismen	s. 126
Eksemplet Mexico – SVs knefall for imperialismen	s. 127

Norsk Kvinneforbund – støtte til sosialimperialismen	s. 129
Bekjemp revisjonismen	s. 130
Hva er et borgerlig arbeiderparti	s. 131

Del 6:

KJØNNSKAMP ELLER EN DEL AV KLASSEKAMPEN

»Eksempler på skillelinjer i dagskampen»

Kvinneundertrykkinga er en følge av produksjonsforholda	s. 134
Den væpna revolusjonen er kvinnenes vei	s. 135
Vietnam	s. 137
Ingen støtte til herskerklassens kvinner	s. 138
Internasjonal solidaritet er kamp mot imperialismen	s. 139
Kamp mot imperialismens agenter i Norge	s. 140
Streikekampen	s. 141
Nei til tvungen voldgift – et viktig kvinnekraft	s. 141
Kamp mot politisk forfølgelse av klassekjempere	s. 142
Verdenskvinnekonferansen i Mexico	s. 143
Supermaktene rivaliserer om å få dominere verdens kvinner	s. 144
Oppsigelsene av de 13 kvinnene ved Våler Skurlag	s. 146
Kampen må reises mot reaksjonære ideer i arbeiderklassen	s. 148
Lær av Vålerkvinnenes kamp	s. 149
Daghjemkampen	s. 150
Kvinnenes krav og ungenes krav	s. 151
Kampen for sjølbestemt abort er klassekamp	s. 153
Kamp for samfunnsmessig kontroll avreproduksjonen	s. 155
Kamp mot all borgerlig ideologi i kvinnekampen	s. 156

STUDIER

Innledning til studiespørsmåla	157
Forslag til leseliste	s 159

DEL 1

REIS KAMPEN BLANT ARBEIDERKVINNENE

DEL 1:

REIS KAMPEN BLANT ARBEIDERKVINNENE

Denne boka er ei studiebok om kvinnespørsmålet, slik vi kommunister i AKP(m-l) ser saka. Det betyr ikke at det mellom disse permene står alt AKP(m-l) mener om kvinnekamp, i går, i dag og i framtida.

Dette er ei bok som drøfter flere motsigelser, men den røde tråden i boka er *hovedmotsigelsen* i kvinnekampen. Er kvinnekampen en kamp som innsnevres til en kamp om den kjønnsbestemte arbeidsdelinga og dermed til ulikeverdet mellom mann og kvinne innafor alle klasser, uansett samfunnsform? Eller er kvinnekampen et særegent uttrykk for klassekampen som finnes innafor alle områder i politikken, og en kamp som er avhengig av den sosialistiske revolusjonen for å finne sin løysning?

Disse to linjene er uttrykk for forskjellige *klasse*interesser. For herskerklassens kvinner er det nettopp likestilling med egne menn innafor det kapitalistiske systemet som er målet. Og det er i hele herskerklassens interesser at kvinnene i arbeiderklassen og det arbeidende folket skal rette våpnene mot egne menn, ikke mot den kapitalistiske utbyttinga. Derfor vil borgerskapet aktivt bruke den borgerlige kvinnekampen for å splitte folkets menn og kvinner, og forhindre en solid enhet i kampen for sosialismen.

Det er nødvendig for enhver som mener at kvinnefrigjøring er avhengig av sosialismen, å ta stilling til denne motsigelsen. Derfor er boka retta inn på å vise hvordan denne motsigelsen står i den delen av den politiske bevegelsen som kalles »venstresida» og den progressive kvinnebevegelsen. Det er nemlig ikke slik at den borgerlige likerettssaken kjempes fram

av herskerklassen og dens åpne politiske organisasjoner aleine. Motsigelsen står hardt og åpent i den progressive kvinnebevegelsen, og løsninga av denne motsigelsen avgjør hvorvidt kvinnekampen i Norge skal bli en drivkraft eller en hemsko for den proletariske revolusjonen.

Du vil altså finne igjen denne motsigelsen i *alle* kapitlene i denne boka. I behandlinga av hva som er det materielle grunnlaget for kvinneundertrykkinga. I diskusjonen om hvorfor den proletariske revolusjonen og sosialismen er *kvinne*kampens mål som nødvendig forutsetning for kvinnefrigjøring. Når vi behandler det historiske opphavet til linjene, når vi drøfter revisjonistenes kvinnepolitikk – og når vi viser til linjene i noen dagskampsaker.

Kvinnekamp er klassekamp

I kapitlet om opphavet til kvinneundertrykkinga og den materielle basis for den særegne undertrykkinga av kvinnene i Norge i dag, analyserer vi kvinnenes situasjon i arbeiderklassen og det arbeidende folket som et *særegent* uttrykk for den *allmenne* utbyttinga og undertrykkinga som rammer disse klassene fra imperialismen og monopolkapitalen. Det betyr at også i kvinnekampen går hovedmotsigelsen mellom herskerklassen og arbeiderklassen og dens allierte. Og det betyr at det er kvinnekampens oppgave å slåss mot monopolkapital og imperialisme.

På kvinnekonferansen i Mexico i vår sto kvinnene fra den tredje verden og de to sosialistiske landa Kina og Albania for en korrekt linje når de slo fast at *kvinnene* måtte slåss mot imperialisme, kolonialisme, sionisme og rasisme. Hvordan skulle kvinnene i Indokina bli frigjort dersom de ikke slåss mot imperialismen? Hvordan skal kvinnene i Sør-Afrika bli frigjort hvis de ikke slåss mot det rasistiske utbytterveldet?

Slik også i Norge. Hvordan skal kvinnene i Norge kunne nå sin frigjøring så lenge arbeiderklassen ikke har makta?

Var det den vietnamesiske bonden som forhindret de vietnamesiske kvinnenes frigjøring? Er det arbeideren i de hvites diamantgruver i det sørlige Afrika som lenker kvinnene der til nød og undertrykkelse? Er det norske arbeidere som hindrer kvinnene i arbeiderklassen i å delta i samfunnsmessig produksjon?

Kampen mellom mann og kvinner i klassen – en kamp for enhet mot undertrykkerne

Alle ærlige progressive ville vel svare nei på spørsmåla ovenfor. Samtidig spør mange: anerkjenner ikke marxist-leninistene at det foregår undertrykking i arbeiderfamiliene? Er ikke det et viktig spørsmål for arbeiderkvinnene i dag? Må ikke den kampen føres også nå, ikke bare i framtida, under sosialismen?

Jo. Mannens undertrykking av kvinnen i arbeiderklassen og det arbeidende folket er det viktig å slåss mot, også i dag. Men også i dette går det to *linjer*. Vår linje er som følger: innafor det kapitalistiske samfunnet er det de kapitalistiske produksjonsforholda, ikke menns uvilje, som skaper manglende arbeidsplasser, manglende kollektivt ansvar for ungene, og en kvinnefiendtlig ideologi. Det er resultat av monopol-kapitalismen at kvinner bindes til husslaveriet og til økonomisk avhengighet av mannen. Og *dette* er et materielt grunnlag for at den kvinnefiendtlige ideologien får slike røtter i arbeiderklassen.

Derfor må *målsettinga* med kampen mot mannens undertrykking i arbeiderklassen, være å oppnå enhet mellom mann og kvinne *mot* deres felles fiende. Og *metodene* må velges ut fra at dette er en motsigelse i folket som krever tåmodighet og overbevisning for å overvinne splittelsen herskerklassen tjener på. Dette står det mer om i kapitlet om kvinnene og sosialismen.

Foto: NTB

Revolusjon/reformisme – også et stridsspørsmål for kvinnene

Når vi ser kvinneundertrykkinga som et særegent uttrykk for den allmenne utbyttinga under kapitalismen, så er sosialismen en nødvendig forutsetning for frigjøring av kvinnene i

de undertrykte klassene. Det betyr at for den proletariske kvinnekampen er det nødvendig å ta stilling til *hvordan* sosialismen skal nås og *hva* det sosialistiske samfunnet er. Det betyr at kvinnekampen ikke står utafør kampen mellom revolusjonære og reformister/revisjonister i arbeiderklassen.

Fra Pariserkommunen 1871.

Seier eller nederlag for revolusjonen er seier eller nederlag i kvinnenes frigjøringskamp. Derfor må kvinnene for sin frigjøringskamp analysere og ta stilling til revolusjonens karakter, til statens rolle som apparat for den herskende klassen, og til nødvendigheten av det proletariske klassesdiktaturet. Betyr det at enhver kvinneorganisasjon som slåss for frigjøring av arbeiderkvinnene og kvinnene i folket skal ha den prole-

tariske revolusjonen på sitt program i dag? Nei, men det betyr at strategisk er dette avgjørende spørsmål for kvinnebevegelsen, fordi revolusjonen er avhengig av kvinnes deltagelse og revolusjonen er nødvendig for kvinnes egen frigjøring.

Proletariatet må lede kvinnekampen

Kvinnens frigjøring er deres eget verk. Hva ligger i denne setninga? Betyr det at kvinnene aleine kan vinne sin frigjøring? Eller betyr det at kvinnene ved å gjøre sin kamp til en aktiv del av klassens kamp vil nå målet? Vi mener det siste.

I kampen mot herskerklassen, for revolusjonen er proletariatet den mest ledende klassen. *Hva* gjør proletariatet til den ledende klassen? Marxismen gir oss følgende argumenter på dette. For det første arbeiderklassens tilknytning til den mest utvikla delen av økonomien, storindustrien. For det andre at arbeiderklassen ikke eier produksjonsmidler, og derfor ikke har noe annet enn »sine lenker å miste«. Dette gjør proletariatet til en *konsekvent* revolusjonær klasse. For det tredje er arbeiderklassen konsentrert på store arbeidsplasser der de lett kan organisere seg, og den har rike tradisjoner i kamp og organisering. For det fjerde er arbeiderklassen den politisk mest framskredne klassen, som har en vitenskapelig teori – marxismen-leninismen.

Derfor: uten proletariatet i ledelsen for kampen, ingen seier. Dersom vi mener at revolusjon og sosialisme er nødvendig for kvinnes frigjøring, da må proletariatet lede denne kampen, og kvinnekampen må anerkjenne denne ledelsen.

Dette er igjen et spørsmål om å stille kvinnekampen som en del av klassekampen, eller noe som er atskilt fra klassekampen. Hva betyr dette for kampen i dag? Kvinnekampen må aktivt være en *del* av hele klassens kamp mot krisa og den truende krigsfaren. Kvinnene kan ikke stille seg på sida av den skjerppe klassekampen, men må gå inn i den og stille seg solidariske i kampen mot politiske represalier mot aktive

klassekjempere. Og dette må de gjøre også fordi kvinnene er de første som rammes – og de som rammes hardest av oppsigelser, innskrenkinger og kriseforlik. Proletariatets ledelse må konkretiseres i kvinnekampen slik at arbeiderkvinnene er de som konkret står i ledelsen for arbeidet, og at arbeiderkvinnenes kamp og krav er bevegelsens viktigste og høyest prioriterte krav som andre kvinner må solidarisere seg med og la sin kamp lede av.

Arbeiderkvinnene må være ledende i kampen mot sin rette fiende: imperialismen og monopolkapitalen. Kampen til arbeiderkvinnene må gi retning for mellomlags- og småborgerkvinnene.

Når krisa rammer tusener av arbeidsplasser i »kvinneindustrien» – ja, da er det kvinnekampens hovedoppgave å slåss mot dette. Og det gjelder også for kvinner som i dag sitter i jobber som ikke så tydelig er trua, eller kvinner som ikke får jobb på plassen. Kvinnene fra arbeiderklassen og kvinnene i det arbeidende folket må slå med *ei hand* mot angrepa på klassen.

Hvordan denne motsigelsen kommer til uttrykk, står det

mer om i kapitlene om linjene i kvinnekampen og eksemplene fra dagskampen.

Hard kamp krver hard organisering

Å slåss mot kapitalen er ikke lek. For å vinne kreves det stram organisering, sterk disiplin og et aktivt demokrati. Dette er proletariatets erfaringer.

Den særegne undertrykkelsen av kvinnene krever egen organisering av kvinnene. De må i sine kamporganisasjoner følge erfaringene proletariatet har gjort: våpenet er stram organisering og enhetlig kamp. *Dette er også et linjespørsmål*, og striden i den internasjonale kvinnerørsla om organisering av kampen er *ett* uttrykk for den samme hovedmotsigelsen som vi skisserte i begynnelsen av denne artikkelen. Hvordan? Dersom kvinnekampen er kamp for den enkelte kvinnes likestilling i hjem og samfunn ved å fri henne fra den tradisjonelle arbeidsdelinga, da trenger hun en organisering som hjelper henne som *enkeltperson* i sin familie og innafør sitt yrke, og som legger vekt på å endre holdninger som forhindrer denne likestillinga. En slik organisering trenger ingen disiplin og ledelse. Men det er da heller ikke en organisering for å nå en revolusjon, ikke organisering for en klasse for å slå en annen klasse!

Dermed får den »flate struktur» også et klasse-stempel – et borgerlig klassestempel. Den blir et redskap for individuell klatring og karriere i »manns-samfunnet», men stiller ikke oppgaven for *kvinnenes* organisering for å bekjempe kapitalismen.

Denne motsigelsen er ikke ny

Organiseringa av kvinnekampen og motsigelsene som står rundt dette spørsmålet er ikke uttrykk for noe spesielt »kvinnelig». Når tilhengerne av den »flate» struktur påberoper seg at kvinneorganisasjonene ikke skal overta »mennes» organisering (hvilken klasses menn?), er det et dekke over en urgammel motsigelse i arbeiderrørsla.

Hardest har denne motsigelsen stått om organiseringa av

arbeiderklassens *parti*. Mellom bolsjeviker og mensjeviker i Russland før revolusjonen sto kampen slik: – bolsjevikene krevde enhetlig organisering, disiplin fra medlemmene, at mindretallet skulle underordne seg flertallet, at alle medlemmer skulle oppfylle kravene til aktivitet, at alle skulle stå tilsluttet en grunnorganisasjon. – mensjevikene krevde at man ikke skulle stille særskilte krav til de som sluttet seg til partiet, man skulle ha frihet til ikke å følge partiets oppfordringer, man skulle ikke behøve å tilslutte seg noen grunnorganisasjon, og de sa at kravet om at ledere som menige skulle underkaste seg disiplinen var å »innføre livsegenskap i partiet.»

Hva uttrykker disse motsetningene? Organiseringa er et *våpen*. Om arbeiderklassen skal vinne i sin kamp, er avhengig av klassens organisering, av enhetlig vilje og aksjon. Striden i Russland var derfor en kamp om hvilken *klasse* som skulle ha makta i partiet, arbeiderklassen eller småborgerskapet. Arbeiderklassen har alt å vinne ved enhetlig opptreden og streng disiplin. Deres frigjøring er avhengig av kollektiv frigjøring, av at herskerklassen styrtes og arbeiderklassen oppretter sin egen stat.

Mange vil nå hevde: parti er en ting – organiseringa av kvinnene noe annet. Ja, det er rett. Partiet kjemper på alle felter og må kreve enhet på alle kampavsnitt. Dette stiller store krav til medlemmene politisk og ideologisk. Kvinneorganisasjonen er til for å bekjempe kvinnes undertrykking – og må kreve enhet i *den* kampen. Det er derfor ikke spørsmål om å kreve *identisk* organisering av de to organisasjonene.

Men prinsippene – *linja* – for kvinneorganiseringa må velge mellom arbeiderklassen og småborgeres erfaringer. Hvis vi stiller kvinnekampen oppgaven å slåss mot en godt organisert og sterk fiende som monopolkapitalen, da *må* kvinneorganiseringa bygge på *arbeiderklassens* erfaringer for å vinne seier. Bare det sikrer både demokrati og slagkraft. Demokrati gjennom forpliktende vedtak og valgt ledelse. Slagkraft gjen-

nom enhetlig oppfølging av vedtaka og en ledelse som har medlemmenes tillit.

Valget av organisering er derfor ikke et spørsmål om »mannlig» eller »kvinnelig» struktur. Det er et spørsmål om hvilken *klasses* interesser organiseringa skal tjene.

Partiet og kvinnekampen

Det er også et *linjespørsmål* hvordan arbeiderklassens organisering i *parti* skal stille seg til kvinnenes særegne kamporganisering. Også her må de samme prinsipper gjelde som i forhold til arbeiderklassens øvrige kamporganisering, som fagorganisering, bolig-interesseorganisering osv.

I »SUKP(b)s historie» står oppsummert marxist-leninistenes syn: »Partiet er ikke bare en organisert tropp, men den er 'den høyeste form for organisasjon' blant alle arbeiderklassens organisasjoner, og det er kalt til å lede alle de andre organisasjonene til arbeiderklassen. Som den høyeste organisasjonsform har partiet, som består av klassens beste mennesker, som er væpnet med den framskredne teori, med kjenn-

skapet til lovene for klassekampen og med den revolusjonære bevegelsens erfaringer, alle muligheter for å lede – og er forpliktet til å lede – alle de andre organisasjonene til arbeiderklassen.»

Betyr dette at arbeiderklassens organisasjoner skal være underlagt partiet? Nei, de skal være sjølstendige organisasjoner, med sitt eget program, sin egen ledelse og sitt eget demokrati. Men det er det kommunistiske partiet – og dermed dette partiets medlemmer – sin plikt og rett å propagandere sitt partis syn, ta kamp med feilaktige ideer og linjer, delta aktivt i arbeiderklassens organisasjoner og dermed virke som eksempler i kampen, og ved å vinne medlemmene i disse organisasjoner for sine linjer, virke som ledere i kampen. Slik stiller også vi det. Det er vårt partis medlemmers plikt, menn som kvinner, å reise arbeiderkvinnene og det arbeidende folkets kvinners krav, avsløre og bekjempe den borgerlige likerettslinja, og slåss for enhet i klassen på kvinnenes rettferdige kamp.

Bruk boka – studer for kampen

Denne boka er til for å brukes. Vi har stilt noen studie-spørsmål i slutten av boka, disse kan brukes både for sjølstudier og studiesirkler. Og husk: i denne boka har vi etter beste evne forsøkt å dra nytte av hva marxismen-leninismens klassikere har oppsummert på området. Vi har ikke kokt ny graut! Studier av disse klassikerne er helt nødvendig for å gå i djubden og bredden i kvinnespørsmålet. Derfor har vi tatt med ei leseliste – og vi anbefaler at bøkene studeres!

Til slutt: bare gjennom praksis blir teorien en kraft – ut i kampen for arbeiderkvinnenes kår – for seier i den proletariske revolusjonen!

*Oktober 1975,
AKP(m-l)s Kvinneutvalg*

DEL 2

UNDERTRYKKINGA AV KVINNENE ER KNYTTA
TIL PRIVATEIENDOMMEN

DEL 2: UNDERTRYKKINGA AV KVINNENE ER KNYTTA TIL PRIVATEIENDOMMEN

To syn på hva som bestemmer kvinneundertrykkinga

Akkurat som det grunnleggende finnes bare to retninger i filosofien, menneskenes verdensanskuelse, nemlig den idealistiske og den materialistiske, finnes det i bunn og grunn bare to retninger i synet på hva som er grunnlaget for kvinneundertrykkinga i samfunnet. På den ene sida har vi det idealistiske synet som hevder at kvinneundertrykkinga springer ut av sjølvkjønnsdelinga, som avler *kjønnsbestemte* ideer og holdninger. På den andre sida har vi det materialistiske og dialektiske synet som hevder at kvinneundertrykkinga springer ut av bestemte samfunnsmessige *produksjonsforhold*.

Ifølge det idealistiske synet er kvinneundertrykkinga allmenn, og seg sjøl lik til alle tider, uavhengig av samfunnsmessige forhold forøvrig. Ifølge det materialistiske synet er kvinneundertrykkinga knytta til historisk bestemte produksjonsforhold, har oppstått i løpet av menneskenes historie som et resultat av at produksjonsforholda endret seg, og er sjøl et uttrykk for visse, men ikke alle, typer av samfunnsmessige produksjonsforhold.

Kamp mot kvinneundertrykking vil etter det idealistiske synet måtte være kamp for å endre folks ideer og holdninger helt uavhengig av klassekampen forøvrig, en kamp der alle kvinner har felles interesser. For oss som tar utgangspunkt i den historiske og dialektiske materialismen, er kvinnekampen en del av kampen for å forandre de samfunnsmessige produksjonsforholda, det vil si en del av klassekampen og uløselig sammenbundet med den.

Det idealistiske synet på kvinneundertrykking og kvinnekamp har mange varianter. Innafor kvinnebevegelsen i dag er

»Nu er da endelig engang rike og fattige kvinder ganske like.»

»Ti begge livaktig minder en om det gamle mundheld

»skind og ben.»»

Hvepsen, nr. 46, 1919

det for eksempel flere teorier som bygger på den oppfatningen at kvinneundertrykkninga har sitt utspring i familien og i det såkalte patriarkatet. Med dette menes mannsherredømme i familien, og mannsjåvinistisk ideologi i samfunnet som

helhet. Og nettopp fordi grunnlaget for kvinneundertrykking ifølge disse teoriene ligger i allmenne, ikke klassebestemte forhold, gir de opphav til en linje for kvinnekamp som heller ikke har noen spesiell tilknytning til klassekampen.

Hva Engels' analyse av kvinneundertrykkinga dreier seg om

Den første som analyserte kvinneundertrykkinga i lys av den historiske og dialektiske materialismen, var Engels i boka »Familiens, privateiendommens og statens opprinnelse». I denne boka tar han særlig for seg spørsmålet om hvordan kvinneundertrykkinga oppsto. Engels' analyse av kvinnespørsmålet er her et resultat av at han analyserer familiens betydning og dens ulike former gjennom historia. Han viser at familien har gjennomgått mange utviklingstrinn, og har skiftet karakter parallelt med og helt sammenbundet med utviklinga av de samfunnsmessige produktivkrefter og produksjonsforhold. Det er særlig overgangen fra at familien omfattet – og konstituerte – hele samfunnet, og til den ble en privat økonomisk enhet i samfunnet, Engels' analyse av familien handler om. Men samtidig analyserer han også hvordan kvinneundertrykkinga oppsto. Og han konkluderer med at det var innføringa av privateiendommen som dominerende element i de samfunnsmessige produksjonsforholda, og at arbeidet i familien ble holdt utafør den samfunnsmessige produksjonen som var årsaken til at kvinnenes stilling ble endret fra full samfunnsmessig likestilling til undertrykking og rettsløshet. Frigjøring av kvinnene forutsetter omvelting av produksjonsforhold basert på privateiendom, innføring av sosialisme, og at kvinnene fullt ut deltar i samfunnsmessig produksjon.

Produktivkrefter og produksjonsforhold i de primitive »urkommunistiske» samfunn

Det har levd mennesker på jorda i omtrent 1 million år. Størstedelen av menneskenes historie har vi ingen særlige vitnesbyrd om. For 20 000 år sida omtrent var menneskene nådd såpass langt i å bearbeide naturen til sitt bruk, at de har

satt spor etter seg som kan «leses» av arkeologer og antropologer i dag. Den delen av menneskenes historie som vi vanligvis regner til «historia» går bare ca. 6000 år tilbake i tida, og handler i all hovedsak om samfunn på et høyt utviklingstrinn. Men samfunn på et lavt utviklingstrinn (blir gjerne kalt «primitive» i motsetning til «siviliserte») har gjennom hele den historiske epoken eksistert side om side med de høyt utviklede sivilisasjonene. Derfor har vi en god del materiale om, eller «spor» etter, den eldre historia i tillegg til rester av boplasser, redskap, våpen o.l. Vi vet noe om hvordan menneskene i de primitive samfunnene levde sammen, hvordan samfunnet var organisert. Vi vet noe om produksjonsforholdene.

De «siviliserte» samfunnene som vi vet mest om, blant annet fordi vi har skriftlig kildemateriale om dem, har alle vært klassesamfunn. Men det første klassesamfunnet vokste ut av et samfunn uten klasser og menneskers utbytting av hverandre. Denne eldste samfunnsformen som har vært den eneste gjennom flere hundre tusen år av menneskenes historie, kaller Engels urkommunistisk samfunn.

Det urkommunistiske samfunnet var kjennetegnet ved følgende: Produktivkreftene var ikke utviklet lenger enn at de ga til resultat et utkomme som såvidt kunne holde arten i live og gjøre reproduksjon mulig. Redskapene var enkle og ble laget av dem som brukte dem. De tilhørte også brukeren. Alle medlemmer av samfunnet måtte bidra i kampen for den felles eksistensen og hadde lik rett til andel i utbyttet etter behov. Samfunnet ble organisert etter slektstilhørighet, regnet etter avstamning på morssida (fordi dette var det eneste mulige utgangspunkt for å fastslå slektsforholdet).

Disse forholda – produktivkreftenes nivå og produksjonsforholda – ga ikke grunnlag for undertrykking eller utbytting innafor samfunnet. De enkelte medlemmene var likestilte i produksjonen såvel som i styringa av samfunnets fellesanliggender. Forskjeller i sosial innflytelse var knytta til alder, kjønn osv., men ikke til bestemte personer, familier eller klasser. Kampen for eksistensen, menneskenes kamp mot

naturen, førte til en stadig utvikling av produktivkreftene. Bedre redskaper og viktige nye oppfinnelser bedret menneskenes evne til å overleve og reproduseres. Befolkningsøkningen gikk raskere. Men dermed oppsto også stadig behov for å dele samfunnet opp i passelig store enheter etter de eksistensmulighetene naturen omkring ga. Inndelinga etter slektsforhold ble bedre utviklet, det ble etablert svært faste regler for familietilhørighet. Disse reglene var uhyre viktige, de bestemte den enkeltes samfunnsmessige tilhørighet. Menneskene kunne ikke eksistere annet enn som medlemmer av et samfunnskollektiv, der samholdet mellom medlemmene garanterte for den enkeltes eksistens.

Det slektsystemet, eller den familieformen, som representerer den høyeste utviklinga av det urkommunistiske samfunnets organisasjon, var gens-systemet. Gensen var den minste enheten i et slektsamfunn som var blitt oppdelt etter hvert som folketallet økte. Slektsamfunnet måtte bestå av minst to genser.

De særtrekkene ved det eldste genssamfunnet som er viktige i forhold til utviklinga fra urkommunistisk samfunn til klassesamfunn er:

- avstamninga og dermed gens-tilhørigheten ble regnet fra morssida.
- kjønnsamkvem var ikke tillatt for medlemmer av samme gens.
- private eiendeler, dvs. redskaper, klær, smykker o.l. ble, når noen døde, overtatt av vedkommendes nærmeste gens-slektninger, dvs. mor, mors søsken eller egne søsken (på morssida).

Videre er det viktig at utviklingen av genssystemet henger nøye sammen med, og bidrar til å utvikle relativt varige paringsforhold, utvikle pareteskapet.

Fast eller midlertidig bosetting organisert omkring en felleshusholdning (dvs. en storhusholdning som omfattet flere generasjoner og enkeltfamilier), må ha vært knyttet til gensorganiseringa. Den omfattet en gens eller del av en gens. Til en slik husholdning hørte, utenom gensmedlemmene sjøl,

også mennene til kvinnelige gensmedlemmer. Disse mennene tilhørte ikke sjøl den gensen husholdninga var knyttet til, og som felleseiendom som hus, større husgeråd, båt osv. tilhørte.

Bindinga av kvinnene til den private husholdningen er grunnlaget for den særskilte kvinneundertrykkinga.

Foto: NTB

Ved skilsmisse måtte disse ektemennene flytte fra hus- holdninga tilbake til sine egne slektninger på morssida. Mannens eiendeler kunne ikke arves av kona eller barna hans, men av de nærmeste slektningene hans ifølge genssystemet.

Det urkommunistiske samfunnets undergang

Dette systemet for organisering av samfunnsforhold var i samsvar med produktivkreftenes utvikling på et visst nivå – da enkeltsamfunnet var en produksjonsenhet som sjøl skaffet alt som trengtes til den felles eksistensen (men heller ikke mer), og de enkelte samfunnene eksisterte isolert fra hverandre.

Det som førte til omveltning av systemet var at utviklinga av produktivkreftene gjorde det mulig å produsere et permanent overskudd av levnetsmidler, og at det ble mulig å bruke dette overskuddet til en utveksling av produkter samfunn imellom. Dette førte i sin tur til en samfunnsmessig arbeidsdeling, som åpnet helt nye perspektiver for produktivkreftenes utvikling.

Den utvidelsen av produksjonen som ga støtet til og dirigerte utviklinga av en samfunnsmessig arbeidsdeling med bytte av produkter, var i vår del av verden først resultat av at enkelte stammer oppfant metoder for temming av kveg. Denne oppfinnelsen førte til et enormt framskritt i kampen for livberginga. Den ga etter hvert et permanent tilskudd av levnetsmidler som oversteg hva andre samtidige produksjonsformer kunne gi, og ga også mulighet for å skaffe et permanent overskudd av levnetsmidler. Overskuddet ga ikke bare disse stammene en fordel framfor andre rent reproduksjons- og ernæringsmessig. Det ga også en mulighet for kvegeierne til etter hvert å undertvinge seg andre, og å drive fram en samfunnsmessig arbeidsdeling. Utgangspunktet for dette var byttehandel i samfunnsmessig målestokk som produktoverskuddet gjorde mulig.

Men forskjellen i rikdom (her: eksistensmidler) som først var en forskjell enkelt-samfunn imellom, utviklet seg gjennom byttehandelen og den samfunnsmessige arbeidsdelinga til

rikdomsforskjell mellom enkeltpersoner. Ut av rikdomsopphoping oppsto privateiendommen, og den ble en drivende kraft for videreutvikling av produktivkrefter og produksjonsforhold. Men privateiendom, rikdom på den enkelte eller et fåtalls hender, kunne ikke forenes med de urkommunistiske produksjonsforholda.

De familiebåndene som omfattet hele det urkommunistiske fellesskapet, som konstituerte sjølve samfunnet, ble gradvis oppløst i takt med den økende evnen til å sikre eksistensen. Enkelthusholdninger fikk etter hvert økende sjølstendighet innafor fellesskapet. Det oppsto et motsetningsforhold mellom enkelte av disse husholdningene og helheten. Grunnlaget for det var forskjeller i rikdom. Denne utviklinga førte til omlegging av selve slektsskapssystemet.

I det urkommunistiske fellesskapet eksisterte det naturlig arbeidsdeling grunnet på kjønn og alder. Det arbeidet som i hovedsak var knyttet til boplassen og sjølve husholdninga, ble etterhvert kvinnenes særskilte ansvar. Mennene sto for virksomheten utafor denne »basen». De framskrittene i produktivkreftenes utvikling som vi har nevnt, ble vunnet på mennenes område av arbeidsdelinga. Dette gjorde at videreutviklinga av produktivkrefter og produksjonsforhold ble ledet av menn, og fikk en innretting når det gjaldt utviklinga av familien som var preget av det. Hva var så »menns interesser» i denne sammenhengen? Jo, det var å videreutvikle og sikre fordelene ved den rikdomsoppsamlinga som nå var blitt mulig.

Med den økende sjølstendigheten for enkelthusholdningen og menns dominerende innflytelse over produktivkreftenes utvikling, måtte det gamle slektsskapssystemet brytes ned. Det faktiske interessefellesskapet mellom medlemmer av samme husholdning kom i motsetning til det interessefellesskapet gensfamilien avspeilte. Dette førte til at slektssystemet for det første ble lagt om til å følge mannssida i stedet for kvinnesida i avstammingen. For det annet ble kvinnene mer og mer bundet fast til den enkelte mann, med den funksjon å produsere barn for ham (barn som helt sikkert var hans).

Utviklinga av familien foregikk slik: Slegtssystem basert på morssida i avstammingen ble avløst av et system basert på avstamming etter farssida. For at dette kunne gjennomføres måtte kvinnen gjennom ekteskapet knyttes nærmere til mannen. (Men ikke nødvendigvis mannen til kvinnen). Slektsamfunnet basert på fars-avstamming utviklet seg til et patriarkat, fordi mennenes betydning i produksjonen økte, mens kvinnenes avtok. Patriarkatet er altså en bestemt samfunnsform, et slektsamfunn der mennene har særskilt stor innflytelse. Innafor dette patriarkatet gjorde forskjeller i rikdom at enkeltfamilier skilte seg ut. De felles slektsbåndene som bandt hele samfunnet sammen, ble oppløst. Den nye familieformen som svarte til utskillinga av enkeltfamilier og privateiendom knytta til dem, var monogamiet – i betydninga monogami for kvinner, ikke for menn. Blant dem som var eiendomsbesittere, ble ekteskapet fullstendig underordnet eiendomsinteressene.

Engels oppsummerer resultatet for kvinnene av de samfunnsmessige forandringene vi har beskrevet, slik:

»Med hjorden og de andre nye rikdommene foregikk det en revolusjon i familien. . . Hele det overskudd som ervervsarbeidet nå ga, tilfalt mannen. . . Arbeidsdelinga i familien hadde fastsatt regler for hvordan eiendommen skulle fordeles mellom mann og kone; den var fremdeles den samme, og likevel satte den nå det forhold som hadde eksistert i huset hittil, på hodet, ene og alene fordi arbeidsdelinga *utenfor* familien var blitt en annen. . . . kvinnenes husarbeid ble nå ubetydelig sammenlignet med mannens ervervsvirksomhet; dette siste ble alt, og hennes arbeid en ubetydelig biting.» (Vår utheving, forf.) Mannens herredømme i familien »ble bekreftet og foreviget ved at morsretten ble styrtet og farsretten innført, ved at paringsekteskapet gradvis gikk over til monogami.»

Vi vil understreke følgende konklusjoner:

Familien kan ikke analyseres som et allment fenomen, men må betraktes som et historisk fenomen dersom analysen skal ha noen betydning for forståelse av kvinnekampen. Det som

er allment ved familien er dens biologiske kjerne. Kvinneundertrykkinga knytter seg ikke allment til den. Patriarkatet er ikke noe allment trekk ved familien, men er familien i en bestemt fase av dens utvikling, nemlig i overgangen fra urkommunistisk fellesskap til privat enkeltfamilie.

Enkeltfamilien som økonomisk enhet i samfunnet oppsto som et resultat av privateiendommen, og fikk en form som var bestemt nettopp av det: monogami i betydningen monogami for kvinnen, ikke for mannen. At ekteskapet og familieforholda ble underlagt private eiendomsinteresser førte til undertrykking av kvinnene.

Den private familien oppsto dessuten i motsetning til et slektsfellesskap som omfattet hele samfunnet. Ved utskillinga av enkeltfamilier ble også det arbeidet som knyttet seg til husholdninga skilt vekk fra det samfunnsmessige arbeidet. Dette var det andre forholdet som førte til undertrykking av kvinnene.

Bindinga av kvinnene til den private husholdningen – dels på grunn av ekteskapsformen (og regelverket, lovene og ideologien omkring den), dels på grunn av nødvendigheten av å utføre privat arbeid i familien – dette er grunnlaget for den særskilte kvinneundertrykkinga. Frigjøring av kvinnene krever altså at ekteskap underlagt private eiendomsinteresser opphører, og at familiearbeidet underlegges samfunnsmessig produksjon.

Klassesamfunnet oppstår

Utskillinga av enkeltfamilier innafor slektssamfunnet førte til oppløsning av de gamle samfunnsbåndene basert på slekts-tilhørighet. Engels sier: »Men dermed (med innføringa av monogamiet som familieform. Forf.s anm.) ble det slått en revne i den gamle gensordninga: enkeltfamilien ble en makt og reiste seg som en trusel mot gensen.» Og Marx: ». . eien- domsforskjellen innafor en og samme gens hadde forvandlet interesse-enheten til antagonisme mellom gensfrendene.»

Ut av slektssamfunnet vokste klassesamfunnet. Ikke lenger slektsforhold, men territoriale grenser og eiendomsforholdet

konstituerte samfunnet. Enkeltmennesket fikk sin stilling som samfunnsmedlem bestemt av geografisk tilhørighet, eiendomsforholdet til produksjonsmidlene og stillinga i den samfunnsmessige produksjonen. *Eiendomsforholdet* var det avgjørende forholdet i samfunnsorganiseringa og produksjonsutviklinga. Familien ble redusert til en privat enhet. Den produksjonen som foregikk der fikk en privat karakter. Om betydninga av det siste for spørsmålet om kvinnes stilling i samfunnet sier Engels: ». . . kvinnes frigjøring, hennes likestilling med mannen er og blir en umulighet så lenge kvinnen er utelukket fra det samfunnsmessige produktive arbeid og hun fortsatt henvises til bare å syse med det private arbeid i huset. Kvinnes frigjøring vil først bli mulig når hun i stort samfunnsmessig omfang kan ta del i produksjonen, og arbeidet i huset bare i ubetydelig grad legger beslag på henne. Og dette er først blitt mulig gjennom den moderne storindustri. . .»

Hva er det som avgjør om kvinnen skal være lenket til det private familiearbeidet? Det avgjør herskerklassen, som trekker henne inn i eller setter henne utafør den samfunnsmessige produksjonen ettersom den har behov for det.

Kvinnekamp i classesamfunnet

Hva bestemmer kvinnens stilling i classesamfunnet? Og hva er forutsetninga for kvinnefrigjøring? For det første blir en kvinnes samfunnsmessige stilling bestemt av hvilken klasse hun tilhører, for det andre av om hun deltar i den samfunnsmessige produksjonen.

Hva betyr kamp for frigjøring for kvinnene? For kvinnene i herskerklassene stiller spørsmålet om frigjøring seg slik: I forhold til klasseundertrykkinga er de frie, denne friheten eksisterer for dem så lenge klasseundertrykkinga består. I forhold til mennene i sin egen klasse er kvinnen ufri. Mot dem må hun føre en likestillingskamp, en kamp for å bli likestilt med dem som eiendomsbesitter og dermed som utbytter. Interessene hennes står grunnleggende i motsetning til interessene til de undertrykte klassenes kvinner. Dette skyldes at klassemotsetningene deler kvinnene i uforsonlige (antagonistiske) leire. Og mens kvinnene i herskerklassen må rette kampen for sin særegne frigjøring som kvinner mot menn innafor sin egen klasse, må kvinnene i de undertrykte klassene rette sin særegne frigjøringskamp *som kvinner* mot herskerklassen. Hennes kvinnekamp er derfor en del av den undertrykte klassens kamp mot undertrykkerne.

Hva kommer det av? Er ikke kvinnene i de undertrykte klassene også særegent undertrykt som kvinner *innafor* sin egen klasse? Og må ikke derfor kvinnekampen rettes mot mennene i samme klasse? Hva består den særegne kvinneundertrykkinga i de eiendomsløse, undertrykte klassene i?

Særegen kvinneundertrykking knytter seg til kvinnenes underordnede rolle under mannen i familien og til at det private familiearbeidet hindrer henne i å delta i samfunnsmessig produksjon. Undertrykkinga under mannen i familien skyldes den økonomiske avhengigheten av ham. I de eiendomsløse klassene har ikke de spesielle forholdene som ekteskapet underlagt eiendomsinteresser skaper, den samme *grunnleggende* betydning, (dvs. grunnleggende, økonomiske betydning) som i de eiendomsbesittende klassene, men ideologisk sprer jo herskerklassens verdier til de undertrykte

klassene når det gjelder alle forhold. Kvinnens avhengighet av mannen er altså i de undertrykte klassene først og fremst knytta til at hun er lenket til det private familiearbeidet.

Hva er det som avgjør om hun skal være lenket til det, og dermed være økonomisk avhengig av ektemannen? Det avgjør for det første herskerklassen, som trekker henne inn i eller setter henne utafør den samfunnsmessige produksjonen etter som den har behov for det. For det andre er produktivkreftenes nivå avgjørende. Det er dette som bestemmer omfanget av det private familiearbeidet, og altså i hvilken grad det skal lenke menneskelig arbeidskraft til privat produksjon, (i motsetning til samfunnsmessig organisert arbeid). For det tredje er herskerklassens ideologi for å undertrykke kvinnene viktig. Gjennom historia har den nedfelt seg i blant annet lover som binder enhver kvinne i avhengighet til ektemannen. Kamp mot denne ideologien må i siste instans rettes mot den klassen og de økonomiske forholda som skaper den – altså herskerklassen og privateiendommen. Hvis kampen *strategisk* ikke innrettes slik, fører den bare til oppsplitting innafor den undertrykte klassen, og tjener dermed de kreftene som skaper ideologien.

Vi står igjen med dette: Kvinnekamp i de undertrykte klassene er en særegen form for klassekamp. Den må på alle vesentlige punkter rettes mot herskerklassen og må lenkes sammen med den alminnelige kampen for å styrte den. Spørsmålet om kvinneundertrykkinga kan ikke løsrives fra spørsmålet om klasseundertrykkinga.

Men sjøl om klasseundertrykkinga oppheves og samfunnsmessig eiendom til produksjonsmidlene blir innført, gjenstår ett nødvendig krav for frigjøring av kvinnene. Kvinnene må delta i samfunnsmessig produksjon, og familiearbeidet må gjøres om fra privat til samfunnsmessig arbeid.

Dersom de samfunnsmessige produktivkreftene allerede innafor klassesamfunnet har nådd et slikt nivå at familiearbeidet *kan* løsrives fra familien og legges inn under samfunnsmessig produksjon, må kvinnene kjempe for at dette blir gjort på en slik måte at lenkinga av kvinnene til det

private arbeidet i familien opphører. Men hvem må en slik kamp rettes mot? Igjen mot herskerklassen, fordi den kontrollerer produksjonen.

Proletarkvinnenes kamp under kapitalismen

Vi har ikke en tilstrekkelig utviklet analyse av de særegne uttrykkene for kvinneundertrykking i familien og produksjonen i de førkapitalistiske klassesamfunnene. Men for den kapitalistiske epoken har Engels' analyse vært brukt av sosialister til å klargjøre ikke bare de allmenne sidene ved kvinneundertrykkinga, men også dens særegne uttrykk. Vi skal her bruke det kapitalistiske samfunnet til å konkretisere spørsmålet om kvinneundertrykking og kvinnekamp i proletariatet.

Med utviklinga av den kapitalistiske produksjonen oppsto proletariatet. Kapitalismen krevde fri arbeidskraft, det vil si arbeidskraft fri fra føydal binding til jorda og fri fra eiendom. De ble skaffet fram av de massene som ble ruinert, hjemløse og uten eksistensmuligheter da jordeierne kvittet seg med leilendingene sine og beslagla jorda deres.

I proletariatet sto menn og kvinner likt for så vidt som de sto like langt fra å eie noe, og var avhengige av å få solgt arbeidskrafta si for å overleve. Den kapitalistiske produksjonen trakk til seg kvinner så vel som menn. Med proletariatet var det oppstått en klasse der også kvinnene i masseomfang ble trukket inn i samfunnsmessig produksjon og måtte delta i den for å overleve.

Med proletariatet oppsto for første gang en hel klasse der monogamiet ikke hadde noe grunnlag. Proletarene var personlig frie i forhold til sin utbytter, i den betydninga at de ikke var sin herres eiendom. Kapitalisten disponerte ikke over proletarens liv annet enn som arbeidskraft. Proletariatet var eiendomsløst. Dermed var det grunnlag i denne klassen for at ekteskapet kunne løsrives fra privateiendommens herredømme. Det kunne inngås på frivillig basis, og oppløses likedan. Dette gjelder de objektive vilkårene som ble skapt i proletariatet til å frigjøre familien fra monogamiets forban-

nelse. Men fremdeles var ikke familiearbeidet underlagt samfunnsmessig produksjon, og herskerklassen vurderte kvinners arbeid lavt, så proletarkvinnenes arbeid ble dårligere betalt enn mennenes.

De kapitalistiske produksjonsforholda førte til at familien i proletariatet ble truet av oppløsning som enhet overhodet. Hva var det som var årsak til det? Jo, det var kapitalismens grenseløse griskhet etter maksimal utbytting av den menneskelige arbeidskrafta.

Kapitalismen brydde seg ikke om proletarfamiliens interesser, men det gjorde proletarene. For å beskytte seg sjøl og barna sine kjempet de for retten til å opprettholde familien. Den måtte fortsette å være en enhet som krevde mye arbeid av helt privat karakter, fordi arbeidsområdet ennå ikke var lagt inn under samfunnsmessig organisering. Proletariatets kamp mot kapitalens hensynsløse utbytting for å forsvare barna sine og familien sin – ikke »patriarkatet» eller monogamiet – var grunnen til at proletariatet så det som en viktig sak at kvinnene kunne forbli i familien, unnlate å delta i samfunnsmessig produksjon.

Men det var sjølsagt kapitalens og ikke proletariatets interesser som i siste instans bestemte proletarkvinnenes liv og plass i produksjonen. Kapitalismens forhold til proletarfamiliens eksistens i den tidlige industrikapitalismens epoke, er beskrevet slik av Marx:

»Så lenge fabrikklovgivninga er innskrenket til regulering av arbeid i fabrikker, manufakturer osv., blir det sett på som en ren innblanding i utbyttingsretten til kapitalen. Men når det blir regulering av såkalt »hjemme-arbeid»,¹ blir det øyeblikkelig sett på som et direkte angrep på *patria potestas*,² på foreldreautoriteten.

Det sarte engelske parlamentet vek lenge tilbake for å ta dette skrittet. Fakta innebærer imidlertid makt, og denne makta

1) Denne typen arbeid foregår mest i små verksteder, som vi har sett i lissemaker- og halmflettingsfagene, og som kunne ha vært vist mer i detalj fra metallmanufakturere i Sheffield, Birmingham osv.

2) Farsmakt, faderlig myndighet.

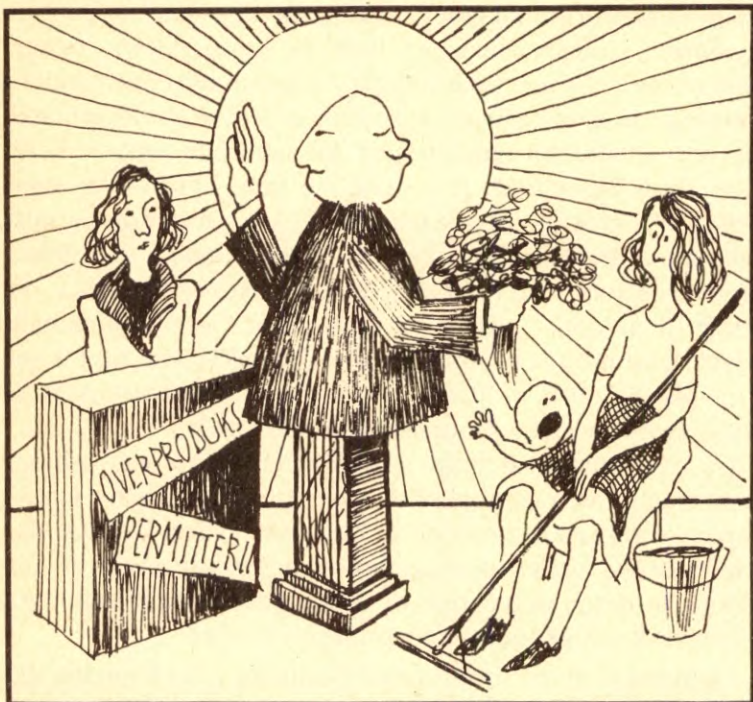
tvang til slutt parlamentet til å erkjenne at den moderne industrien, ved å snu opp ned på det økonomiske grunnlaget som den tradisjonelle familien var basert på og arbeidet i familien som svarte til det, også løser opp alle tradisjonelle familieband. Barnas rettigheter måtte bli proklamert.

»Ulykkeligvis», heter det i sluttrapporten til Children's Employment Commission i 1866, »går det fram av de samstemmige vitneutsagnene at barn av begge kjønn trenger beskyttelse mot sine egne foreldre, mer enn mot noen andre.» Systemet med ubegrenset utbytting av barns arbeid generelt, og det såkalte hjemmearbeidet spesielt, blir »opprettholdt bare fordi foreldrene er i stand til, uten kontroll, å utøve denne egenmektige og skadelige makt over sitt unge og sarte avkom. . . . Foreldre må ikke ha absolutt makt til å bruke barna sine som rene maskiner for å få så stor ukeinntekt som mulig ut av dem. . . Barn og ungdom har rett til alminnelig beskyttelse mot et misbruk av foreldremakta som bryter ned den fysiske styrken deres før tida og degraderer dem til mindreverdige vesener moralsk og intellektuelt.»

Det var imidlertid ikke misbruket av foreldreautoriteten som skapte den kapitalistiske utbyttinga av barns arbeid, verken direkte eller indirekte. Men tvert imot, det var den kapitalistiske utbyttingsmetoden som lot utøvelsen av foreldreautoriteten degenerere til skadelig misbruk av makt, ved å feie vekk det økonomiske grunnlaget for den.

Oppløsinga av de gamle familieforholda i det kapitalistiske systemet kan virke forferdelig og avskyelig. Likevel skaper den moderne industrien et nytt økonomisk grunnlag for en høyere form av familien og av forholdet mellom kjønnene, ved at den gir kvinner, barn og ungdom avgjørende roller i den samfunnsmessige produksjonsprosessen utenfor hjemmet. Det er naturligvis like absurd å påstå at den kristelig-germanske formen av familien er evig og uforanderlig, som å anse at den gamle romerske, den gamle greske eller den orientalske var det. Alle disse familieformene er for øvrig ledd i en sammenhengende historisk utvikling. Det er også åpenbart at samarbeid mellom mennesker av begge kjønn og fra

ulike aldersgrupper vil være en kilde til utvikling av menneskeheten under høvelige vilkår. I den spontant utviklede, brutale, kapitalistiske formen er dette samarbeidet i stedet en usunn kilde til korrupsjon og slaveri, fordi arbeideren er til for produksjonsprosessen og ikke produksjonsprosessen for arbeideren.»¹

Borgerskapet sprer myter om at det er »naturlig» for kvinnen å være hjemme. Den virkelige grunnen er at det ikke er arbeid for kvinnene under kapitalismen. Hensikten med denne ideologien er å hindre kvinnene i å kjempe for retten til arbeid.

Med den videre utviklinga av kapitalismen i imperialismens epoke skjedde følgende: Grunnlaget for familiens eksistens som produksjonsenhet forsvant gradvis ettersom stadig flere områder av den tidligere private produksjonen i familien ble underlagt samfunnsmessig produksjon. Dermed skulle veien

1) Politisk økonomi. Lærebok. Oslo, Forlaget Oktober, 1975, s. 267.

være åpen for kvinnene til å rive seg løs fra den private produksjonen i hjemmene og den økonomiske avhengigheten av mannen. Hvorfor skjedde ikke det? Hvorfor deltok ikke kvinnene i stadig økende grad i samfunnsmessig produksjon? Fordi vidreutviklinga av kapitalismen også førte til en stadig økende og permanent arbeidsløshet. Kapitalismen kunne i stadig mindre grad nyttiggjøre seg samfunnets ressurser av arbeidskraft. »Et uatskillelig trekk ved kapitalismens allmenne krise er den stadig større skjerpning av markedsproblemet med derav følgende kronisk underbeskjeftigelse av bedriftene og kronisk massearbeidsløshet.»¹

»Den kroniske massearbeidsløsheten forverrer arbeiderklassens kår i høy grad. Stagnerende arbeidsløshet blir hovedformen for arbeidsløsheten. Den kroniske massearbeidsløsheten gjør det mulig for kapitalistene å øke arbeidsintensiteten på bedriftene i uhyre grad, å sette arbeidere som alt er utslitt, på porten og ta inn nye, sterkere og friskere folk. I sammenheng med dette synker arbeidernes »arbeidsalder» sterkt, og også varigheten av den tid de har arbeid på bedriften. De sysselsatte arbeidernes usikkerhet for morgendagen øker. Kapitalistene utnytter den kroniske massearbeidsløsheten til store nedslag i lønningene for de sysselsatte arbeiderne. Arbeiderfamiliens inntekter synker også som følge av at færre familiemedlemmer har arbeid.»²

Den permanente krisa i kapitalismen i dens siste stadium, imperialismens epoke, må kapitalistene forsøke å skjule. En måte å gjøre det på er å påstå at det er »naturlig» for kvinnene å holde seg til hjemmet. Den virkelige grunnen er at det ikke er arbeid for kvinnene. Dessuten er ikke omdanninga av familiearbeidet til samfunnsmessig arbeid fullført, før omsorgen for barna er blitt en sak for samfunnet og ikke lenger overlates til familiens private ansvar.

Hva består den særegne kvinneundertrykkinga i for proletariatets kvinner i Norge i dag? Den består for det første i at

1) Se Karl Marx, *Kapitalen*, svensk utgave, Stockholm 1970, b. 1, s. 427–428.

2) Samme sted, s. 268–269.

den permanente arbeidsløsheten under imperialismen hindrer kvinnene i å delta i samfunnsmessig produksjon. For det andre er omsorgen for småbarna overlatt familienes private ansvar, slik at kvinnene også av den grunn hindres i å delta stabilt i samfunnsmessig produksjon. For det tredje sprer kapitalismen, for å dekke til den råttenskapen den frambringer, en ideologi som sikter mot å binde kvinnene til hjemmet og hindre dem i å kjempe for retten til arbeid.

Den særegne kvinneundertrykkinga framstår for kvinnene i form av økonomisk avhengighet av mannen og lenking til familiearbeid. Den framstår også i en mengde forhold av ideologisk art, der hennes »underlegenhet» blir holdt fram for henne. Men kvinnekampen blir blind hvis den ikke rettes mot de produksjonsforholda og den klassen som skaper kvinneundertrykkinga. Og den blir virkningsløs hvis den ikke knyttes sammen med hele proletariatets kamp for å styrte kapitalistklassen, oppheve privateiendommen og frigjøre de samfunnsmessige produktivkreftene.

DEL 3

KVINNENE UNDER SOSIALISMEN

DEL 3

3. KVINNENE UNDER SOSIALISMEN

KVINNEKAMPENS MÅL

»En av de største vitenskapelige slutninger i marxismen er den som sier at undertrykkelsen av kvinnen er knyttet sammen med oppkomsten av den private eiendomsretten.» (Enver Hoxha)

Vi må ha et nytt samfunn hvor undertrykkelsen av klassen er opphevet, et samfunn der det er likeverd i den samfunnsmessige produksjonen, hvor den materielle basis for kvinneundertrykkinga er opphevet og hvor det er mulig å bekjempe den reaksjonære overbygginga gjennom møysommelig kamp med samfunnet på kvinnes side – og med kvinnene i spissen. Kort sagt, et sosialistisk samfunn.

Engels sier i «Anti-Duhring»: «Proletariatet tar statsmakta og gjør først produksjonsmidlene til statseiendom. Men dermed opphever det seg sjøl som proletariat.» Arbeiderklassen sikrer seg etter revolusjonen raskt makta over økonomien ved å underlegge seg den viktigste industrien, finansvesenet, utenrikshandelen og de viktigste kommunikasjonsmidlene. Sjøl om rester av de kapitalistiske produksjonsforholda består har arbeiderklassen dermed etablert sosialistiske produksjonsforhold. Arbeiderklassen og kvinnene i klassen er ikke lenger en utbytta klasse. Merproduktet disponeres av arbeiderklassen, og den utvikler økonomien planmessig nettopp for at den materielle rikdommen skal tjene deres behov og bidra til deres utvikling, som Marx har sagt. En proletær revolusjon må omstyrte det gamle borgerlige klasses diktaturet. En proletær revolusjon er forutbestemt til å opprette, utvikle og berike det sosialistiske system, proletariatets diktatur, og å bygge en overbygning basert på

og inspirert og ledet av marxist-leninistisk teori og sosialistisk praksis. En proletær revolusjon fulgt av en økonomisk og politisk revolusjon, av ødeleggelsen av borgerskapets økonomiske og politiske herredømme vil skape det virkelige grunnlaget og de nødvendige forutsetningene for frigjøringen av folket fra menneskets utbytting av andre mennesker og, særlig, for frigjøring av kvinnene.

Kampen for frigjøring vil ikke være over etter revolusjonen. Gamle fordommer og ideologi, etterlevninger etter foreldede produksjonsformer vil fremdeles holde kvinnene tilbake, men nå vil vi ha et helt annet utgangspunkt for å slåss. Vi vil ha et samfunn, en statsmakt som står helt på vår side. Som vil legge de materielle forholda til rette for at kvinner skal kunne arbeide, som vil støtte oss i kampen for likestilling med klassens menn, som fullt ut anerkjenner menn og kvinners likeverd. Det blir noe annet enn i dag hvor vi slåss mot statsmakta, monopolkapitalen og fordommer hos våre egne menn (som staten og monopolkapitalen støtter opp om).

Gjennomføringa av proletariatets diktatur er av grunnleggende betydning for kvinnen, og kvinnen er en viktig *drivkraft* for å få gjennomført proletariatets diktatur. Ut fra det faktum at de som har vært mest undertrykt og offer for de største lidelsene utgjør den mest revolusjonære og progressive krafta i samfunnet, er det lett å forstå at arbeiderklassens kvinner, som blir hardest utbytta og undertrykt, tilhører de mest revolusjonære elementene i vårt samfunn. Den brutale undertrykkinga og den nådeløse økonomiske utbyttinga gjør proletariatet til den mest revolusjonære krafta i verden, gjør at de er de første til å reise seg fordi de har ingenting å miste uten sine lenker. Under slike forhold lever også arbeiderklassens kvinner, og det er derfor de er en stor revolusjonær kraft.

»Kvinnene er halve himmelen» sier Mao og mener at ingen revolusjon, ingen sosialisme kan gjennomføres uten kvinnenes deltakelse.

Deltakelse i produksjonen og avskaffelsen av maksimal profitt – en forutsetning for kvinnes frigjøring

Det er et marxist-leninistisk *prinsipp* at kvinner, som menn *skal* delta i produksjonen. Marxismen lærer oss at deltakelse i produksjonen og frigjøring fra kapitalistisk utbytting er to faser i frigjøringa av kvinnen. Avskaffelsen av privat eiendomsrett gjør ikke at kvinnen automatisk blir frigjort.

»En forutsetning for frigjøring av kvinnen er at alle kvinner går tilbake til samfunnsmessig arbeid.« F. Engels.

Foto: Hsinhua.

Proklameringsen av hennes rettigheter og den legale stadfestelsen av disse er historiske seire, men det er ikke alt, det er bare begynnelsen på arbeidet. Lenin har mer enn en gang pekt på at kvinnes problem er ikke løst ved å gi henne de samme rettigheter som mennene. For »legal likestilling er ikke likestilling i praksis«, noe vi har erfaringer fra i vårt eget land. For å oppnå likestilling i praksis, for å oppnå full kvinnefrigjøring under proletariatets diktatur er det to forhold som

er helt avgjørende: *avskaffelsen av den private eiendomsretten og den kapitalistiske utbyttinga, og kvinnenes deltakelse i produksjonen.*

Vi har tidligere sett at når den private eiendommen kom på mannens hender, ble kvinnen underlagt mannens overherredømme. I dag når storparten av eiendommen – produksjonsmidlene – eies av monopolkapitalen, er arbeiderklassens kvinner – som dens menn – underlagt monopolkapitalen. Men monopolkapitalen har snedig forstått å utnytte den gamle ideologien fra det patriarkalske samfunnssystemet for å kunne holde kvinnene som en stabil arbeidskraftreserve uten at det betyr sosiale påkjenninger for samfunnet, og for å kunne slå splittelse i klassen. Menneskenes forhold til eiendom bestemmer alle andre sosiale forhold, også forholdene i familien, forholdet mellom hustru og ektemann, mellom foreldre og barn. Det samfunn som opprettholder produksjonsforhold som kun er bygd på ønsket om maksimal profitt for kapitalen og hvor arbeidskrafta bare er en vare, må avskaffes og all annen privat eiendomsrett må opphøre.

Ta del i produksjonen og politisk virksomhet

Når grunnlaget er lagt for den faktiske kvinnefrigjøringa, begynner det møysommelige arbeidet med oppbygginga av det nye samfunnet hvor kvinnen har likeverd med mannen og likestilling i klassen.

»En forutsetning for frigjøring av kvinnen» sier Engels, »er at alle kvinner går tilbake til samfunnsmessig arbeid». Formann Mao sier i 1949: »Slutt dere sammen og ta del i produksjonen og den politiske virksomhet for å forbedre kvinnenes økonomiske og politiske stilling.» En kvinnelig revolusjonskomiteformann i Peking sa: »Å få kvinnene ut i produksjonen er en nødvendig forutsetning for deres deltakelse i politisk arbeid.» Arbeidets parti i Albania har i alle år etter gjennomføringa av revolusjonen arbeidet for at sosialistiske produksjonsforhold skulle bli gjennomført for å frigjøre folket og i særdeleshet kvinnene.

Men, hvis den private eiendomsretten ble avskaffet, men

kvinnen fremdeles befinner seg innenfor husets fire vegger, hvis hun ikke deltar i produksjonen og er økonomisk uavhengig, vil hun forbli avhengig av sin mann med alle de negative konsekvenser det fører med seg for henne selv, hennes barn og for samfunnet.

»... uten kvinners deltakelse i det militære og politiske liv, uten å få dem vekk fra husmor- og kjøkkenatmosfæren, som virker fordummende på dem, er det umulig å bygge demokratiet, for ikke å si sosialismen.» Lenin. Foto: Hsinhua.

Kvinnerenes rettigheter og deres frigjøring er viktig for samfunnet, ikke bare fra et økonomisk synspunkt, men også fra et politisk synspunkt. – Ut fra den betydning det har at hele folket deltar i statsanliggender og generelt i alle samfunnsmessige saker. Lenin skrev: »... uten kvinnes deltakelse i det militære og politiske liv, uten å få dem vekk fra husmor- og kjøkkenatmosfæren, som virker fordummende på dem, er det umulig å bygge demokratiet, for ikke å si sosialismen.»

Lær av Kina og Albania

Når vi ser på de sosialistiske landene Kina og Albania, har det hele tida etter revolusjonen blitt lagt stor vekt på viktigheten av kvinnes deltakelse i produksjonen. Dette var ikke noe lett spørsmål. Man måtte overvinne vansker både av økonomisk og politisk, av kulturell og ideologisk, av objektiv og subjektiv karakter.

Først måtte produktivkreftene utvikles. Nye arbeidsområder (fronter) måtte skapes for å forberede arbeid for tusener på tusener av kvinner i by og på land. Når man tenker på ødeleggelsene som disse landene var blitt utsatt for i løpet av frigjøringskrigene og den generelle tilbakeligheten når det gjaldt teknisk utvikling, var det en kjempeoppgave. Veien gikk gjennom ekspropriasjon av kapitalistisk eiendom, sosialistisk industrialisering og kollektivisering av jordbruket. For det andre måtte kvinnene utrustes med teknisk og profesjonell kunnskap for å gjøre dem i stand til å delta i all sosial og produktiv virksomhet på lik linje med sine menn (ca. 90% av kvinnene var analfabeter og bare et fåtall hadde noen form for spesial- eller yrkesutdannelse). For det tredje måtte fordommer av subjektiv karakter overvinnnes. Kommunistpartiets politikk med kvinnes deltakelse i produksjonen sto opp mot de reaksjonæres og kirkens politikk og terror for å holde kvinnene vekk fra produktivt arbeid og samfunnsmessig aktivitet. Og i tillegg var det motstanden i folket, fra menn og kvinner som på en eller annen måte fremdeles var slaver av reaksjonær ideologi fra det gamle samfunnet med privat eiendomsrett og utbytting. De tilbakeliggende skikkene måtte bekjempes, de reaksjonære ideene måtte rykkes ut av hodene på både menn og kvinner. Dette ble gjort på den eneste mulige måten; måten med overtalelse, skoling og ny skoling.

Arbeidet og aktiviteten til kvinnene i Albania og Kina er et klart bevis på hvor grunnløs og reaksjonær påstandene om kvinnens »naturlige mangel på teknisk sans», hennes »naturlige» evner når det gjelder hus og barn og hennes

»naturlige» mangel på sådanne når det gjelder alt mulig annet og lignende vår er. Det beviser den marxist-leninistiske tesen om at den fysiske og intellektuelle evnen til kvinnene er direkte proporsjonal med hennes deltakelse i produksjonen og andre samfunnsmessige aktiviteter.

REVISJONISMEN

Er Sovjet en sosialistisk stat, og er statseiendom et skritt mot sosialismen?

Vi har trukket fram Kina og Albania som eksempler på stater hvor arbeidet med kvinnens frigjøring har kommet langt og hvor linja for dette arbeidet følger en korrekt marxist-leninistisk analyse. Hva så med Sovjet? Sovjet, vil mange si, var det første landet som gjennomførte proletariatets diktatur. Det må jo være det landet i verden hvor kvinnefrigjøringa har kommet lengst.

Når dette siste ikke er tilfelle, noe som vil bli illustrert seinere, henger det nøye sammen med utviklinga av produksjonsforholda i Sovjetunionen. Vi kom i det første punktet fram til at en av betingelsene for at kvinnefrigjøringa skulle være mulig, var at kapitalistiske produksjonsforhold ble avskaffa og at kvinnen deltok i produksjonen. Altså at produksjon ut fra ønsket om maksimal profitt, og synet på arbeidskrafta som en vare, ble avløst av prinsippet om produksjon ut fra arbeiderklassens behov og for å bidra til arbeiderklassens utvikling, som Marx sa.

Hvis vi studerer den sovjetiske økonomien, vil vi se at arbeiderklassen er fratatt makta over produksjonsmidlene. — Vi snakker her om reell makt. Om tusener av arbeidere i Norge sitter med en aksje hver i store konserner, hjelper ikke dette på de faktiske kapitalistiske forholda.

Det er kapitalister eller deres hjelpere som sitter i styrene og bestemmer hva og hvordan det skal produseres og hvilke investeringer som skal foretas. Og produksjonsmidlene brukes

som kapital, det vil si satses for å utbytte arbeiderklassen. Se på Statoil, Kongsberg våpen, Jernverket osv. Hvem bestemmer der? Jo, det er statsbyråkrater, ofte sosialdemokrater og finansfolk, som opprettholder kapitalismen og leder utbyttinga bedre enn den beste kapitalist. Det er forvirringa når det gjelder skillet mellom formelle eiere og den reelle makta, som gjør at AP og Høyre – og SV – kan føre fram sin propaganda om at statsbedrifter under kapitalismen er sosialistiske bedrifter. Den samme forvirringa utnytter revisjonistene i forsvaret av styresettet i Sovjet.

Rett før Stalins død foregikk det en komplisert klassekamp i Sovjet, og partiet analyserte situasjonen som kritisk når det gjaldt byråkratiseringstendenser, sviktende skoling av kaderen og massene osv. Den 19. partikongressen vedtok å starte en kampanje mot byråkratismen.

I et sosialistisk land under proletariatets diktatur er det det kommunistiske partiet som er nøkkelleddet i staten. Dette partiet er det fremste uttrykket for proletariatets makt. For de reaksjonære klassene er det derfor høyst maktpåliggende å forsøke å erobre partiet. Klassekampen i Sovjet ble derfor utkjempa hardest i partiet. Da revisjonistene tok makta her, fikk de også makta over staten og økonomien. Etter Stalins død og fram til partikongressen i 1956 ble nesten samtlige partisekretærer og en hel mengde partimedlemmer og kandidater renska ut for å styrke revisjonistene foran kongressen.

Den 20. partikongressen stadfesta en total revisjon av partiets generallinje. I stedet for å stadfeste at all imperialisme betyr krig, het det nå at forebygging av krig var en reell mulighet i »dagens internasjonale situasjon» og at »fredelig sameksistens» (med alle) var et mål. Sovjetunionen skulle reformeres ved at bedriftenes virksomhet og lønningene skulle vurderes ut fra profitten.

I det øyeblikket arbeidskrafta igjen blir en vare som arbeideren må selge for å holde liv i seg, forandres grunnlaget for samfunnet, og dette fører til en allmenn gjeninnføring av kapitalismen. Sovjetiske arbeidere og bønder som engang var

herrer over fabrikker og gårder har igjen blitt redusert til de undertrykte og utbytta slavene som må selge arbeidskrafta si for å overleve. Sovjetavisen »Voprosy ekonomiki» (nr. 7 1967) erklærer: »arbeidskraft er vare under sosialismen».

Det er såkalte arbeidsbyråer i forskjellige deler av Sovjet i dag. De er rett og slett arbeidskraftformidlere. Når arbeidsfolk ønsker arbeid, går de dit for å registrere seg, akkurat som våre arbeidskontor. Monopolkapitalistene (byråkratene) går også dit for å ansette arbeidere. Man ser dessuten stadig vekk i avisene annonser angående ansettelse av folk, fra professorer til arbeidere og jordbrukere. Det gamle fenomenet med kvinnene som vare, griper også mer og mer om seg, prostitusjonen øker.

Revisjonistene sprer illusjoner om kvinnefrigjøringa

I motsetning til marxist-leninistene sprer borgerlige og revisjonistiske ideologer og sosiologer illusjoner om kvinnefrigjøring. De hevder at kvinnens frigjøring ikke er avhengig av at produksjonsforholda endrer seg – nei da, det er nok med reformer.

Disse ideene er blitt tatt opp av revisjonistene i Sovjet, de hevder til og med at kvinnes problem kan løses innafor det kapitalistiske systemet. Kvinnes fremste oppgave er å kjempe for »FRIHET, LIKESTILLING OG FRED».

Revisjonistene går imot kvinners rett til arbeid

Som i alle andre saker har sovjet-revisjonistene også i kvinnespørsmålet fraveket den marxist-leninistiske linja. Dette kommer klarest til uttrykk i den måten de nå behandler spørsmålet om kvinnes deltakelse i produksjonen.

I Sovjet og andre revisjonistiske land er det en økende tendens til å holde kvinnene vekk fra produksjonen og binde dem til husarbeidet. »Nedelja» av 12. mai 1968 skriver at majoriteten av menn hevder at kvinnene skulle fjernes fra produksjonen. Avisen skriver: »De hevder at hun heller burde holdt seg hjemme.» Den fortsetter: »under den nåværende

økonomiske situasjonen ville det antagelig være mer fornuftig å la kvinnene få fri til å være hjemme for å se etter sine barn.»

Hvordan kan slike ideer oppstå? Etter at Sovjet har gått over til kapitalistiske produksjonsforhold, er de ikke lenger i stand til å løse motsigelsene som oppstår med kvinnen som arbeider, mor og husholderske. Derfor ønsker de nå at kvinnene skal holde seg hjemme, og de prøver å få opinionen til å tro at de gjør det for å lette kvinnenes byrder.

Hvilke argumenter bruker de? De prøver å rettferdiggjøre utelukkelsen av kvinner fra produktivt arbeid med argumenter om at i den nåværende økonomiske fasen kan ikke samfunnet fullt ut sosialisere husarbeidet. Så, ifølge sovjet-revisjonistene, når de ikke kan klare dette og den materielle levestandard til hver familie er blitt kraftig øket, er det ikke lenger grunnlag for å reise problemet med kvinnenes deltakelse i produksjonen.

Disse »argumentene» kan ved første øyekast gi inntrykk av spesiell omsorg for kvinnene til tross for at de er det motsatte.

Revisjonistene »kan ikke» avskaffe husslaveriet

På den ene sida hevder de at samfunnet, på grunn av nivået i den økonomiske utviklinga, ikke kan fortsette prosessen med sosialisering av husarbeidet og overvinne motsigelsene i kvinnenes situasjon på dette grunnlaget. På den andre sida hevder de at familienes inntekter har økt voldsomt.

Hvis dette er riktig, må vi reise spørsmålet: Hvorfor er ikke samfunnet i stand til å ta grep om dette spørsmålet? Er det ikke bare demagogi for å dekke over vanskelighetene som har oppstått, og for å rettferdiggjøre den manglende deltakelsen i yrkesarbeid fra de privilegerte og borgerliggjorte kvinnene, som i dag lever et typisk borgerlig liv?

Revisjonistene likestiller husarbeid og produktivt arbeid

Revisjonistene prøver å forsikre kvinnene om at husarbeid er like verdifullt og krever like mye respekt som deltakelse i

produksjonen. Dette har heller ingen ting til felles med marxismen-leninismen. Selvfølgelig har husarbeidet, som fyller en del av menneskenes behov, krav på respekt. Men denne respekten må ikke blandes sammen, som revisjonistene gjør, med den rollen produktivt arbeid og husarbeid spiller i folkets allmenne og kvinnenes spesielle framskritt.

Hvordan kan den viktige rollen samfunnsmessig arbeid spiller, blandes sammen med husarbeidet, og bli likestilt med dette, når det er et spørsmål om å ta opp hele spekteret med frigjøring av kvinnen og å sikre hennes likestilling med mannen?

Revisjonistene hevder kvinnenes plikt til å oppdra barna

Sovjet-revisjonistene sier at kvinnens hovedoppgave er å oppdra barn og å ta vare på seg sjøl, siden hun er et svakelig vesen, et symbol på skjønnhet som skal være mannens »pryd» og som skal tilfredsstille hans ønsker. I forbindelse med en slik behandling av kvinnespørsmålet skrev I.M.Kitchemova: »Tidens kvinne er ikke bare arbeider eller aktivist, hun er husholderske, mor og kvinne likeså. Ektemannen, det bør også sies, er slett ikke likegyldig overfor hvilket humør hans kone er i når hun kommer hjem fra arbeid; finner han henne deilig, tiltrekkende, frisk, hyggelig, stille eller trett og med dårlig humør? Dette er uttrykk for meninger som ofte blir ytret av menn, at det hadde vært bedre for familien om kvinnen kunne jobbe bare delvis eller ikke i det hele tatt.¹»

Som vi ser, har vi å gjøre med tvers igjennom borgerlige strømninger som ser på kvinnen utelukkende som mor og husmor og luksusdyr til bruk for menn.

Revisjonistene »trenger ikke» kvinnelig arbeidskraft

Sovjet-revisjonistene forbinder spørsmålet om utelukkelsen av kvinnene fra produktivt arbeid med det faktum at Sovjet-økonomien ikke lenger trenger kvinnelig arbeidskraft. I forbindelse med dette offentliggjør »Nedelya» følgende: »Som vi kan se, trengte vårt land kvinnelig arbeidskraft i de første tiår, i dag er imidlertid dette ikke lenger nødvendig.»

Å behandle kvinnespørsmålet på denne måten er umarxistisk. Det er uvitenskapelig å betrakte problemet bare fra et økonomisk utgangspunkt. Men det gjør sovjet-revisjonistene. De vulgariserer kvinnespørsmålet og ser ikke i det den totale frigjøring av kvinnen og opprettelsen av sosial likestilling mellom kvinne og mann.

Alle disse aspektene uttrykker nøyaktig interessene til den borgerlige intelligentsiaen og arbeiderklassearistokratiet i by og på land, og reflekterer deres ideer. Disse gruppene er blitt skapt av Khrustsjov-revisjonistene og støtter deres kurs mot gjenopprettelse av kapitalismen.

Disse aspektene har ingen ting til felles med interessene til de brede massene av arbeidere og bondekvinner. De har ingen ting til felles med marxismen-leninismen som ser problemet med kvinnes frigjøring og den fullstendige likestillingen med mannen som en fundamental del av den sosialistiske revolusjonen og en forutsetning for oppbygging av sosialismen og kommunismen. Som vi tidligere har sagt, er dette avhengig av at kvinnene deltar i produksjonen og i det politiske liv.

KLASSEKAMPEN FORTSETTER

»Selv om den sosialistiske omdannelsen med hensyn til eiendomsrettsystemet i alt vesentlig er fullført i Kina, og selv om massenes storstilte og stormende klassekamper, som var karakteristiske for tidligere revolusjonære perioder, i alt vesentlig er blitt avsluttet, finnes det fremdeles rester av de styrte godseier- og kompradorklassene, og det finnes fremdeles et borgerskap, og omdannelsen av småborgerskapet er bare såvidt begynt. Det er på ingen måte slutt på klassekampen. Klassekampen mellom proletariat og borgerskap, klassekampen mellom de forskjellige politiske kreftene og klassekampen på det ideologiske område mellom proletariatet og borgerskapet vil fortsatt bli langvarig og krokett, og til sine tider vil den tilmed bli meget akutt. Proletariatet søker å

omforme verden i samsvar med sin egen verdensanskuelse, og det samme gjør borgerskapet. I så måte er spørsmålet om hvem som vil seire, sosialismen eller kapitalismen, ennå ikke virkelig avgjort.» (Mao Tse-tung, 27/2–57)

»Vi kan ikke diskutere kvinnens frigjøring, kvinnens uavhengighet og kvinnens frihet isolert. Jeg er ikke for det man kaller kvinnens rettigheter i og for seg, som en motsetning til mannens rettigheter. Vi kan ikke gjøre mannen til målet for vår kamp. Undertrykking av kvinnen er klasseundertrykking. Når vi snakker om dette må vi huske at kvinnenenes frigjøringsbevegelse aldri kan skilles fra proletariatets frigjøring. Den er *en* del av proletariatets revolusjon.» (Wang Tse, 1973 – fra »The Women's Movement in China«)

Disse to sitatene sier at sjøl om proletariatets revolusjon er gjennomført, om arbeiderklassen har statsmakta, er det ikke slutt på klassekampen. I Kina og Albania føres det stadig kampanjer og kamper mot borgerlig innflytelse og ideologi, mot byråkratisering og andre revisjonistiske tendenser. Det andre sitatet advarer dessuten mot sekterisme i kvinnebevegelsen, mot å gjøre spørsmålet om kvinnenenes frigjøring til et spørsmål som er isolert fra klassekampen og det som foregår i samfunnet rent generelt.

Kvinnene er en del av folket Den fremste oppgaven er å befeste proletariatets diktatur

Når et folk står oppe i frigjøringskriger, er det en selvfølge at kvinnene tar aktivt del i krigen. Det er kvinnebevegelsens fremste mål å knuse undertrykkerne *av folket*, slik at det overhodet kan bli mulig å føre en kamp for full frigjøring av kvinnen. Hvis noen hadde sagt til Vietnams kvinner at deres fremste oppgave burde være å kjempe for selvbestemt abort, hadde de trodd at vedkommende var gal – noe de hadde hatt god grunn til. Kvinnene i Vietnam visste at de måtte knuse imperialismen for å bli fri, at deres kamp som kvinner hang nøye sammen med folkets kamp for frigjøring.

Etter den sosialistiske revolusjonen er hovedoppgaven å sikre at proletariatets diktatur blir befestet. Kvinnenes oppgave er den samme som for hele resten av folket – å forsvare revolusjonen.

Etter at en sosialistisk revolusjon er blitt gjennomført, må hovedsaka være å sikre at proletariatets diktatur blir befestet. Det må være å forsvare landet mot borgerlig og imperialistisk aggresjon utafra og innafra. Kvinnenes oppgave er den samme som for hele resten av folket (folket – i betydninga: arbeiderklassen og dens allierte, i første rekke fattigbøndene) – å forsvare revolusjonen. Men, det er også hele folkets oppgave å slåss for kvinnenes frigjøring innafra det nye samfunnet.

I Kina brukes terminologien »revolusjon» fremdeles, lenge etter seieren i 1949. Det impliserer at det foregår en konstant kamp mot individuelle og private interesser.

PARTIET I LEDELSEN AV KLASSEKAMPEN KVINNEBEVEGELSEN EN SÆREGEN FORM FOR ORGANISERING

Trenger vi en særegen organisering?

Hvis, som vi har kommet fram til tidligere, det viktigste for kvinnebevegelsen må være å få vekk grunnlaget for undertrykkinga, skulle man kanskje kunne tro at etter at proletariatets revolusjon er gjennomført og man har innført sosialistiske produksjonsforhold, ville det ikke lenger være behov for noen separat kvinneorganisering. Det kommunistiske partiet kunne lede kampen for kvinnenes og andre gruppers likestilling i det nye samfunnet. Dette er både riktig og galt. Det er riktig at kommunistpartiet skal *lede* kampen. De planer som blir lagt for å utvikle landet videre på den sosialistiske veien, må følges opp av *alle* og er overordna særegne krav og interesser. Men, Mao Tsetung i Kina og Enver Hoxha i Albania har gjentatte ganger pekt på at den særegne undertrykkinga av kvinnen krever en egen *kvinneorganisasjon*.

Erfaringer fra de sosialistiske landa

Kvinnebevegelsen i Kina før 1949 hadde bevist sin berettigelse. Den hadde gitt kvinner mot til både å slåss mot sin egen særegne undertrykking og gitt dem den selvtillit som var nødvendig for full innsats i videre revolusjonær aktivitet. Fra de frigjorte områdene kom det rapporter som viste at nesten bare der hvor kvinnene hadde egne lokale organisasjoner, sluttet de entusiastisk opp om landsbymøter, mistet hemningene når det gjalt å tale offentlig, og brakte sin samlede styrke med i den videre revolusjonære bevegelsen.

Etter 1949 fortsatte kvinnene å ha sin egen separate organisasjon, og den har utviklet både interesseområdet og det organisatoriske nettet. »Kvinnenes Union i Albania» er organisert på samme måte. Separat organisering, men *underlagt partiets politikk*.

Organisasjonene har til oppgave å mobilisere kvinner av alle

nasjonaliteter og klasser til å gå med i den revolusjonære bevegelsen, styrke deres politiske nivå og taleferdighet og bryte ned deres sosiale isolasjon.

Lenin sier i sin samtale med Clara Zetkin i 1921:

»Vi avleder våre oppfatninger om organisasjon av våre ideologiske begreper: ingen separate organisasjoner av kommunistiske kvinner. En kvinnelig kommunist hører til som medlem av partiet på samme måten som en mannlig. Med like rettigheter og plikter. På det punktet kan det ikke herske noen uoverenstemmelse. Men vi må ikke lukke øynene for faktiske forhold. Partiet må ha organer, arbeidsgrupper, komiteer, utvalg, seksjoner eller hva man vil kalle det som har til særøppgave å vekke de bredeste masser av kvinnene, knytte dem til partiet og holde dem varig under partiets innflytelse. Da trengs det naturligvis at vi driver systematisk virksomhet i disse kvinnemassene. Vi må skolere de vekte, vinne dem og styrke dem til den proletariske klassekampen under ledelse av det kommunistiske parti. Og nå tenker jeg ikke bare på proletarkvinnene, på de som arbeider i fabrikkene eller er husmødre. Jeg tar også med småbondekvinnene og kvinnene i de forskjellige lag av småborgerskapet. Også de er et bytte for kapitalismen, og i tida etter krigen mer enn før. Disse kvinnemassenes upolitiske, usosiale, tilbakeliggende mentalitet, sneverheten i hele deres virke og livsmønster, er kjensgjerninger. Det ville være dumt å se bort fra dette, tvers igjennom tåpelig. Vi trenger egne organer for å arbeide blant dem, spesielle agitasjonsformer og organisasjonsformer. Det er ikke feminisme, men praktisk, revolusjonær hensiktsmessighet.»

De to landa vi kjenner best som har organisert kvinnene etter Lenins mønster, er Kina og Albania. Sovjet fulgte Lenins prinsipper fram til revisjonistenes maktovertakelse. Fra den internasjonale demokratiske Kvinnebevegelsens kongress i 1953, kjørte Sovjet en linje med fredelig sameksistens, med at frigjøring kunne vinnes gjennom parlamentet, at forhandlinger skulle brukes istedenfor makt. – Og dette gjaldt uansett motstander. Når har borgerskapet

gitt fra seg makta etter forhandlinger, eller imperialistene trukket seg ut av et land, eller latt være å blande seg inn i et lands indre styre, fordi de er blitt *overbevist* om at det er galt? Se på Vietnam, det skortet ikke på folk som prøvde å overbevise USA om at de ikke hadde noe i Vietnam å gjøre, men de trakk seg ikke før de var *slått* militært. Se på Norge i dag. Fortell kvinnene i Norge som er utsatt for permitteringer og oppsigelser at de må *overbevise* arbeidsgiveren om at de trenger arbeidsplassene sine! En slik linje har kun en funksjon; å torpedere kvinnekampen, avvæpne den og å hindre både gjennomføringa av og framgangen for revolusjonen.

KVINNENS ROLLE I SAMFUNNET

»Slutt dere sammen og ta del i produksjonen og den politiske virksomhet for å forbedre kvinnenes økonomiske og politiske stilling.» Mao Tsetung (Det nye Kinas kvinner 1949)

Etter en sosialistisk revolusjon vil kvinnene bli oppmuntret til å spille en mye større politisk og økonomisk rolle i samfunnet. Ifølge marxismen-leninismen blir kvinnens deltagelse i produksjonen sett på som en forutsetning for deres frigjøring.

Kvinnebevegelsens hovedoppgave – å befeste proletariatets diktatur og å utvikle revolusjonen

Kvinnebevegelsens hovedoppgave blir å få kvinner til å ta del i den revolusjonære kampen og i produksjonen, og gå inn for å løse spesielle kvinneproblemer som: arbeidsvern, lik lønn for likt arbeid og diverse velferdssaker som kan eliminere motsigelsen mellom kvinnenes arbeid i produksjonen og i hjemmet.

Men, hva har egentlig en sosialistisk revolusjon – styrtinga

av kapitalismen – med kvinnebevegelsen å gjøre? Er det ikke kvinnebevegelsens oppgave å konsentrere seg om »kvinneproblemer»? Jo da, selvfølgelig skal kvinneorganisasjonene løse kvinnenes spesielle problemer, ellers ville de svikte sin oppgave. Men samtidig er den *viktigste oppgave og plikt* å gjennomføre og fortsette revolusjonen. Kapitalismen utbytter menn og kvinner likt. Uten å knuse kapitalismen kan de arbeidende kvinnene *aldri* virkelig reise seg politisk og økonomisk. Det ville ikke bli noen reell løsning på deres problemer. Både menn og kvinners samlede kraft må konsentreres i å gjennomføre og fortsette revolusjonen.

Folkekommunene – det beste grunnlaget for kvinnefrigjøring

Folkekommunene er et produkt av et sosialistisk samfunns politiske og økonomiske utvikling. Kommunene gjør nettopp kvinnene i stand til å gå framover på veien mot full frigjøring. Det er en utmerka form for samfunnsmessig organisering.

Utover landet vil jordreformer som omdanner jordbruket fra individuelle økonomiske enheter til sosialistisk kollektiv økonomi, gi kvinnene muligheten til å ta et skritt framover i retning av frigjøring. Kvinner, på lik linje med menn, vil få anledning til å delta i jordbrukskollektivene. Men selv om kvinnene nå vil ha muligheten til å delta i produksjonen, vil naturligvis mulighetene innen et rent jordbrukskollektiv være relativt begrenset, da dette kun vil dreie seg om jordbruk og mindre bi-næringer. Dessuten er det naturligvis en forutsetning at kollektive velferdstiltak som vaskerier, daghjem, kantiner o.l. blir bygd ut. Før dette skjer vil husarbeidet i bondefamiliene stort sett bli ivaretatt av kvinner, og mange vil finne det vanskelig å kunne ta fast, regelmessig arbeid. Selv om mulighetene for sosial og politisk aktivitet og for kulturell og teknisk utdanning er like for kvinner som for menn, vil dette at de stadig er opptatt med husarbeidet gi dem færre muligheter til å slutte opp om slike aktiviteter, og grunnlaget for å opprettholde gammel ideologi og ideer om familien og samfunnet er absolutt til stede.

Fra et daghjem ved en fabrikk i Peking der mødrene sjøl kan gi barna mat. Kollektive velferdstiltak som daghjem, vaskerier, kantiner o.l. er en forutsetning for at kvinner kan delta på lik linje med menn.

Folkekommunen, imidlertid, er ikke bare *et* jordbruks-kollektiv, men en atskillig større enhet. Den kan ta opp f.eks. bygging av vanningsanlegg i stor stil, (hvilke muligheter hadde ikke vi i Norge hatt under sosialismen – da ville ingen jorder ligget tørre og døde av mangel på vann mens f.eks. en vannkilde som Glomma rant 500 m. unna), utvikle en differensiert økonomi, deriblant jordbruk, skogbruk og husdyrhold, diverse binæringer og fiskerier – utvikle industri og jordbruk side om side. Dette skaper utvilsomt fordelaktige betingelser for kvinnenes deltakelse i yrkeslivet i stor skala. Arbeidsplasser vil bli oppretta i folkekommunene hvor folk bor, etter hva som er folks behov, ikke etter hvor det er mest profitt å hente. Tenk f.eks. hvordan en typisk pendler eller fraflyttingskommune i dag vil være etter revolusjonen: Jordbruk, husdyr, meieri, skogsdrift, sag og høvleri, fiske-dammer, daghjem, skoler, verksted for landbruks- og skogs-maskiner eventuelt også produksjon av deler og annen mindre industri, sykestue og fødestue. Nok arbeid til alle, bare å legge ryggen til. Pendlinga vil opphøre, de som er flyttet ut, kan komme tilbake. Kvinnene kommer også ut i produk-

sjonen, side om side med sine menn – deler ansvar, byrder og gleder. Først da kan vi snakke om at kvinnene begynner å bli frie.

Folket skaper sine egne arbeidsplasser

Vi skal se i et eksempel fra Kina hvordan kvinnene sjøl kan opprette arbeidsplasser under sosialismen – de såkalte »GATEFABRIKKENE». Typisk for disse var at de for det meste ble dannet av husmødre, at de hadde en lav kapitalinvestering og brukte mye arbeidskraft. Ofte lagde de produkter av avfallsstoffene fra andre fabrikker, og mange ble del-leverandører til større fabrikker.

I 1972 møtte medlemmer av vennskapssambandet Norge-Kina kvinnerepresentanter i Shenyang, og en av dem fortalte: »Jeg var tidligere husmor hjemme og deltok ikke i det produktive arbeidet. Men jeg ville gjerne arbeide. Under den store proletariske kulturrevolusjonen organiserte vi oss for å drive en fabrikk. Vi var ni kvinner som startet, alle hadde barn. Sjøl hadde jeg fire, noen av de eldre enda flere. Etter frigjøringa, ledet av kommunistpartiet og formann Mao, var jeg reddet fra den store elendighet. Vi var herrer i vårt eget land. Jeg levde et lykkelig liv, men jeg måtte være hjemme med husarbeid og barnepass. Jeg bidro lite til produksjonen, men så studerte jeg Formann Maos lære om å delta i produksjonen for å bedre kvinnenes økonomiske og politiske situasjon. Det er et uttrykk for at også vi har to hender. Vi ville ikke sitte hjemme, men yte vårt bidrag til menneskeheten og være med på å bygge opp sosialismen. Flere kvinner ville gjerne drive fabrikk, men vi visste ikke hvordan vi skulle gripe saken an. Vi dro så til en fabrikk for å lære. Arbeiderne der lærte oss at fra spillstoffet jerntrioksyd kan det bli et pulver, som kan foredles til stål og lages maskindeler av. Vi bestemte oss for å drive en slik pulverfabrikk. Vi begynte i 1966, under Kulturrevolusjonen. Til å begynne med støttet de fleste oss, men en del trodde ikke det ville lykkes. De trodde ikke vi ville klare å bygge en pulverfabrikk, men at det ville bli en bønnenudelfabrikk.» (Hun ble ivrig, gestikulerer,

er ikke så høytidelig. De andre kinesiske kvinnene ler voldsomt.)

»Det finnes,» fortsetter hun, »en svakhet hos kvinner: Vi har lett for å gråte når vi møter vansker. Noen mente vi ikke ville få det til, vi ville gråte. Nesen ville gråte, som om det kom ut nudler.» (Stor munterhet og latter hos kineserne.) »Etter å ha hørt noe slikt ble vi sinte. Vi mente, som formann Mao, at tidene var forandret, at menn og kvinner var like, at det menn kan gjøre kan kvinner gjøre. Vi var fast bestemt på å ikke vike for vansker. Til å begynne med hadde vi ikke utstyr, men vi handlet i samsvar med Formann Maos lære om å stole på egen innsats. Vi hadde ingen anlegg, vi arbeidet i friluft. Vi hadde ingen kapital. Vi hadde intet utstyr, men fikk låne fem spader i en folkekommune og to ovner i en fabrikk. Vi laget et hus sjøl og brente stein av kullslag. Under oppbygginga av fabrikkene hadde vi ikke nok krefter sjøl, så vi mobiliserte massene, det vil si ektefellene.» (Ny latter.)

»Nå er det 167 på fabrikkene, av dem 137 kvinner. De 30 mennene er alle pensjonister. De sluttet i sitt tidligere arbeid da de var 65 år. De kan arbeide så lenge de vil og orker – den eldste er 79. De får da utbetalt sin alderspensjon på 70% av tidligere lønn, pluss 30% ekstra for å arbeide her. I alt har de altså det samme som før de ble pensjonert.

Alle ektemennene våre arbeider på store fabrikkene. De hjalp frivillig til på søndagene med å bygge opp den lille fabrikkene. Vi laget utstyret sjøl, med våre egne metoder. Vi støtter oss til formann Maos lære om å stole på egne krefter. Nå produserer fabrikkene mer enn seksti slags maskindeler. Vi har femogførti forskjellige maskiner og 1500 kvadratmeter husanlegg. Nå bestiller mange store fabrikkene utstyr fra oss. Vi bruker et tonn jernpulver til maskindeler i stedet for tre til syv tonn stål. Vi kan på den måten spare mye stål for fedrelandet og skape store rikdommer. Jerntrioksydet er spillstoff fra andre fabrikkene.

Fabrikkene er i dag ikke bare bygget opp av kvinner, den er også ledet av oss. Alt det vi har oppnådd, er et resultat av at formann Mao reddet oss fra elendigheten.»

Kvinnenes særrettigheter under sosialismen

I tråd med at alle kvinner deltar i produksjonen må vi også legge vekt på det arbeidervern som kvinner har krav på. Den eneste særrettighet kvinnen har, er den som er knyttet til hennes biologiske funksjon som mor. Kvinner har krav på spesiell beskyttelse i periodene for menstruasjon, fødsel og diegiving. De som hevder at kvinnene ikke skal ha noen særrettigheter fordi de ødelegger sin konkurransevne med mennene, retter knyttneven mot kvinnene og hele arbeiderklassen istedenfor å slåss sammen med dem.

Hva med *husarbeid* og *barn* – hva med kvinnenes »dobbeltarbeid»? Liksom det er et marxist-leninistisk prinsipp at alle – også kvinnene – skal arbeide, er det et prinsipp at husslaveriet skal avskaffes. Det betyr at ungene blir samfunnets ansvar. Det bygges barnekrybber og barnehager som kan ta hånd om ungene mens de voksne er på arbeid. Dessuten vil en prøve å sosialisere mest mulig av husarbeidet. Den delen av dette arbeidet som *kan* trekkes ut av familien, *skal* trekkes ut!

Ta del i produksjonen og den politiske virksomhet

Gammel ideologi hindrer kvinnenes deltakelse i politikken

»Slutt dere sammen og ta del i produksjonen og den politiske virksomhet (vår uthev. Red.) for å forbedre kvinnenes økonomiske og politiske stilling», sier Mao Tse-tung.

Etter revolusjonen er folket herrer i sitt eget land. Vissheten om dette, og det faktum at kvinnene deltar i produksjonen og i oppbygginga av landet på lik linje med sine menn, gjør at de også tar større og større del i politiske aktiviteter. Arbeid og politikk er knytta uløselig sammen.

Men, selvfølgelig vil kvinnene støte på vanskeligheter. Som vi har sagt er ikke gammel, borgerlig ideologi visket ut på en dag. Arbeiderklassen har alltid hørt at den ikke er i stand til å styre noe sjøl, verken landet som helhet eller enkelte bedrifter. Vi er bare arbeidsmaur som er fornøyd med »brød og sirkus». I tillegg møter kvinnene ofte en annen vanskelig-

het når de skal ut i produksjonen, og det er mangelen på *øvelse og erfaring*. Kvinnene har jo stort sett vært bundet til hjemmet med husstell og barnepass. Dette gjør sitt til å bygge opp under ideer som at »kvinner passer best ved kjøkkenbenken» og kan »overlate styre og stell til mennene».

Styrk kvinnenes »utdanning»

Enver Hoxha skriver i »Frigjøring av kvinnen under sosialismen»: »Partiet har aldri overlatt den marxist-leninistiske utdanninga av folket vårt til spontaniteten, og vil heller aldri gjøre det. Dette krever imidlertid styrking og intensivering i organiseringa av både partiets og massenes utdanning. Alt vi bygger, omformer og skaper blir gjort i overensstemmelse med marxismen-leninismens lover. Og intet blir gjort som står i strid med de objektive naturlover eller den proletære etikk. Men alt må forklares og forstås. For alt har en gammel side som smuldrer opp og dør bort – og en ny side som fødes og vokser seg sterk. Men det gamle dør ikke uten videre. Derfor fødes det nye under kamp. For at det nye skal kunne vokse fram raskt og friskt, må vi sjølsagt ha et godt grep om lovene for det nyes utvikling og det gamles motstand mot den, for bare da kan utdanning bli betraktet som fullstendig.»

En viktig oppgave for kvinneorganisasjonene må bli å ta et godt grep om kvinnenes »utdanning». Oppmuntre dem til å ta del i produksjonen, til å kaste seg inn i det politiske arbeidet og slåss mot alle borgerlige og revisjonistiske ideer som vil hindre dem i framgangen. Gi dem mot til å ta på seg både *ansvar og ledelse*, i produksjonen og i politikken. Kvinnebevegelsen under sosialismen vil arbeide for at kvinnene ikke bare skal konsentrere aktiviteten i sin egen organisasjon, men at de skal delta fullt ut i alle samfunnsmessige aktiviteter og alle andre organisasjoner. Målet må bli å få så mange som mulig av dem til å bli med i ledelsen på alle plan og i det kommunistiske partiet. Kvinnelige kadre spiller en meget viktig rolle i revolusjonen og i produksjonen – de er bindeleddet mellom partiet og kvinnemassene.

Hvorfor er dette med *ansvar og ledelse* så viktig, og hva

innebærer det? Er det ikke nok at hver gjør sin jobb, på sin plass? Alle kan jo ikke sitte i ledelsen? Jo da, i et sosialistisk samfunn er det *arbeiderklassen* som leder samfunnet, *hele* arbeiderklassen.

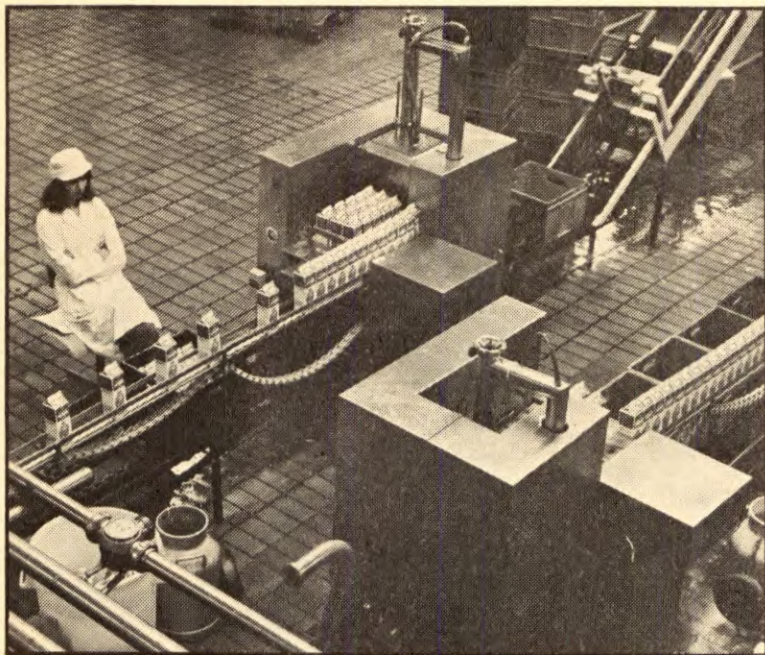
Sosialismen gir kvinnene mot til å ta på seg både ansvar og ledelse, i produksjonen og i politikken.

Foto: Hsinhua.

Høyning av det teoretiske, tekniske og vitenskapelige nivået er en forutsetning for kvinnenes likestilling og frigjøring

Samfunnets og produksjonens teoretiske, tekniske og vitenskapelige nivå gjenspeiler arbeiderklassens nivå. Det er slutt på den tida da arbeideren står ved et samlebånd uten å vite hva han gjør. Alle arbeidere er med på å utforme bedriftens produksjonsplaner og utvikle teknikk og vitenskap på bedriften.

Mekanisering av industri og jordbruk er en forutsetning for kvinnenes fulle deltakelse på alle områder av produksjonen. Tungindustrien kan godt nytte kvinnelig arbeidskraft hvis den bare er mekanisert og utstyrt med de nødvendige sikringstiltak.

Under sosialismen blir det slutt på den tida da arbeideren står ved et samlebånd uten å vite hva hun gjør.

Foto: NTB.

Å heve det politiske, tekniske og vitenskapelige nivået til kvinnene er en viktig faktor for deres frigjøring. Arbeidet er ikke bare en kilde til egen inntekt for kvinnene, slik at de blir økonomisk uavhengige, men en faktor som gjør at de blir bevisste samfunnsmedlemmer og blir med på å utvikle produksjonen.

At gammel ideologi henger lenge i, kan vi se f.eks. i Albania i dag. Til tross for at kvinnene deltar aktivt i produksjonen, viser det seg at kvinnene ofte er dårligere kvalifisert for jobbene enn menn. Dette henger noen steder sammen med at

flesteparten av kvinnene deltar i produktivt arbeid for første gang i sitt liv, men de fleste stedene nøler bedriftene med å heve kvinnenes kvalifikasjonsnivå fordi de undervurderer deres evner. Grunnen kan også finnes i at kvinnene sjøl mangler tiltro til sine evner, og synes sjøl de er mindreverdige i forhold til menn. Når en arbeider føler at han mislykkes i jobben og ikke klarer å møte de kravene som blir stilt til ham, noe som er mer utpreget blant kvinner enn blant menn, minsker det produktets kvalitet og arbeidets produktivitet.

Det er absolutt i kvinnes interesse at industrien blir mekanisert, at det utvikles nye produkter som kan lette arbeidet på alle områder, som kan gjøre livet lettere. Det er en viktig oppgave å få kvinnene til å forstå at *bare de sjøl* kan bidra til dette. Arbeidets parti i Albania og Kvinnes Union legger stor vekt på nettopp viktigheten av å heve det tekniske og vitenskapelige nivået til kvinnene. Å få dem til å forstå at dette både er en forutsetning for likestilling mellom kvinne og mann og en forutsetning for en videre utvikling av den sosialistiske økonomien.

KVINNENS ROLLE I FAMILIEN

Familien som institusjon

Grunnlaget for den borgerlige familien er den private eiendomsretten. Engels beskriver det klassiske monogamiet slik: »Monogamiet oppsto ved at større rikdommer ble konsentrert på en hånd, nemlig mannens – og av trang til å la disse rikdommene gå i arv til mannens barn og ingen andres. For å oppnå dette var det nødvendig med monogami fra kvinnes side, ikke fra mannens, slik at dette kvinnes monogami ikke på noen måte sto i veien for mannens åpenlyse eller tilslørte polygami».

Dette impliserer to ting: For det første at den borgerlige familien er et middel til å undertrykke kvinnene. For det andre at det materielle grunnlaget for den borgerlige familien ikke er til stede i samfunnssystem eller klasser der den private

eiendommen ikke eksisterer eller der det ikke finnes eiendom.

Storborgerskapets og monopolborgerskapets familie er basert på å bevare og styrke den private eiendommen. Sjøl om kjøp og salg og økonomiske transaksjoner i forbindelse med ekteskap ikke er like åpenlyse i dag som tidligere, ligger storborgerskapets økonomiske, strategiske perspektiver bak: sikre mest mulig eiendom og mest mulig økonomisk kontroll i egne hender, i egen familie. Eventuelle andre behov får heller tilfredsstilltes på andre måter – ved elskerinner og konebytte.

I arbeiderklassen og det arbeidende folket finnes det ikke noe grunnlag for en familie basert på storborgerskapets premisser: vern om egen eiendom gjennom utbytting av kvinnene. Hva slags familie er det så grunnlag for i de utbyttede klassene?

Engels diskuterer om hele grunnlaget for monogamiet vil falle bort når de økonomiske årsakene som det opprinnelig var basert på, forsvinner:

»Siden monogamiet oppsto av økonomiske årsaker, kommer det så til å forsvinne når disse årsaker forsvinner? En kunne med rette svare at så langt fra å forsvinne, kommer det da først snarere til å bli virkeliggjort fullt ut (. . .) Prostitusjonen forsvinner. Monogamiet, i stedet for å gå under, blir endelig en virkelighet – også for mennene. (. . .) Her trer et nytt moment i virksomhet, et moment som i den tida da monogamiet utformet seg, i høyden eksisterte som en kime: den individuelle kjønnskjærligheten.»

Framveksten av den individuelle kjønnskjærligheten beskriver Engels som det største moralske framskrittet i monogamiets utvikling. Samtidig viser han at så lenge denne kjærligheten har eksistert i historien, har den alltid eksistert som en motsetning til det opprinnelige monogamiet, alltid i strid med ekteskap som har vært basert på å bevare eiendom. Individuell kjønnskjærlighet finner han enten som illegale forhold i overklassen, eller som forhold mellom menn og kvinner i undertrykte klasser. Derfor er det bare en endring i

eiendomsforholdene som kan gi kjærligheten muligheter til å utfolde seg fritt.

»Faller nå også de økonomiske hensynene vekk, de som har gjort at kvinnene fant seg i mennenes vanemessige utroskap – altså bekymringer for sin egen eksistens og enda mer for barnas framtid – så vil den likestilling som kvinnene dermed har oppnådd, etter all erfaring hittil å dømme i uendelig mye sterkere grad virke slik at mennene virkelig blir monogame, enn slik at kvinnene skulle bli polyandriske.»

Ut fra dette blir utgangspunktet for familier i arbeiderklassen og i det arbeidende folket et helt annet enn for storborgerskapets familier. Grunnen til at unge fra de utbytta klassene gifter seg, er stort sett at de er glade i hverandre og ønsker å ha barn sammen. Engels sier om ekteskapet i arbeiderklassen: »Virkelig regel i forholdet til kvinne blir kjønnskjærligheten og kan den bare bli hos de undertrykte klasser, altså i vår tid blant proletariatet.»

Etter revolusjonen når all privat eiendomsrett er avskaffet, er grunnlaget lagt for ekteskap basert på kjønnskjærlighet og ikke på »kjøp og salg». Hva er målet for familien i et sosialistisk land? Jo, full likestilling og likeverd innafor familien. En familie med demokrati og enhet hvor begge ektefeller bidrar til familiens økonomi og begge tar sin del av det nødvendige husarbeidet og ansvaret for ungene. Den sosialistiske staten har til oppgave å avskaffe husslaveriet for å legge grunnlaget for kvinnenes deltakelse i kollektiv produksjon.

Hvorfor er det så viktig for forholda i familien at kvinnen er økonomisk uavhengig? Ved å måtte gå til mannen og be om penger til alle ting, kommer kvinnen automatisk i et økonomisk avhengighetsforhold til ham og inntar en underdanig stilling i familien. Dette undergraver enheten. Dessuten er ikke kampen for likestilling og likeverd i familien noe som kan foregå innafor familiens 4 vegger. *Det* utarter seg lett til krangel og kamp om hvem som skal ha mest makt. Familien er en »celle» i samfunnet og bare ved å endre samfunnet kan familien endre sin karakter. Etter at kvinnene har hevet sin

stilling i samfunnet, vil forandringer i familieforholda følge. Likhet mellom kvinne og mann vil bli realisert i praksis.

Klassekampen i samfunnet har avgjørende betydning for familien.

Som vi tidligere har sagt er det fremdeles klasser og klassekamp i et sosialistisk samfunn, og gamle ideer og vaner når det gjelder ekteskapet og familien vil ha sosiale og klassemessige røtter.

Grunnlaget og utviklinga av et sosialistisk system for ekteskap og familie kommer fra den revolusjonære klassen, og vil helt sikkert møte sterk motstand fra den reaksjonære klassen. Selv om den økonomiske basisen for utbytting og undertrykking er eliminert, vil gamle tanker og ideologi fortsatt kolliderer med de nye ideer angående familieforhold. F.eks. er det en utbredt oppfatning i dag at kvinnens oppgave først og fremst er å passe barna, og at de ikke »egner seg» for avansert, teknisk og vitenskaplig arbeid. Dessuten at kvinnene ikke kan overlates ansvar for samfunnets økonomiske og politiske utvikling. Dette synet preger naturligvis familieforholda og bidrar til at mannen nyter visse privilegier i forholdet til familien sin. Samtidig er ideene på akkurat dette området vanskeligere å kvitte seg med enn på andre områder. Bare ved hjelp av langvarig skoling kan vi bli kvitt ideologisk inflytelse fra utbytterklassen.

Utviklinga av kampen mellom nye og gamle tanker når det gjelder familien henger nøye sammen med utviklinga av situasjonen i klassekampen som helhet. Praksis fra Kina og Albania viser at der hvor man legger stor vekt på kampen mot utbytterklassen og den imperialistiske faren som truer, har gamle ideer når det gjelder ekteskap og familie dårlig grobunn. Der hvor man er »slappe» med dette arbeidet, vil gamle ideer som tilsynelatende er forsvunnet, komme tilbake som en »flamme fra kald akse» som kineserne sier.

Kampen mot borgerlige og føydale ideer og tanker er nødvendig. På den ene sida må vi se klasseinnholdet i de borgerlige og føydale ideene og forstå at kampen mot dem er

en del av klassekampen på det ideologiske området. På den andre sida må vi se at dette er motsigelser innen folket, og er spørsmål om riktige og gale ideer innen folket. På grunnlag av dette må motsigelsen løses ved demokratisk overtalelse og skoloring. Før klassekampen og klassene opphører, er det ingen annen metode som kan løse motsetningene når det gjelder ekteskap og familie.

Borgerskapet i Norge angriper oppløsninga av den føydale familiestrukturen i Kina og Albania. De sier at den »ødelegger de sanne verdier innen familien», »samholdet og tryggheten». De glemmer at de sjøl engang knuste den føydale familien fordi det ikke lenger tjente deres interesser å opprettholde den. Men, samfunnet ble omdannet til et kapitalistisk system, ikke til et sosialistisk. Kapitalistene var bare interessert i å knuse den føydale staten for å få frigjort arbeidskraft. Men, som vi tidligere har sagt; en del av folket (i dag kvinnene), måtte holdes hjemme, og da var det fortsatt tjenlig å opprettholde den ideologiske delen av den føydale familiestrukturen. I Norge får kvinnene høre om sin oppgave som mor, om at de er et »bindeledd» i familien, et samlende midtpunkt, og at hele familien vil gå i oppløsning hvis kvinnen tar arbeid utafør hjemmet. Etter at sosialismen er gjennomført i Norge, må vi, på samme måte som kvinnene i Kina og Albania, slåss mot klasseinnholdet i de borgerlige familieideene, slåss mot borgerskapet som fortsatt vil opprettholde den gamle (nåværende) familiestrukturen for å hindre kvinnene i å bli politisk aktive og revolusjonen i å gå framover.

I dag føres det en kampanje i Albania for å bedre kvinnenes situasjon og føre dem et skritt videre på veien mot frigjøring. Det er egentlig to kampanjer, men de føres samtidig og parallellt. For det første er det et mål å høyne kvinnenes tekniske og vitenskapelige nivå og gi dem mot til å påta seg flere ledende oppgaver i samfunnet, slik at de skal kunne gå i spissen for den videre utvikling av den sosialistiske økonomien. Samtidig føres en kampanje mot kvinnenes ene-

ansvar i hjemmet. Dette er en riktig linje for å oppnå likeverd innen familien. Dette kan nemlig ikke oppnås uten at det eksisterer likeverd i samfunnet som helhet (og omvendt).

Familieplanlegging

Familieplanlegging er ikke bare fødselskontroll. Det er å planlegge familienes størrelse og alder for giftermål, alt ettersom hva som er nasjonens og folkets ønsker og behov. Planlagt befolkningsvekst er viktig. Mennesket er det mest dyrebare, og den viktigste produktivkrafta. For å kunne virkeliggjøre den likestillinga mellom mann og kvinne som vinnes ved revolusjonen, må kvinnene arbeide og studere hardt. Dette betyr at de må være i stand til å planlegge familien, slik at de ikke er tynget ned av husarbeid på grunn av for mange barnefødsler. Dette svekker dessuten både kvinnens og barnas helse. For å se på hva som blir gjort i praksis kan vi se på Kina:

Prevensjon.

Kineserne anser dette for å være den viktigste metoden i familieplanlegging. Både kjemiske og mekaniske metoder brukes, og midlene er gratis eller meget billige. Det drives en utstrakt opplysningsvirksomhet både på fødselskontrollklinikker, i skoler, fabrikker, og av team som reiser rundt. Det drives dessuten en utstrakt forskning for å finne bedre metoder.

Seinere ekteskap

Det drives kampanjer for at ungdommen skal vente med å inngå ekteskap til de er 25–30 år. Dette er like mye for å sikre stabile ekteskap, som for å sørge for at kvinnene ikke blir bundet til småbarn i hele ungdommen, men kan delta i teknisk og politisk utdanning og skoling.

Abort

Abort i Kina er fri. Men på grunn av den fare som et inngrep alltid betyr for en kvinnes helse, prøver man å unngå dette. Abort skal ikke betraktes som en prevensjonsmetode, men de kvinnene som ønsker det, får det.

Sterilisering

Denne metoden blir bare brukt av og til i helt spesielle tilfelle. Inngrepet blir bare gjort hvis både mann og kone er enige.

I et sosialistisk samfunn er barna framtida. Det er lett å få barn fordi vi vet at de vil vokse opp under sosialismen, at de vil bidra til å føre seieren videre, at de vil ha en god framtid. Familieplanlegging retter seg derfor inn mot det som er betingelsen for at barna og kvinnene skal kunne delta aktivt i oppbygginga av det sosialistiske samfunnet. Ikke flere barn enn at alle kan få et rikt og lykkelig liv, men ingen fordømmelse av dem som skulle få flere eller ingen barn.

Frigjøring fra ideologisk undertrykking

I det øyeblikk revolusjonen er et faktum er grunnlaget for gammel borgerlig/føydal ideologi knust. Men rester av den gamle ideologien er hovedvåpenet for den gamle utbytterklassen og for de moderne revisjonistene for å gjenvinne sitt »tapte paradiset».

Den eneste måten vi kan slåss mot denne ideologien på, er som vi allerede har skissert opp: Full deltakelse av kvinnene i produksjonen, sosialisering av husarbeidet, slåss for kvinnenes deltakelse i politisk arbeid og for en heving av deres politiske, tekniske og vitenskaplige nivå *for å* kunne skape likestilling mellom mann og kvinne bl.a. i familien.

Dette krever at det kommunistiske partiet har et godt grep om kvinnenes spesielle situasjon og deres kamp allerede på et tidlig stadium, slik at kvinnene kan bli mobilisert til for det første å bli en kraft i gjennomføringa av revolusjonen, dernest å konsolidere alle kvinner på å befeste proletarietets diktatur og utvikle sosialismen videre.

Det eneste partiet som i dag har et slikt grep og en slik analyse, er AKP(m-l).

Tom side

DEL 4

**BARE MED PROLETARIATET I LEDELSEN
VIL KVINNEKAMPEN SEIRE!**

Enhver linje i kvinnekampen har klassestempel

Den moderne kvinnebevegelsen er et produkt av kapitalismen og av det borgerlige samfunnets gjennombrudd. Det er de kapitalistiske produksjonsforholda som skaper grunnlaget for ideer om enkeltmenneskets og kvinnes rettigheter. På samme vis er det også de som skaper grunnlaget for den mest framskredne klassebevegelsen som historien har sett: en revolusjonær arbeiderbevegelse på dialektisk materialistisk grunn.

Dette er et viktig utgangspunkt. For det slår fast at ideer om kvinnes rettigheter og kvinnes organisering er basert på de spesielle klasseforholda og den spesielle kvinneundertrykkinga som kapitalismen frambrakte, og ikke på noen form for evig kvinnegrunnlag. Kvinneundertrykkinga er ikke så gammel som menneskeheten, men nøyaktig så gammel som den private eiendomsretten. Og kvinnekampen er så gammel som den kapitalistiske produksjonsmåten.

Bakgrunnen for kvinnebevegelsen ligger dels i de materielle endringene som kapitalismen førte med seg, og dels i den ideologien som de nye klassene førte fram. Men i og med at kapitalismen aldri har vært og aldri kan bli klasseløs, betyr det at det alt fra starten av er grunnlag for ulike linjer i kvinnebevegelsen. De kapitalistiske produksjonsforholda hadde nødvendigvis ulik virkning også for kvinnene fra de ulike klassene. For borgerskapet som banet seg vei som ny herskerklasse, for den gamle føydale overklassen som forsvarte privilegiene sine, og for det nye industriproletariatet som skapte grunnlaget for profittene, men som ikke sjøl fikk nytte fruktene av arbeidet sitt.

Kvinner har alltid hatt og vil alltid ha en klassetilhørighet, og det er den som vil være bestemmende for de materielle forholda de lever under, og for tenkinga. Derfor var det også klassetilhørigheten som kom til å være bestemmende for den spesielle *kvinnepolitikken* de kom til å utvikle. Ut fra klassene under kapitalismen må en skille mellom tre ulike retninger innafor kvinnebevegelsen:

- Den proletariske kvinnebevegelsen som er sprunget ut av arbeiderkvinnenes situasjon som de mest utbytta og mest undertrykte i arbeiderklassen.
- Kvinnesaksbevegelsen eller den borgerlig-feministiske bevegelsen, som er sprunget ut av den spesielle situasjonen og den spesielle ideologien til det framstormende borgerskapet og de nye mellomlaga.
- Overklassens »kvinnebevegelse» og kvinnereaksjonen, som er den nye kapitalistklassens framstøt for å hindre og avspore all kvinnekamp som retter seg mot deres utbytting og undertrykking av folket.

BORGERLIG KVINNEKAMP

Borgerskapets revolusjon

Den borgerlige feminismen er en del av den borgerlig-liberale bevegelsen. Den vokste fram i den historiske epoken som ble innledet med de borgerlige revolusjonene på 1600 og 1700-tallet, den epoken da det nye, framstormende borgerskapet og de progressive mellomlaga knuste den føydale samfunnsordninga både økonomisk, sosialt og ideologisk. De borgerlig-liberale idealene om frihet, likhet og brorskap var det viktigste ideologiske våpenet i kampen mot føydalismen. Og så lenge kampen rettet seg mot føydalsamfunnets stavnsbånd, privilegier og nedarvede rettigheter, var det også en progressiv bevegelse og en progressiv ideologi. Men etter som den nye overklassen sikrer stillinga si mer og mer, får også den politiske og ideologiske bevegelsen en annen retning. Den

blir et ideologisk våpen for å hindre videre opprør, og for å slå ned all folkelig motstand mot det nye klassesdiktaturet.

Med overgangen fra frikonkurrans kapitalisme til monopolkapitalisme omkring 1900 er den borgerlig liberale bevegelsens progressive epoke avsluttet for godt. Men kapitalistklassens vei til statsmakta er ikke bare historien om kampen mot den reaksjonære føydalismen. Den er også historien om blodige nedslaktinger av folkelige bevegelser som ikke bare ville knuse føydalismen, men som også ville gjøre slutt på all utbytting. Det nye borgerskapet måtte føre kampen på to fronter: en kamp mot det gamle og utdøende med folket på sin side som viktigste drivkrefter, og en kamp mot folket for å konsolidere sin stilling som utbyttere.

I Frankrike var hele hundreåret fra 1789 til 1870 preget av borgerskapets revolusjonære kamper på den ene sida, og av blodige nedslaktinger av folkelige bevegelser på den andre sida. Reaksjonen nådde klimaks da borgerskapet i 1871 bokstavelig talt druknet Pariserkommunen i blod.

I Norge har borgerskapets vei til makta kostet mindre blod. Men politisk er det likevel det samme som har skjedd: Med det arbeidende folkets hjelp har kapitalistklassen overtatt statsmakta, for så i neste omgang å vende statsmakta mot folket. Før 1883–84 var den borgerlig-liberale bevegelsen i Norge samlende for de fleste folkelige og progressive krefter. Etter 1884 ble bevegelsen splittet: storborgerne satte straks kreftene inn for å stanse og avspore den progressive rørsle, som ville gå lengre enn bare å gi statsmakta til en ny utbytterklasse. Hovedkreftene ble satt inn i kampen for klassesamarbeidet og mot den sosialistiske arbeiderbevegelsens innflytelse i samfunnet.

Den borgerlige feminismen

Kvinnesaksbevegelsen har hele tida gått hånd i hånd med den borgerlig-liberale bevegelsen forøvrig, og den har gjennomgått akkurat den samme utviklinga fra progressiv kamp til reaksjon. I utgangspunktet reiste bevegelsen kampen for mellomlagskvinnenes rettigheter, og krevde at de

borgerlig-demokratiske rettighetene også skulle gjelde for kvinnene. Kvinnesakskvinnene krevde rett til å delta i den frie konkurransen på lik linje med menn, rett til arbeid, utdanning og eiendom. De ville knuse hele det rettslige og sosiale herredømmet mannen hadde i kraft av sitt kjønn. Enhver – også enhver kvinne – skulle være sin egen lykkes smed.

Den borgerlige feminismens første manifest ble da også til under den franske revolusjonen. I 1791 forfattet Olympe de Gouges sin erklæring om kvinnenens rettigheter, hvor hun krever at borgerinnen i ett og alt skal likestilles med borgeren. Hun skal ikke nektes noen rettigheter, men heller ikke innrømmes noen privilegier fordi hun er kvinne. »Kvinnene har rett til å bestige skafottet, da skal hun også ha rett til å bestige talerstolen.»

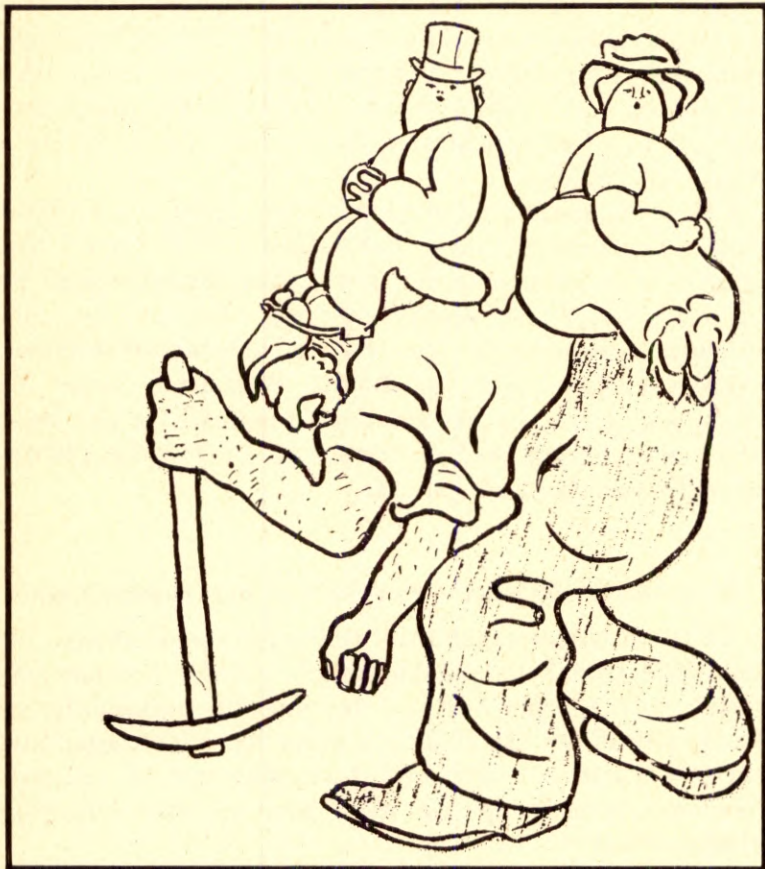
I Noge organiserte de progressive feministene seg i 1884 i Norsk Kvinnesaksforening. Foreningen vokste fram i nær kontakt med, og som en del av, hele den borgerlig-nasjonale og borgerlig-liberale venstrebevegelsen. Det er mer enn tilfeldige sammentreff når vår første kvinnesakskvinnene Camilla Collett, også var Henrik Wergelands søster og »Eidsvolls datter», og når kvinnesaksforeninga ble til i årene 1883–84, samtidig med at kampen mot den gamle embetsmannsklassen var på sitt høyeste.

Borgerskapets kvinner – en del av den nye herskerklassen

Ettersom borgerskapet sikret stillinga si som overklasse, ble imidlertid også kvinnesaksbevegelsen i stadig sterkere grad rettet mot arbeiderkvinnenes begynnende organisering og kamp. Kravet om likestilling i klassen, som i utgangspunktet var progressivt, ble rettet inn på å demme opp for arbeiderkvinnenes klassekamp, og på å forsvare egne borgerlige klasseinteresser.

Dette skjedde i alle land der en borgerlig-feministisk bevegelse vokste opp som en del av den borgerlig-liberale bevegelsen. Også de norske feministene mistet raskt det friske

og progressive preget de hadde fra starten. Allerede få år etter at den ble stiftet, var det forsvaret av de borgerlige klasseinteressene som dominerte kvinnesaksforeningas virksomhet. Kvinnereaksjonen vant stadig terreng: Offensive likestillingskrav måtte vike for humanitært arbeid og metafysisk tåkeprat om kvinnenes fredsskapende evne. Krav om rett til arbeid og utdanning måtte vike for forsvar av husmoryrket og oppbygginga av en egen husmorutdanning, og kamp for kvinnestemmeretten for parlamentarisk arbeid.

Fra Hvepsen 1913.

Også organisatorisk vinner kvinnereaksjonen terrenget. Kvinnesakskvinnene kastet aldri kreftene inn for å organisere en stor og slagkraftig kvinnesaksforening. Derimot var de drivende krefter i oppbygginga av fagforeninger for småborgerlige og borgerlige kvinner som en klar motvekt til arbeiderklassens proletariske organisering. Sjukepleiere, telegrafistinner, handelsdrivende og husmødre ble blant annet organisert med hjelp og støtte fra kvinnesakskvinnene. De sto også bak organisering av kvinnene på humanitært grunnlag, først og fremst Norske Kvinners Sanitetsforening, som raskt ble en masseorganisasjon, og sannsynligvis borgerskapets viktigste kvinneorganisasjon fra 1896.

Kapitalismen – krise for kvinnene i mellomlaga

Ideologisk henger den borgerlig-feministiske bevegelsen nøye sammen med den borgerlig-liberale bevegelsen som helhet. Men materielt springer den ut av de særegne endringene som de kapitalistiske produksjonsforholda førte med seg for kvinnene i mellomlaga. Kapitalismen betydde dramatiske endringer for alle samfunnslag, og for kvinnene i mellomlaga betydde den i første omgang en dyp krise.

Den tidlige kapitalismens viktigste kjennetegn var en rivende utvikling av produksjonsmidlene, som igjen førte til at produksjonsforholda raskt ble omorganisert. Grunnen ble revet bort under tidligere småproduksjon og familiedrift, etter som stadig større områder ble overtatt av kapitalistisk masseproduksjon. Familien mistet rollen som en viktig produksjonsenhet, store folkemasser mistet det tidligere livsgrunnlaget og ble mer eller mindre brutalt tvunget inn i nye produksjonsformer i fabrikker, i gruver og i transport.

For kvinnene i mellomlaga var det endringene i familien som først og fremst var skjebnesvanger. Fra å ha vært en produksjonsenhet i egentlig forstand, der også kvinnene hadde viktige og nødvendige produksjonsoppgaver, ble familien nå en institusjon med få og begrensede arbeidsoppgaver. Også her måtte naturalhusholdninga vike for

pengeøkonomien. Mer og mer av det produktive arbeidet ble overtatt av fabrikker, og dermed mistet kvinnene sine gamle oppgaver. Samtidig økte behovet for penger, fordi familien ikke lenger var sjølberga.

Kvinnene, som tidligere var en nødvendig arbeidskraft, blir nå en byrde. De må forsørges. Det er bare de mest velstående overklassefamiliene som kunne la kone og døtre figurere som uproduktive stasfigurer. Det store flertallet av de bedrestilte kvinnene kommer i en situasjon som er aldeles ny. Slik som kvinnene i underklassen hadde vært tvunget til i århundrer, måtte også de ut og selge arbeidskrafta si.

Rett til arbeid

Dette var virkelig ei krise for kvinnene i mellomlaga og småborgerskapet. For det første møtte de en hel mur av reaksjonær kvinneideologi som hevdet at det var upassende, skadelig, umoralsk og ødeleggende at kvinner tok lønnet arbeid. Men for det andre var arbeidsmarkedet på ingen måte klar til å ta imot en hel hær av kvinner som ønsket »finere» arbeid. Det fantes overhodet ikke slikt arbeid for kvinner, unntatt for dem som hadde småhandel eller håndverksvirksomhet å overta.

Denne krisa ga bakgrunnen for kvinnesaksbevegelsen. Kvinner fra mellomlaga organiserte seg for å kreve retten til arbeid og utdanning, og for å slåss mot hele den reaksjonære ideologien som ville holde kvinnene borte fra hederlig, produktivt arbeid.

Den kampbevegelsen som ble reist av mellomlagas kvinner i så å si alle de industrialiserte landa, var i utgangspunktet progressiv, akkurat som den borgerlig-revolusjonære bevegelsen var det. Kvinnekampen rettet seg mot den gamle utdøende og reaksjonære overklassen, og mot den delen av det nye borgerskapet som ville hindre kvinnes frammarsj for å sikre sitt eget klasseherredømme.

DEN PROLETARISKE KVINNEBEVEGELSEN

Kapitalisme er utbytting av proletaren

Først og fremst var det det arbeidende folket som fikk kjenne den rivende utviklinga av produksjonsmidlene på kroppen. Rask omorganisering av produksjonen betydde at millioner av arbeidende kvinner og menn ble tvunget til å skifte ikke bare arbeid, men også til å bryte alle gamle bånd med bosted, slekt, kultur og miljø. Kapitalistklassen hadde et umettelig behov for arbeidskraft, og skydde overhodet ingen midler for å skaffe til veie den arbeidskrafta som ga størst profitt. Der det var nødvendig og mulig gikk de til ren tvangsforflytning av jordbruksbefolkninga. Men oftere var kapitalismens frammarsj i jordbruket tvangsmiddel bra nok.

Tobakksfabrikk i Norge ved århundreskiftet.

Den tidlige kapitalismens kjennetegn var en rivende utvikling av produksjonsmidlene. Kapitalistklassen hadde et umettelig behov for arbeidskraft og skydde ingen midler for å skaffe til veie den arbeidskrafta som ga størst profitt. Både menn, kvinner og barn ble tvunget inn i fabrikker.

Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv.

Massearbeidsløshet blant jordbruksarbeiderne og rask proletarisering av de mer eller mindre sjøleiene bøndene førte til at store folkemasser ble stående uten andre muligheter enn å

selge arbeidskrafta si hvor som helst, og til hvilken som helst pris.

Resultatet var en eksplosiv utvikling av et industriproletariat som kunne utbyttes så å si grenseløst. Voksne menn og kvinner og barn i alle aldre ble tvunget inn i gruver og fabrikker. Arbeidsdagen var det maksimale av hva et menneske kunne klare hvis det skulle overleve, og ikke sjelden til og med mer. Lønna var så lav og boligene så dårlige som det overhodet kunne være, dersom et flertall av arbeiderne skulle kunne overleve.

Det er dette som er utgangspunktet for kvinnespørsmålet i proletariatet. Kapitalens behov for å utbytte arbeideren, for stadig å holde utkikk etter den billigste arbeidskrafta, for å sikre maksimale profitter. Men for kvinnene har undertrykkinga særegne uttrykk. For det første var det kvinnene som ble utbyttet hardest: de hadde de laveste lønningene, og de bukket oftere under av elendige arbeidsforhold. For det andre økte kvinnenes og barnas deltakelse i produksjonen utbyttinga av hele arbeiderklassen. Som Marx har påvist ble verdien av den voksne arbeiderens arbeid spredd over hele familien, slik at den lønna han skulle ha for å opprettholde familien, var den samme som nå ble gitt for hele familiens arbeidsinnsats.

Arbeiderkvinnenes kamp og klassens kamp er ett

Allerede i utgangspunktet er det altså en helt grunnleggende forskjell mellom kvinnene i mellomlaga og kvinnene i proletariatet. For de førstnevnte har kvinnespørsmålet basis i familien og i den egne klassen. Kapitalismen førte til krise fordi kvinner som tidligere hadde vært knyttet til hjemmeproduksjon og i større og mindre grad nytt fruktene av andres arbeid, for første gang ble tvunget til å selge arbeidskrafta si. I proletariatet derimot har kvinnespørsmålet basis i utbytting. Folkets kvinner og menn har alltid arbeidet. De har både forsørget seg sjøl og lagt grunnlaget for en herskerklasses rikdom og makt gjennom sitt arbeid. For så vidt førte kapitalismen bare til at formene for utbyttinga ble endret, at den ene herskerklikken ble skiftet ut med en annen.

Men kapitalismen var også en produksjonsform som åpnet helt nye perspektiver for proletariatet. Den gjorde slutt på føydalismens totalt ufrie og individualiserte utbytterforhold, og la grunnlaget for en kvalitativt ny klassesolidaritet, og for en framskreden klassebevegelse rettet mot oppheving av all utbytting og mot proletariatets overtakelse av statsmakta. Kapitalismen skapte videre en samfunnsmessig organisering av produksjonen på et høyere nivå enn noengang tidligere i historien. For kvinnene åpnet den veien mot full likestilling, fordi den i større grad enn i noe tidligere klassesamfunn likestilte arbeidende kvinner og menn i samfunnsproduksjonen.

Fordi undertrykkinga av kvinnene var en klasseundertrykking, måtte kvinnebevegelsen i proletariatet fra starten av vokse fram som en del av arbeidernes klasseorganisering. Kvinnenes kamp måtte også få samme retning og samme mål som hele proletariatets kamp, mot utbytterklassen og for proletariatets diktatur.

Denne organiseringa brøt på helt sentrale punkter med de borgerlige kvinnenes ideologi. Den grad av frihet og likhet som de borgerlige revolusjonene hadde oppnådd, var aldri annet enn frihet og likhet for borgerskapet selv. Forholdet mellom borger og arbeider var også i kvinnenes ideologi allerede i utgangspunktet basert på utbytting, ufrihet og tvang. Fri konkurranse kunne for arbeideren aldri føre til større grad av utfoldelse, men bare til splittelse i klassen og dermed økt utbytting. Derfor måtte arbeiderklassen tuft sin bevegelse på organisering, disiplin og solidaritet. Den frie, individuelle utfoldelsen og karrierismen måtte tvert imot bli farlige trekk som skapte streikebrytere og overløpere.

Arbeiderkvinnene organiserer seg for klassekamp

Den proletariske kvinnebevegelsen vokste fram som en del av arbeiderbevegelsen og i kamp mot utopister og reaksjonære som ville utelukke kvinnene fra produksjonen og den faglige kampen. Den materialistisk dialektiske analysen av kvinnenes stilling seiret både i 1. og 2. Internasjonale. Og

som kvinnepolitisk linje for den internasjonale arbeiderbevegelsen ble det uttrykkelig slått fast: Kvinnenes deltakelse i samfunnsmessig produksjon er progressiv, og en forutsetning for frigjøring. Det er hele arbeiderklassens oppgave å slåss for kvinnenes særegne krav og for likestilling i klassens organisasjoner.

I Norge møtte kvinnenes forsøk på organisering på motstand dels fra reaksjonær ideologi, dels fra gammel laugsorganisering. Men i 1880- og 90-åra økte arbeiderklassens forståelse av at også kvinnene måtte organisere seg på lik linje med menn. Kvinnene fikk full likestilling i arbeider-samfunnene alt tidlig i 80-åra, og seinere i Det Norske Arbeiderparti. I 1889 kom det første organisatoriske uttrykket for at en særegen, proletarisk kvinnebevegelse var i ferd med å vokse fram. Det var da kvinnelige fyrstikkarbeidersker dannet forening etter streiken samme år. I tiårene etter var den faglige delen av kvinnebevegelsen i rask vekst.

Den første politiske arbeiderkvinneforeningen ble stiftet i 1895. Det var ingen politisk kamporganisasjon for kvinner i første rekke, men derimot en forening som hadde til formål å »støtte de mandlige partifeller i deres kamp for socialismens fremme.» Støtten skulle, etter lovene, først og fremst bestå i salg av håndarbeider som de sosialistiske kvinnene selv laget.

Denne formålsparagrafen til tross, ble den sosialdemokratiske kvinneforeninga en drivkraft også i viktige politiske saker, først og fremst i kampen for kvinnestemmeretten og i organisering av arbeiderkvinnene. Den var også en viktig drivkraft da Arbeiderpartiets kvinneforbund ble dannet i 1901. Kvinneforbundet besto i foruten av kvinneforeninga, av en del kvinnelige fagforeninger, og i det første tiåret var det nettopp de faglige foreningene som dominerte. De kampsakene som sto sentralt i denne første fasen, kan grovt sett inndeles i tre grupper:

For det første de rene klassekravene. Kampen for normalarbeidsdagen, for høyere lønn, for alminnelig stemmerett og for fabrikktilsynsloven var også kvinnenes kamp.

For det andre krav om særvern av kvinnene i industrien. Den ekstra harde utbyttinga av kvinnene, og i tillegg kvinnenes særegne biologiske oppgaver gjorde det til helt nødvendig å kreve vern av svangre kvinner og av kvinner i barseltida, forbud mot kvinnearbeid i gruver og forbud mot nattarbeide for kvinner.

For det tredje krav som har med kvinnenes stilling som mødre å gjøre. Arbeiderkvinnene krevet tidlig vern av ugifte mødre og deres barn, opphevelse av de strenge straffene for fosterfordrivelse og fosterdrap i dølgsmål, rett til prevensjon og abort.

Arbeiderkvinnene organiserte seg for klassekamp.

Foto: Arbeiderbevegelsens arkiv.

Fast organisering og kamp gir seier

Den proletariske kvinnebevegelsen i Norge kan se tilbake på en rekke positive kamperfaringer.

En rekke faglige aksjoner har etterfulgt fyrstikkpikenes streik fra 1889. Året etter streiket arbeidsker ved Christiania Seilduksforening. Dette var en streik som var langt bedre organisert enn fyrstikkpikenes, og som dessuten hadde et langt høyere politisk nivå. Men derfor møtte de også mye hardere angrep fra de reaksjonære, og liberalerne som hadde støttet fyrstikkjentene et stykke på vei, var nå tause. Streiken led derfor nederlag, i denne omgangen var arbeidskerne for svake. Men resultatløs ble streiken ikke. Den førte til at tekstilarbeidskerne organiserte seg.

Nesten like tidlig begynte hushjelpene den lange og innbitte kampen de måtte føre for retten til organisering. Dette var en kamp som ble ført mot overklassehusmødrene, som tok både økonomiske, politiske og organisatoriske midler i bruk for å hindre dem. Hjemmenes Vel, seinere Husmorforbundet, ble stiftet som husmødrenes arbeidsgiverforening.

Flere eksempler på resolutt klassekamp fra arbeiderkvinnene fortjener å nevnes, selv om det blir et forholdsvis tilfeldig utvalg: I 1914 gikk Kristiania elektriske sporveisselskap til oppsigelse av samtlige rengjøringskvinner ved »Blaatrikken». Årsaken var at rengjøringskvinnenes forening var blitt for sterk og lønnskravene for plagsomme. Sporveisselskapet ansatte i stedet et entreprenørfirma til å ta seg av rengjøringa. Foreninga gikk straks til boikott av samtlige stillinger ved trikken, og resultatet var at de oppsagte rengjøringskvinnene måtte tas tilbake.

Under første verdenskrig ble arbeiderklassen rammet hardt av stigende priser og mangel på viktige varer. Mange plasser var det kvinnene som gikk i spissen i kampene mot dyrtida. I Odda gikk husmødrene flere ganger i spissen for melkestreik da prisene på meieriet ble satt opp. De arrangerte almannamøter der de fikk boikottaksjonen vedtatt blant arbeiderne, og de malte plakater og sto streikevakt utafor meieriutsalgene. Aksjonen møtte voldsom motstand fra borgerskapet,

og avisene hetset mot det »kvendelege politi» som hadde tatt oppstilling utafør meieriutalgene. Likevel ble aksjonen vellykka, og melkeprisene gikk ikke opp.

Arbeiderkvinnenes viktigste positive erfaringer er at fast organisering og kamp fører til seier. Gang på gang har kvinnene vist at dette er den eneste måten å oppnå resultater på.

Borgerskapet frykter kvinnes kamp

Likevel er det kanskje vel så viktig å oppsummere de negative erfaringene. Den proletariske kvinnebevegelsen som helhet var ingen entydig kampbevegelse. Tvert imot var tendensen den at de »upolitiske» aktivitetene, det parlamentariske arbeidet og byråkratiet etter hvert mer og mer tok overhånd i Arbeiderpartiets kvinneforbund, mens den aktive klassekamplinja ble trengt tilbake. Den utviklinga henger sammen med utviklinga i den norske arbeiderbevegelsen som helhet.

Arbeiderkvinnenes klasseorganisering ble møtt med motstand. Borgerskapet forsøkte med mange midler å stanse og avlede kvinnes voksende klassebevissthet og kampvilje. Den borgerlige kvinnebevegelsen ble *ett* viktig redskap til å bekjempe arbeiderkvinnenes proletariske organisering. Men like viktig ble den motstanden som de møtte fra agenter i proletariatets egne rekker.

Imperialismen gir borgerskapet økonomisk grunnlag til å skaffe seg et helt nett av agenter i småborgerskapet og i visse lag av arbeiderklassen. Av de ekstraprofittene som den imperialistiske utplyndringa gir, bruker borgerskapet en viss del til å bestikke arbeidere som vil samarbeide med dem. På den måten oppstår det et arbeideraristokrati i alle monopolkapitalistiske land, og dermed nødvendigvis en splitting i den sosialistiske bevegelsen mellom opportunistar og revolusjonære. Historien har vist at den samme splittinga skjer i arbeiderkvinnenes bevegelse.

Kvinnene ble en reserve for revisjonismen i arbeiderbevegelsen

Da Arbeiderpartiet ble stiftet i 1887, var det det fremste uttrykket for proletariatets klasseorganisering. Men på kort tid ble det et parti ledet av opportunister og revisjonister som overhodet ikke ville kapitalismen til livs. Takket være borgerskapets bestikkelser, fikk Arbeiderpartiets ledelse derimot etter hvert helt klare interesser av å styrke kapitalismen, og av å bekjempe den revolusjonære linja i arbeiderklassen. Helt fram til 1917 er opportunisten i framgang både i Arbeiderpartiet og Landsorganisasjonen, og det er den som seirer igjen i 1923 da de revolusjonære bryter ut og danner sitt eget parti, Norges Kommunistiske Parti.

Den proletariske kvinnebevegelsen i Norge sto altså fra første stund under ledelse av et parti der opportuniste og revisjonisme rådde grunnen. Arbeiderpartiet gikk aldri i spissen for å reise arbeiderkvinnene til kamp for sin egen frigjøring. Derimot så det alltid det parlamentariske arbeidet som den fremste av oppgavene sine, det sverget til den gradvise overgangen til sosialismen og den gradvise overtakelse av statsmakta. Som for alle opportunister og revisjonister, ble kvinnene først og fremst en velgerreserve, og ikke en drivkraft i klassekampen.

Dette er uten tvil den proletariske kvinnebevegelsens viktigste negative erfaring. For resultatet ble en ledelse både i partiet og i kvinneforbundet som aldri så det som sin oppgave å stille seg i spissen for kvinnes klassekamp. Derimot stilte de seg likegyldig til den kampen som kvinnene sjøl reiste, og etterhvert motarbeidet og saboterte de den.

Resultatet var at kvinneforbundet og den proletariske kvinnebevegelsen som helhet ble en viktig reserve for høyrekreftene i arbeiderbevegelsen. Under de ideologiske kampene i Arbeiderpartiet i åra etter revolusjonen i Russland, sto store deler av kvinneforbundet steilt imot den revolusjonære retninga, og under splittelsen i 1923, fulgte kvinneforbundet som helhet med Tranmæl og Arbeiderpartiet.

Resultatet var også en fullstendig prinsipløshet fra

arbeiderbevegelsens side i kvinnepolitiske spørsmål, og en kvinnepolitikk som lett kunne skiftes med konjunkturene. Når kvinnene trengtes i valg, ble lekre godbiter hengt ut for å lokke dem til partiet. Men når det passet bedre å sette kvinnes interessene til side, ble kvinnekravene avvist som »damesak». En total mangel på skolering i kvinnespørsmål, gjorde at en slik politikk vant oppslutning sjøl blant klassebevisste arbeidere.

Det mest avslørende eksemplet en kan finne, var den politikken som ledelsen i partiet, i fagbevegelsen – og i kvinneforbundet – i 20-åra førte overfor de gifte kvinnene. Det ble gjort til en del av »arbeiderbevegelsens krisepolitikk» å drive klappjakt på gifte kvinner som hadde lønnet arbeid, fordi de allerede var forsørget. Demagogien spilte på at kvinnene »tok jobber fra de arbeidsløse». Mens monopolkapitalen kastet tusener ut i arbeidsløshet for å verne om sin egen profitt, mobiliserte altså Arbeiderpartiet arbeidsfolk til kamp mot de gifte arbeiderkvinnene. Men takket være aktiv motstand fra kvinnene i fagbevegelse og parti, og takket være en konsekvent politikk fra NKPs side, ble ledelsen litt etter litt tvunget på retrett.

Borgerlig feminisme blant arbeiderkvinnene

Et parti som i løpet av få tiår utviklet seg til monopolkapitalens viktigste politiske redskap for å »løse» kapitalismens krise og hindre opprør i arbeiderklassen, måtte raskt bli et parti som hadde objektive interesser også av å hindre kvinnes kamp. Og derfor er det nesten sjølsagt at det nettopp måtte være parlamentarisme og total prinsippløshet som ble hovedinnholdet i kvinnepolitikken. Riktignok ble det gjort noen framskredne forsøk på å analysere kvinnes stilling og sette kvinnekampen i sammenheng med klassens kamp før århundreskiftet. Men ettersom opportunisten har vunnet fotfeste i stadig sterkere grad, har den dominerende ideologien i hele arbeiderbevegelsen vært at det i arbeiderklassen overhodet ikke finnes noe kvinnespørsmål, og at kvinnes særegne kamp er »damesak».

Dette at det aldri ble utviklet noen særegen proletarisk kvinnepolitikk i Norge, gjorde at den borgerlige feminismen lett har kunnet få innpass i arbeiderkvinnenes rekke. Derfor oppsto det tidlig en splittelse mellom arbeiderkvinnene også i synet på kvinnekampen. Det store flertallet av de organiserte kvinnene har hele tida vært knytta til arbeiderbevegelsen som helhet, og har oppfattet de allmenne klassekravene som viktigere enn kjønnskravene. De har kjempet sammen med resten av proletariatet mot utbytting og classesamarbeidet, og har avvist en kvinnesolidaritet på tvers av klasseskillene.

En liten del av arbeiderkvinnene har valgt en annen vei. Især i yrker der spesifikke kvinneproblemer har vært fram-tredende, har borgerlige ideer lett fått fotfeste. Hard konkurranse fra mennene på arbeidsplassen, forsøk på å presse kvinnene ut av arbeidet eller over i mindre gunstige stillinger, motstand mot kvinner i fagforeningene, har flere steder ført til at mennene er blitt oppfattet som kvinnenes hovedfiende.

Arbeiderkvinner til kamp *mot* egne klasseinteresser

Kampen mellom en feministisk og en proletarisk linje for kvinnekampen har kommet fram i dagskampen, og den har gitt seg organisatoriske uttrykk.

I 1902 gikk de kvinnelige typografene til aksjon *mot* Typografforbundets krav om lik lønn for kvinner og menn i typograffaget. Bakgrunnen var en mageårig kamp mot forsøk på å splitte arbeiderne etter kjønnskillen. De faglærte typografene møtte hard konkurranse fra den billige, kvinnelige arbeidskrafta, og reagerte i første omgang med harde angrep på kvinnene. Etter hvert ble den reaksjonære hetsen mot kvinnene drevet tilbake, og en riktig linje vant fram. Foreninga slåss aktivt for likestilling i faget og for enhet i den faglige kampen. I den landsomfattende tariffbevegelsen i 1902 krevde de følgelig likelønn, men møtte stor motstand blant kvinnene. De mente at likelønn ville forrykke konkurranseforholdet mellom kjønnene. De meldte seg i protest ut av Typografforbundet, dannet sin egen forening og gikk til separate forhandlinger med arbeidskjøperen.

»Kvinnerne behøver absolut ingen beskyttelse. Natarbeidet er kun til velsignelse. Det er jo vore deilige børn et levende bevis på paa.»

»Ja, ikke sandt! Jeg skulle ikke sky nogetsomhelst natarbeide for mine børn, – hvis jeg kun hadde nogen.»

Fra Hvepsen 1909.

Eksemplet med de kvinnelige typografene er et grotesk eksempel på følgene av borgerlig feministisk innflytelse i arbeiderklassen. De godtok frikonkurransen som grunnlaget for kvinnekampen, og dermed ga de også støtte til den linja at kvinnene må finne seg i hardere utbytting for å beholde jobbene sine. Og de gikk så langt som til åpen, organisatorisk splittelse midt i en avgjørende kampsituasjon. Seinere gikk de også sterkt imot ethvert særvern av kvinnene ut fra de samme premissene, arbeidskjøpernes egne premisser. Og nok engang lot de seg bruke av borgerskapet for å hindre at arbeiderklassen seiret i en viktig kampsak.

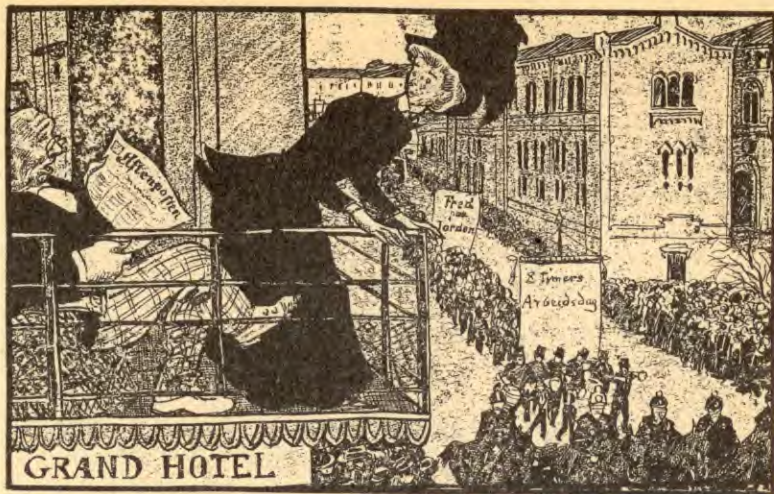
Eksempelet viser hvorfor den borgerlige feminismen er en reaksjonær linje for kvinnekampen. Dersom kvinnene baserer seg på frikonkurransen, individualisme og kjønnsolidaritet istedenfor å sette sin lit til klassesolidaritet og kollektiv kamp, fører det *både* til en svekking av hele klassens kampkraft, og til en forverring av kvinnenes kår.

KAMPEN MELLOM LINJENE ER UFORSONLIG

Kvinnesekterismen

Den borgerlige feminismens sikreste kjennetegn er at den i ett og alt trekker et skarpt skille mellom kvinnekampen og klassekampen. Det er borgerskapets politikk for å avspore kvinnes kamp, og hindre at den noen gang kan komme til å true det borgerlige klasseskillet. En forening mellom de kjempende kvinnene og andre deler av folket, er det borgerskapet frykter mer enn noe annet, fordi en slik allianse nettopp truer deres klasseherredømme. Derfor forsøker de med alle midler å avspore kvinnes kamp og gi den en retning som er ufarlig. Borgerskapets kvinnepolitikk er kvinnesekterismen, i dagskampen så vel som i strategien. Deres høyeste ønske er at misfornøyde kvinner forener seg på tvers av klasseskillene og retter angrepene mot mannen.

Kvinnesekterismen kan lett få oppslutning i småborgerskapet og i mellomklassen, fordi disse laga ikke står i et direkte forhold til utbytting og klasseundertrykking. Derfor er det disse kvinnene som i første rekke griper den borgerlige ideologien som sin, og som gir den en levende og aktuell utforming. Det er ikke borgerskapets egne kvinner først og fremst som går i spissen i den borgerlige feministiske bevegelsen. Den delen av »kvinnebevegelsen» som har vært dominert av borgerskapet sjøl, har vært mye mindre kampretta og mye mer direkte innretta på å forsvare og styrke religionen og det borgerlige statsapparatet. Den borgerlig-feministiske bevegelsen har derimot vært dominert av kvinner som objektivt står i et motsetningsforhold til monopolkapitalen, men som subjektivt har stått i en mellomstilling. Fordi klassesammenhengene er mer diffus enn proletariats, vil de mye lettere la seg lede på avveier av en borgerlig ideologi som feminismen, sjøl om de ikke har noe klart ønske om å avspore arbeiderkvinnenes kamp.

»Papa, hvad menes egentlig med en arbejdsdag?»
»Hvordan skal jeg vite det da barnet mitt.»

Kvinner har alltid hatt og vil alltid ha en klassetilhørighet.
Fra Hvepsen 1908 og arbeiderbevegelsens arkiv.

Borgerkvinnene forsvare klasseinteressene sine

Så vel i dagskampen som i strategien er det kvinnesektet som er kjerna i den borgerlige feminismen. Noen

eksempler kan være nyttige for å illustrere det. Kampen for kvinnestemmeretten viser klart hva kvinnesekterismen fører til i en konkret klassekampsak.

Fra 1880- og 90-åra ble kampen for kvinnestemmeretten reist av hele den nyorganiserte kvinnebevegelsen, fra kvinnesakskvinner og arbeiderkvinner. Men premissene for kampen var ikke ens. For kvinnesakskvinnene var kravet om kvinnestemmerett et krav om likestilling i overklassen. For arbeiderkvinnene var det derimot et krav om politiske rettigheter for arbeiderklassen, og derfor var det klart at de oppfattet seg sjøl som en del av hele den breie bevegelsen for alminnelig stemmerett.

Kvinnesakskvinnene ønsket kvinnesolidaritet i kampen. Men da arbeiderkvinnene tok initiativet til samarbeid i demonstrasjoner og uttalelser, slo den borgerlige fronten sprekker. Mange hevdet at det å ta stilling til mannsstemmeretten var å blande politikk inn i kvinnesaken, og gikk derfor imot arbeiderkvinnenes krav. Andre igjen mente at alminnelig stemmerett for kvinner var et altfor vidtgående krav, og når alt kom til alt heller ikke ønskelig. Og helt hårreisende mente de borgerlige kvinnene det var, da mennene oppnådde seier i sin kamp og fikk alminnelig stemmerett før noen kvinner, sjøl velstående, fikk lov til å stemme. Mens arbeiderkvinnene så på det som en viktig delseier at stemmeretten ble utvidet, så borgerkvinnene på det som en hån og en provokasjon og arrangerte åpne protestmøter for å markere sitt standpunkt.

Kvinnene fikk inntektsbegrenset stemmerett i 1907, og da viste borgerkvinnene at selv den oppskrytte kjønns-solidariteten ikke holdt når det kom til stykke. De nedla kampen. I den grad stemmerettsorganisasjonene ennå ble holdt intakt, drev de ene og alene med valgkamparbeid. Så arbeiderkvinnene måtte gå den siste biten alene uten støtte fra den kanten. Det hadde vist seg at kvinnesekterismen bare hadde vært et skalkeskjul for forsvar av de borgerlige klasseinteressene.

Den borgerlige feminismens strategi

Det samme viser seg i kampsak etter kampsak. De borgerlige feministene tviholder på at kampen er »upolitisk», og at kvinnenes problemer er noe helt særegent som kan løses for seg sjøl. På det viset blir alle arbeiderkvinnenes mest brennende krav avvist som politiske fordi de ikke er spesifikke kjønnskrav og krav som kan forene alle kvinner på tvers av klasseskillene. Også av dagens »venstre»-feminister blir støtte til streikende arbeidere og til frigjøringsbevegelsene i den tredje verden sett på som avsporing av kjønnskampen og derfor overlatt til de politiske partiene. De mest ytterliggående feministene går enda et skritt videre og hevder at kvinnene har sine særegne premisser i politikk så vel som i privatlivet, at de har sin egen kultur og sine egne verdier som er *kjønnsbestemt*. Ut fra det hevder de at kvinner i maktposisjoner vil bety slutten på mannskulturen, og dermed også på utbytting og krig.

Dette viser klart hva som er den borgerlige feminismens *strategi*: nemlig å avspore kvinnenes kamp mot det borgerlige klasseherredømmet, for å opprettholde utbytting og undertrykking. Derfor kjemper feminismen for at kvinnekampens mål skal være likestilling innafor klassene, men ingen endring i forholdet mellom klassene. Derfor hyler alle reaksjonære krefter i protest når kvinnekampen viser tendenser til å ville gå utover de rene kjønnskravene og se sin kamp som en del av klassekampen.

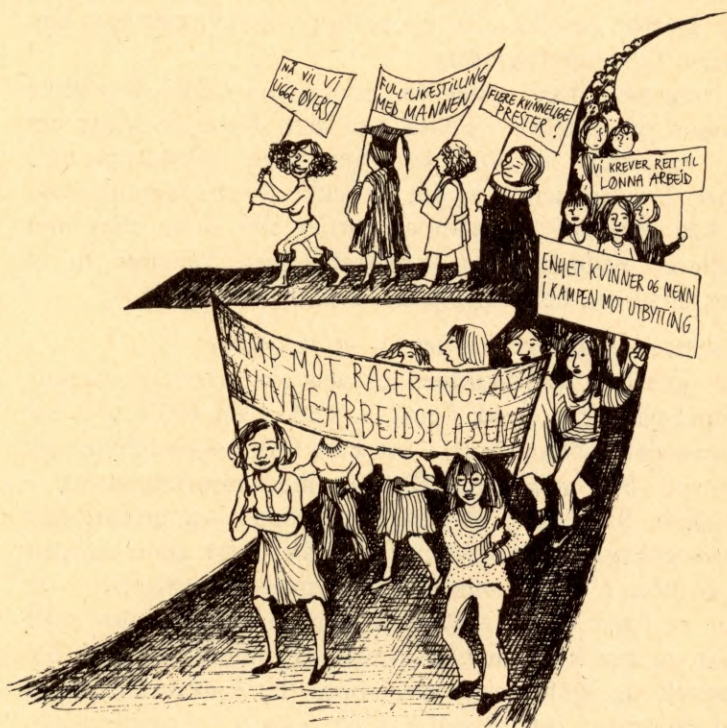
Hovedmotsigelsen i kvinnekampen går mellom ulike borgerlige retninger, deriblant feminismen, på den ene sida, og en proletarisk linje for kampen på den andre. Det betyr ikke at det er en grunnleggende motsigelse mellom de *kampkrava* som reises ut fra mellomlagas spesielle klasse-situasjon og arbeiderkvinnenes kamp. Kvinnene i mellomlaga rammes også av monopolkapitalens utbytting og profittjag og har objektive interesser av å styrte det borgerlige klasse-diktaturet. Derfor er den kampen som de fører progressiv så lenge den ikke retter seg mot arbeiderklassen.

Alle undertrykte kvinner må reise kampen mot kvinne-

undertrykking ut fra særegne interesser og særegen situasjon. Men ingen kvinnekamp kan føre til frigjøring dersom ikke veien gjøres til den samme som folkets vei. Den borgerlige feminismen kan ikke føre til frigjøring verken for arbeiderkvinnene eller for kvinnene i småborgerskapet og mellomlaga. Tvert imot er det nødvendig å bryte definitivt og på alle nivåer med borgerlig feminisme, kvinnesekterisme og borgerlig klassebasis for kvinnekampen. Det er bare arbeiderkvinnene som kan gå i spissen for kvinnes kamp, fordi det bare er arbeiderkvinnene som konsekvent vil rette kampen mot kvinnes – og folkets – virkelige fiender.

DEL 5

KVINNEPOLITIKKEN TIL SV,
RØD PYNT PÅ BLÅ KAKE,
REVISJONISTENES FORSØK PÅ Å LEDE DEN
PROGRESSIVE KVINNEKAMPEN I GRØFTA

Først noen påstander om hva SV står for politisk. SV er et borgerlig arbeiderparti. Objektivt er det et redskap for det norske borgerskapet ved å føre ut en nederlagslinje og sabotere klassekampen. Det tar opp tråden der DNAs politikk har spilt fallitt i arbeiderklassen. I tillegg står SV for en linje som vil gjøre Norge avhengig av den imperialistiske supermakta Sovjet. Det er et agentur for den moderne revisjonismen. Derfor har ikke SV en politikk for kvinner som kan føre fram til kvinnefrigjøring.

To ting skal ikke underslås. Som ellers i SV, slåss ulike fraksjoner om ledelsen i politikken. Men det er en kamp om ulike varianter *innafor* det borgerlige arbeiderpartiets rammer. For det andre er det en rekke SV-medlemmer som ikke kan forsvare det som er partiet SVs åpne eller mer kamouflerte nederlagslinje i klassekampen. De bør ta et oppgjør med den borgerlige politikken og forlate SV.

Klassekravet sjølbestemt abort — et eksempel

SVs innsats i abortkampen er velkjent. Den er et godt eksempel på SVs politikk i praksis. Ved valget 1973 lover SV kvinnene sjølbestemt abort – om bare folk velger dem inn på Stortinget. SV nominerer Hauglin med reservasjonsrett i abortsaken. SV tillater at Hauglin stemmer *ned* lovforslaget om sjølbestemt abort høsten 1974. SV anser abortkampen som avslutta i denne omgang etter prøvevoteringene – og støtter et halvt år etter DNAs kompromisslov, en lov med nemder og den klassemessige urettferdigheten i behold. SV har enkelt og greit kastet over bord det kravet som vil gi arbeiderkvinnene rett til sjøl å ta avgjørelsen i abortspørsmål.

De har sabotert klassekampen, på et område som betyr spesielt mye for kvinnene.

I abortsaken oppførte SV seg som et vanlig borgerlig parti. Det farer med løfter, og det setter sine posisjoner på Stortinget foran alt mulig annet. Samtidig proklamerer SV i prinsippprogrammet at det er et parti for arbeiderklassen. Det sier det skal gå i brodden for krav som uttrykker interessene til arbeidsfolk. Det innretter arbeidet sitt på arbeiderklassen og pynter seg med passende radikale utsagn. Det kaller seg marxistisk. Dette sier på en enkel måte hva SV er, *et borgerlig arbeiderparti*.

Den historiske oppgaven til et borgerlig arbeiderparti har vært og er, å hindre folkets kamp for sosialismen. SV har en »lett» oppgave. Det trækker i fotefara til det gamle borgerlige arbeiderpartiet, DNA. Det bygger på de borgerlige ideene som DNA med intens aktivitet og kontroll over store deler av propagandaapparatet, har spredd i ti-år.

SV er *opportunistisk*: det velger prinsipløst den vegen som synes mest fordelaktig til enhver tid. Som Lenin sa det: »en glemmer proletariatets grunnleggende interesser og ofrer disse grunnleggende interessene for innbilte fordeler i øyeblikket.» SV *reviderer* marxismen: det omskriver og forfalsker den vitenskaplig oppsummerte revolusjonære teorien. Gjennom NKP har den internasjonale *moderne* revisjonismen vunnet solid fotfeste i SV. Av Marx og Lenin er det bare navnet igjen. Innholdet i politikken er tilpassa det Sovjet er i dag, en imperialistisk supermakt som konkurrerer med USA om verdensherredømme.

SVs »SOSIALISME» – STATSMONOPOLKAPITALISME

En gal linje for klassekamp og sosialisme, blir også en gal linje for kvinnekamp. Kvinnene må sjøl avvise revisjonistenes avledninger av kvinnekampen. Derfor er det viktig å kjenne og beherske den marxistiske klassekamp-teorien, for å skjære igjennom de radikale frasene revisjonistene markedsfører for

å dekke over det borgerlige *innholdet* i politikken sin. Denne artikkelen konsentrerer seg om SVs teori og bygger i stor grad på vedtak gjort på SVs samlingskongress i mars 1975.

SVs kvinnekamp blir ikke en del av klassekampen.

Foto: Fotogruppe 72.

»Full kvinnefrigjøring er bare mulig under sosialismen» – sier både SVs prinsipp-program og »Kvinnepolitikk», et hefte med vedtak fra samlingskongressen. Vi skal se på hva SVs *sosialisme* er – om den fører til kvinnefrigjøring.

SV forkaster proletariatets diktatur

SV presenterer seg som et marxistisk klassekamp-parti. Da er ikke spørsmålet om proletariatets diktatur et likegyldig spørsmål. Som Lenin sa det: »Marxist er bare den som utstrekker marxismen til å omfatte proletariatets diktatur.» Marx oppsummerte hele sin revolusjonære lære slik: »Mellom det kapitalistiske og det kommunistiske samfunnet er det en periode av revolusjonær omdanning av det ene til det andre. Til dette svarer det også en politisk overgangsperiode der staten ikke kan være annet enn proletariatets revolusjonære diktatur.»

SVs prinsipp-program sier *ingenting* om proletariatets diktatur. Prinsipp-programmet til SV skjønner «demokratiske tradisjoner» og de demokratiske *rettighetene* det borgerlige demokratiet innrømmer folk. SV ivrer etter å ta avstand fra alt som har med «diktatur» å gjøre. Dermed forkaster de *klasseinnholdet* i demokrati og diktatur. De har revidert marxismens vitenskaplige oppsummeringer: I ethvert klassesamfunn utøver den klassen som har makta sitt diktatur over de undertrykte klassene. *Demokratiet* gjelder for herskerklassen.

Klassemotsetningene forsvinner ikke ved opprettelsen av sosialismen. Derfor er ikke sosialismen noe annet enn proletariatets diktatur.

Ved å forkaste proletariatets diktatur, forkaster SV sosialismen. Prinsipp-programmet til SV går inn for borgerskapets diktatur – det finnes ingen mellomting.

SVs stat – svever over klassemotsetningene

I pakt med de moderne revisjonistene i Moskva – som i 1956 reviderte proletariatets diktatur til «hele folkets stat» – har SV revidert marxismens syn på staten. Enhver marxist vet at staten ikke er noe annet enn en maskin for *den ene klassens undertrykking av den andre*. SV bygger sin politikk på at staten er relativt «uavhengig». Direkte om staten sier de: «Staten – kapitalistklassens stat» pkt. 15. s. 31. «Etter at borgerskapet hadde erobret den politiske makt er staten stadig blitt mer utbygd for å tjene denne klassens interesser.» Prinsipp-programmet slår *ikke* fast at den norske staten er direkte underlagt monopolkapitalen og et redskap for den. Det unnlater å si at staten sjøl er kapitalist. Programmet innrømmer kort og godt at *nå* fungerer staten i kapitalistklassens interesser. Og SV baserer sin veg til sosialismen på at staten kan omdannes til å bli folkets stat.

SV sikter mot å bli statsbærende parti

Prinsipp-programmet sier ikke *rett ut* at veien til sosialismen – er SV på Stortinget –. Programmet sier at arbeid i

folkevalgte organ må »vere innordna i masseaksjonane. . .» s. 26. Hva det betyr i praksis, viste blant annet kampen for sjølbestemt abort! Hele avsnittet om strategien i prinsipp-programmet pynter seg med ord som »revolusjonære reformer», »styrkeprøver» og »motmakt». Tomme ord målt mot virkeligheten i f.eks. Vietnam, Kambodsja og Chile.

I avsnittet »Folket må sjøl bygge sosialismen» s. 30, slippes katta ut av sekken. Der står det: »Den viktigaste oppgåva for det sosialistiske partiet vil vere å vinne fleirtalet i folket for ei sosialistisk omvelting og oppbygging av samfunnet.» Rett før i samme avsnitt er det slått fast viljen i folket til omvelting og oppbygging av samfunnet »mellom anna må komme til uttrykk ved frie demokratiske val.» Her sprer SV-programmet illusjoner om at folkeviljen er tilstrekkelig. Det har ingenting med marxisme å gjøre! Viktigst her er allikevel synet på det »sosialistiske» partiet. Det skal ikke *lede* den lange og harde kampen folket må føre for sosialismen, men det skal *vinne* folkeviljen! *Dette* er å ta sikte på at »sosialist»-partiet skal få flertall ved valg, – et valg som kan bringe SV alene, eller sammen med DNA, i regjeringsposisjon. SV tar kort og godt sikte på å bli det nye statsbærende partiet *under* monopolkapitalens diktatur.

SVs mål – statsmonopolkapitalisme.

De moderne revisjonistene med Moskva i spissen og NKP lydigg diltende etter har utvikla dette til en to-fase strategi: En »anti-monopolistisk front» med revisjonistene i ledelsen og DNA og små og mellomstore kapitalister som deltakere danner regjering. Så innfører denne regjeringa »sosialismen» ved at de store monopolene, og så de mindre kapitalforetakene, gjøres til *statseiendom*. Denne to-fasestrategien til NKP ble ikke slått fast i prinsipp-programmet på samlingskongressen. Men det alle fraksjoner er enige om er »At staten nasjonaliserer og tar over dei store konserna og bedriftene i industri, handel, transport og kredittvesen, er viktige delmål i kampen for sosialismen». (s. 27.) Dette betyr, at SV vil at den statsmonopolkapitalistiske utbygginga skal utføres så langt

som mulig. Monopolborgerskapets *diktatur* er beholdt, det skifter bare *form*. Det er ikke noe nytt at monopolkapitalismen forvandles til stats-monopolkapitalisme. Lenin fastslo at den første verdenskrigen »påskyndet og skjerpet prosessen med monopolkapitalens forvandling til statsmonopolistisk-kapitalisme» (Staten og revolusjonen s. 39). Allerede Engels påpekte at staten i større og større grad ville overta produksjonen *under kapitalismen*. Et hvert vettugt menneske vet at Norsk Hydro og Jernverket ikke er noen dårligere monopolkapitalister enn f.eks. Elkem-Spikerverket! SV er i takt med den utviklinga som samsvarer med behovet til monopolkapitalen.

SV går imot revolusjonen

Hvor ble så SVs revolusjon av? Enhver virkelig marxist vet at veien til sosialismen går gjennom væpna kamp, gjennom folkekrig, for å knuse borgerskapets statsmakt og opprette den nye statsmakta, proletariatets diktatur.

SV vil »... motarbeide vald og våpenbruk og arbeide for ein fredeleg overgang til sosialisme i Norge.» (s. 27.) Det skal ikke forundre noen, for å komme til SVs statsmonopol-kapitalistiske diktatur trengs så visst ingen væpna revolusjon! SV er *imot* en sosialistisk revolusjon i Norge. Følgelig må SV bortforklare den voldsmakta borgerskapet rår over. De gjør det slik: s. 16. »Statens... politi, domstol og militærmakt virker slik at det kapitalistiske samfunn holdes sammen og de ulike klasser og grupper *bindes sammen i et avhengighetsforhold.*» (Vår understreking. Red.) Ikke et pip om at borgerskapet *baserer* makta si på voldsapparatet og ikke nøler et øyeblikk med å bruke den om de finner det nødvendig.

SV – for imperialismen

Til slutt skal vi se på hva SV sier om imperialismen. Prinsipp-programmet slår fast s. 7. pkt. 14 at »USA er i dag imperialismens hovedsenter». Det er vel og bra at USA utpekes som imperialistmakt. At SV ikke har tatt konsekvensen av analysen sin, men har sabotert en rekke anti-

imperialistiske demonstrasjoner, sist markeringa mot de 83 vietnameserne fra Saigon-administrasjonen – som det norske borgerskapet gikk i spissen for å hylle – er en annen sak.

At Sovjet er den andre imperialistiske supermakta som kappes om verdensherredømme med USA – er ikke nevnt med et ord! Derimot er prinsipp-programmet gjennomsyra av at Sovjet har brutt med kapitalismen og står i spissen for den anti-imperialistiske kampen. Det eneste som ikke sies rett ut, er at Sovjet er et sosialistisk land. Indirekte blir det sagt: s. 8 pkt. 20. »Samspillet mellom de sosialistiske kreftene er av avgjørende betydning for framskrittet i den anti-imperialistiske striden. Derfor er også forholdet mellom de stater som står mot imperialismen, av stor betydning. Striden mellom Sovjetunionen og Kina har i så måte begrenset mulighetene for en samlet innsats i kampen mot imperialismen. Dens fremste eksponent – USA – har kunnet dra fordeler av striden.»

Etter de vedtakene som ble gjort på samlingskongressen, er det rett å slå fast at *hele* SV stiller seg positivt til den ene imperialistiske supermakta, Sovjet. Det er strid i SV om hvor *åpent* de skal støtte Sovjet, mellom NKPs varme støtte og SFs lunkne: Sovjet er i dag verken kapitalistisk eller sosialistisk – men noe midt imellom.

SV *lokker* med pent prat om sosialisme, og skjuler dette innholdet: En politikk for et borgerlig diktatur hvor den private tilegnelsen av den samfunnsmessige produksjonen består, hvor maksimal profitt er drivkraft, hvor arbeidskrafta er en vare, hvor kvinner alltid vil holdes utafør produksjonen, hvor undertrykkinga vil bestå. De er for et *imperialistisk* system som vil rystes av stadig alvorligere kriser, hvor vold og terror rår – et system som vil føre til verdenskrig.

SVs tomme prat om sosialisme fører garantert ikke til frigjøring for kvinnene.

SVs veg for kvinnene til sosialismen – stem på SV

I SVs »Kvinnepolitikk», vedtak på samlingskongressen, kan vi vente å finne hva SV mener kvinnene skal gjøre i kampen

for sosialismen. Der står det s. 2: »Kampen for kvinnes frigjøring må derfor knyttes til den kampen arbeiderbevegelsen fører for et sosialistisk samfunn. Kvinnefrigjøringen blir slik et ledd i en sosial og økonomisk frigjøringsprosess. . .» Her ser vi for det første at SVs kvinnekamp er noe *annet* enn kampen for sosialismen – ellers hadde det ikke vært nødvendig å »knytte» den til arbeiderbevegelsens kamp. Hva SVs kvinnekamp er, skal vi se seinere. SV forklarer *ikke* kvinnene at *de* må slåss en lang og hard kamp for å komme fram til sosialismen. For kvinnene dreier det seg om en »frigjøringsprosess».

Akkurat samme tilslørende prat kommer SV med den andre gangen de tar opp sosialismen, under avsnittet »SV vil»: »Både menns og kvinners holdninger må endres og hele samfunnet må skapes om til et samfunn som ikke bygger på kvinneundertrykking og økonomisk utbytting». »Holdningsendringer» og »omskapinger» er det SV serverer kvinnene. Det gjør det nærliggende å trekke denne konklusjonen: SVs »sosialisme» i kvinnepolitikken er at kvinner skal *bevisstgjøres* om at sosialismen er nødvendig, *ikke* at kvinner skal kjempe for sosialismen. Og SVs veg til sosialismen er som vi før har sett, at SV stemmes inn i kommunestyre og Storting. Målrettinga for bevisstgjøringa til SV er da rimligvis at kvinner skal stemme på SV!

»Ny Tid» kommenterer dette i nr. 3 rett før kommunevalget. Formålet med »sosialistisk kvinnekamp i lokalpolitikken» er »– å forbedre og lette kvinnes situasjon, vise hva vi som sosialister står for i kvinnekampen, og *bevisstgjøring om nødvendigheten av et sosialistisk samfunn*».

SVs »sosialistiske» kvinneorganisering – rød pynt på blå kake

Fra SV hold hevdet det at kvinnes organisasjoner i dag må være »sosialistiske». Denne målsettinga har SV satt ut i livet på Norsk Kvinneforbunds landsmøte i 1975. Tidligere har Norsk Kvinneforbund vært dominert av NKP, nå deltar

også andre fraksjoner i SV der. Norsk Kvinneforbund har blitt »sosialistisk».

Erklæringer om sosialismen har aldri sikra verken en riktig politikk eller et sosialistisk samfunn. For det første er Norsk Kvinneforbunds »sosialisme» det samme som SVs »sosialisme». Norsk Kvinneforbund »vil arbeide for en *overgang* til et sosialistisk samfunn» – og de vil »styring av kapitalkreftene». Dette er hentet fra programmet. Dette passer som hand i hanske til SVs statsmonopolkapitalistiske siktemål! Og det likner til forveksling den politikken DNA serverer for kvinner – de skriver i en valgkampbrosjyre: »Likestilling og kvinnes frigjøring kan bare oppnås ved en sosialistisk styring av samfunnsutviklingen.» DNAs tomme fraser om sosialismen har aldri sikra kvinnefrigjøring!

Videre sier Norsk Kvinneforbund i programmet sitt at kvinnes oppgaver er å *utforme* sosialismen ved å delta i kvinnebevegelsen, i fagbevegelsen og i politisk arbeid – og der *definere* sosialismen. Slik kan bare de uttrykke seg som mener at vegen til sosialismen er den parlamentariske, og at kvinnes oppgaver er å endre holdninger hos dem som *velges* til verv i fagforeninger, kommunestyre og Storting. Dette passer som hand i hanske til SVs parlamentariske ambisjoner!

I sosialismens navn vil Norsk Kvinneforbund lede kvinnene vekk fra *kampen* for sosialismen. Det får vi fullt ut dokumentert når vi ser på hva SV og Norsk Kvinneforbund mener *kvinnekampen* er. Resten av artikkelen tar for seg det.

SV ER BORGERLIGE IDEALISTER I ANALYSEN AV KVINNEUNDERTRYKKING

I forrige avsnitt så vi at SVs politikk aldri vil føre fram til kvinnekampens mål, sosialismen – proletariatets diktatur, som er den nødvendige forutsetninga for kvinnefrigjøring. Når så SV freidig hevder det som er riktig, at sosialismen er nødvendig for kvinnefrigjøring, er det bare *lokkemat*. Slik vil

de vinne innpass hos alle de kvinnene som ser at sosialismen er nødvendig.

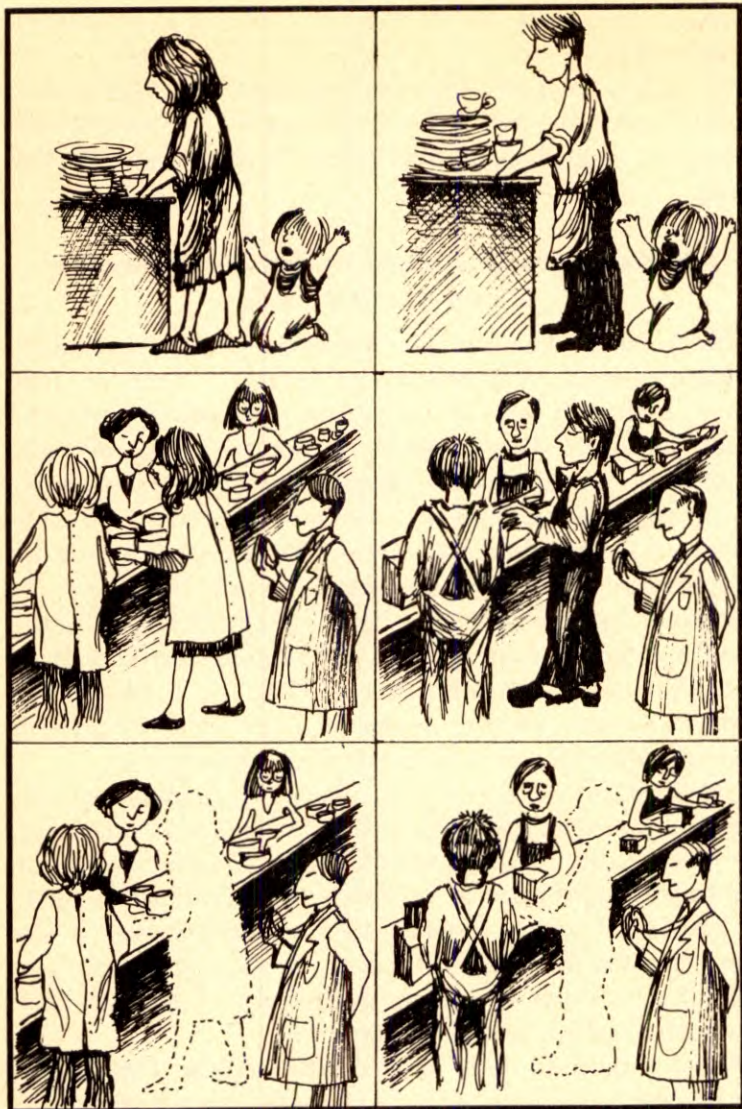
Her skal vi se på SVs spesielle analyse av kvinnespørsmålet. Vi skal undersøke hva SV sier om årsaken til kvinneundertrykkinga, og kvinneundertrykkingas karakter under kapitalismen.

Arbeidsdeling mellom kvinne og mann er ikke årsaken til kvinneundertrykking

Under varemerker som: Det kapitalistiske systemet undertrykker kvinnene, kapitalismen er fienden – fører SV fram denne analysen. Den er hentet fra SVs prinsipp-program under avsnittet »Kapitalismen i Norge» s. 14, »Arbeidsdelingen mellom kjønnene»: »Kapitalismen opprettholder den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom kjønnene». Litt forkortet er fortsettelsen slik: Opprettholdelsen er nyttig for kapitalismen, fordi hjemmевærende husmødre skaper og gjenskaper arbeidskrafta uten lønn. I tillegg har kapitalismen, i takt med konjunktorene, bruk for kvinnlig arbeidskraft, og arbeiderkvinnene får dobbeltarbeid. Pkt. 29, s. 14–15 sier: »Arbeidsdelingen mellom kjønnene fører til at kvinner og menn får ulik stilling i det kapitalistiske samfunnet.»

Det SV peker på som årsak til kvinneundertrykking er: *Den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom kjønnene*. Dette er for det første en fullstendig *a-historisk* analyse. Den bygger på at kvinneundertrykkinga er *uavhengig* av samfunnsforholdene og endringer i dem. Årsaken til kvinneundertrykking skal være den samme i ursamfunnene, i slavesamfunnet, som under kapitalismen og – under sosialismen –! Årsaken ligger i forholdet mellom kjønnene, påstår SV.

For det andre er dette en *idealistisk* analyse. Den beveger seg på overflaten og griper fatt i noe som framtrer som typisk i samfunnet. Dette *opphøyes* til analyse: Prinsipp-programmet har observert det alle kan se i dag, at flertallet av kvinner ikke har lønna arbeid – og er henvist til hjemmet, mens flertallet av menn står i produksjonen. På samme måte kan vi finne ut at kvinner og menn har hatt forskjellige

SV sier at den tradisjonelle arbeidsdelinga mellom kjønnene er årsak til kvinneundertrykkinga. Resultatet blir en *kvinnepolitikk* som mobiliserer kvinnene mot mannens privilegier – *innafor* det kapitalistiske samfunnet. En annen arbeidsdeling mellom kjønnene hindrer ikke at både kvinner og menn blir undertrykt av monopolkapitalen.

arbeidsoppgaver i de fleste samfunn. Programmet til SV kan ikke gi noen riktig forklaring på *hvorfor* det er slik. Det slår fast at forholdet mellom mann og kvinne, arbeidsdelinga mellom kjønnene, er grunnleggende, og *lar være* å undersøke samfunnsforholda. I praksis er dette å stille kjønnsmotsetningene *over* klassemotsetningene. Her har SV lagt grunnlaget for en kvinnepolitikk som mobiliserer kvinnene mot mannens privilegier – *innafor* det kapitalistiske samfunnet.

SVs analyse har ingenting med marxisme å gjøre. Framstillinga av »arbeidsdelinga mellom kjønnene» som årsak til kvinneundertrykking, er en revisjon – en fullstendig forkasting – av marxismen. Det SV forkaster er den *historiske materialismen*.

Kvinneundertrykking – en særegen del av klasseundertrykkinga

Marx begynner sin oppsummering av nettopp den historiske materialismen slik: »I sitt livs samfunnsmessige produksjon trer menneskene i bestemte, nødvendige, og av deres vilje uavhengige forhold, produksjonsforhold, som tilsvarer et bestemt utviklingstrinn av deres produktivkrefter. Summen av disse produksjonsforholdene danner samfunnets økonomiske struktur, den reelle basis, på hvilken en juridisk og politisk overbygning reiser seg og som tilsvares av bestemte former for samfunnsmessig bevissthet.» (Marx i forordet til »Til kritikken av den politiske økonomien.»)

Her følger en kort konkretisering for å vise hva som er de viktigste motsigelsene i samfunnet. Under føydale produksjonsforhold var de livegne bundet med stavnsbånd til mektige føydalherrer som eide enorme jordarealer. Dette *grunnleggende* forholdet bestemte hva slags form undertrykkinga av livegne kvinner og menn fikk.

Under kapitalismen går den grunnleggende motsigelsen mellom arbeid og kapital, mellom de som må selge arbeidskrafta si, og de som eier produksjonsmidlene. I dag er det monopolborgerskapet som undertrykker og utbytter det store flertallet. Denne hovedmotsigelsen bestemmer formen for undertrykking. Motsigelsene *som finnes* mellom kvinne og

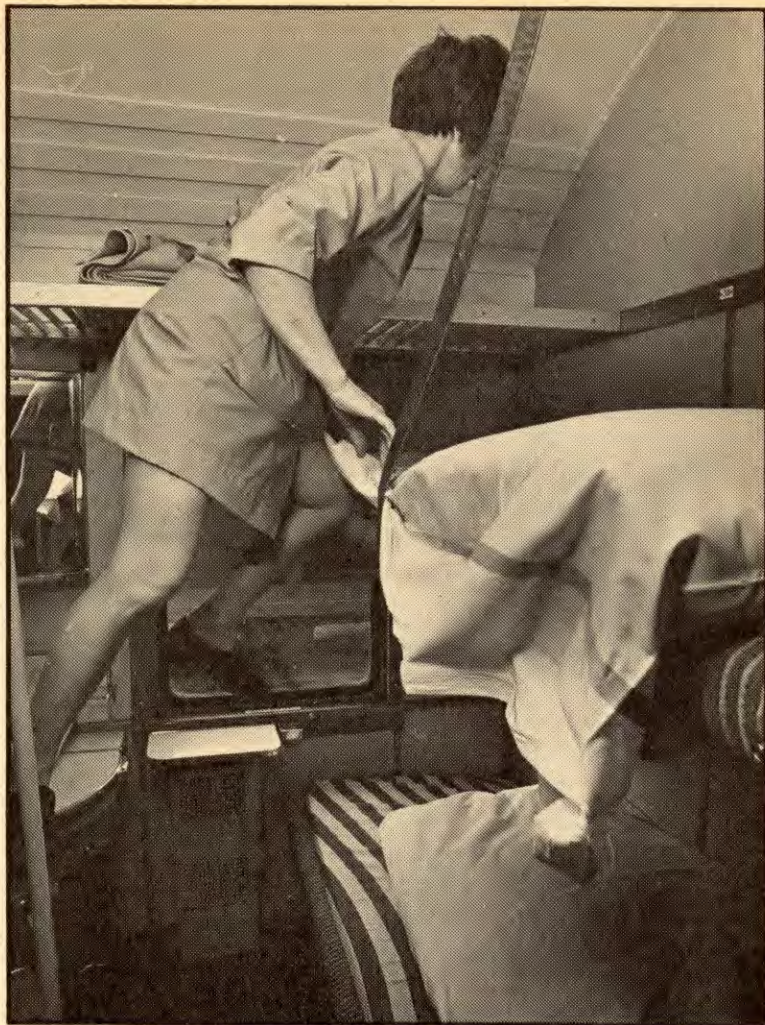
mann – er *underordna* klassemotsetningene i samfunnet. En marxistisk analyse undersøker *basis* for å forstå og endre samfunnet. Det gjelder sjølsagt også når det er snakk om kvinners stilling. Svært få vil påstå at halvparten av menneskene i samfunnet ikke har noe med samfunnet å gjøre!

La oss igjen se på påstanden til SV om at arbeidsdelinga mellom kjønnene er årsak til kvinneundertrykkninga. Den analysen vil holde vann i et samfunn hvor all produksjon foregikk i små familie-enheter med bare kvinne og mann, og mannen personlig eide alt som skulle til for produksjonen. *I dag* oppnår SV med sin idealistiske og a-historiske analyse å stikke vekk to viktige forhold. For det første; *Det var den private tilegnelsen av produksjonen (den private eiendomsretten) som la grunnlaget for klasser, for utbyttere og utbyttede og for utbytternes undertrykking av de utbyttede. Dette gjelder også for kvinnene. Kvinneundertrykkninga er en spesiell del av klasseundertrykkninga. Derfor må også kvinnene knuse herskerklassens dominans og diktatur for å bli fri fra kvinneundertrykkninga.* Det andre gjelder analysen av kvinneundertrykkingas karakter under monopolborgerskapets diktatur.

Monopolkapitalens profittjakt rammer kvinner hardt

SV sier i prinsipp-programmet s. 14: »Kapitalismen opprettholder den tradisjonelle arbeidsdelingen mellom kjønnene. Denne arbeidsdelingen, der kvinnene har eneansvar for husarbeid og stell av barn, er *nyttig for kapitalismen*. En stor del av kvinnene blir holdt utenfor arbeidslivet og utfører sitt arbeid i hjemmet uten lønn. Hjemmeværende husmødre har som oppgave å skape og gjenskape ny arbeidskraft for det kapitalistiske samfunnet. På den måten er også husmoras arbeid viktig for produksjonen.»

SV hevder med andre ord at det er kvinnes arbeid i den

Rengjøringskvinne ved NSB.

Tungt arbeid, høyt tempo og lav lønn. – Utbytting under kapitalismen rammer kvinnene hardt, like mye i statseide som i privateide bedrifter.

Foto: NTB.

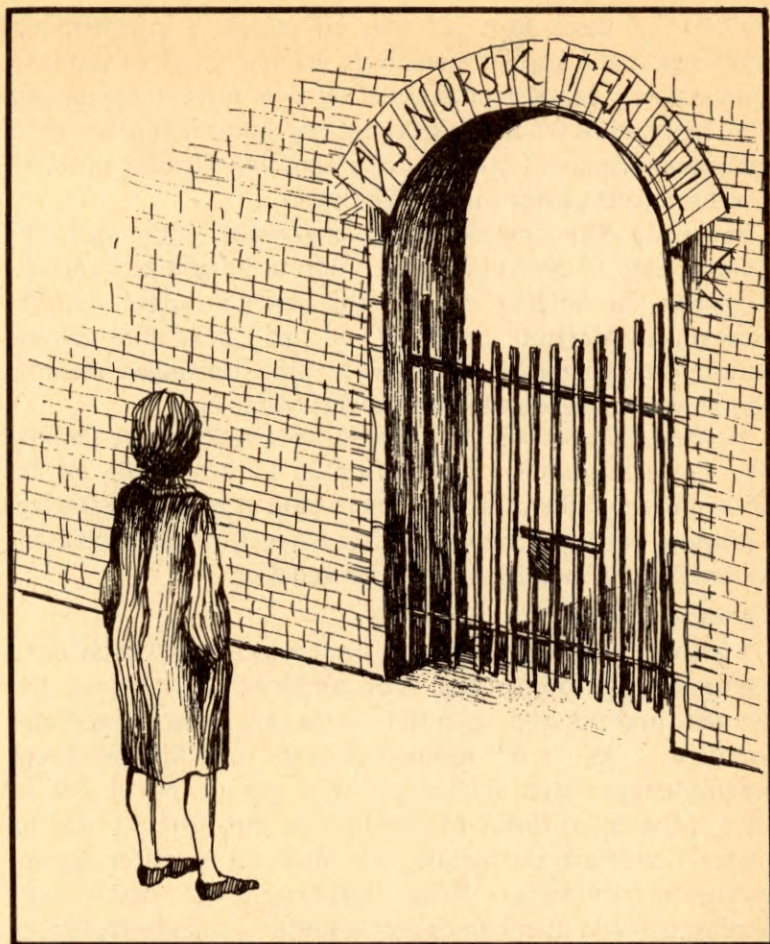
private produksjonen som gjør at kapitalismen opprettholder kvinneundertrykkninga. Det er så langt fra tilfelle! For *kvinnene* i det arbeidende folket betyr lenkinga til den private produksjonen enormt, det bestemmer livet deres. For

monopolkapitalen betyr det *ingenting*. Derimot skaper monopolkapitalens struktur-rasjonalisering og hemningsløse jakt på profitt, pendlere, brakkebyer og fremmedarbeidere. Her står ingen kvinner bak og reproduserer arbeidskrafta! Marx sier om den moderne industrien og familien: »Den moderne industrien, idet den velter *det økonomiske grunnlaget* som den tradisjonelle familien var basert på og arbeidet i familien som svarer til den, løser den alle familiære band.» (vår utheving. Red.) (Marx i *Kapitalen*, bind 1. Her hentet fra *The Woman Question*, s. 30.)

Engels skrev i »Forholdene for arbeiderklassen i England» i 1844 om kapitalens grenseløse utbytting av menn, kvinner og barn, og den totale mangel på »omsorg» for reproduksjonen av arbeidskrafta: »Kvinnearbeidet bryter med en gang opp familien, når kona tilbringer 12 eller 13 timer hver dag i fabrikk, og mannen arbeider like lenge der eller andre steder, hva blir det da til med barna? De gror opp som ville vekster, de må puttes vekk for en shilling eller atten-pence, og hvordan de blir behandlet kan vi forestille oss. Ulykkene som små barn utsettes for i fabrikk-strøkene mangedobles stadig.»

Et av særtrekkene ved kapitalismen er nettopp at den *opphever familien* som basis for den samfunnsmessige produksjonen. Vi må lete *utafor* familien for å finne årsakene til at familien fungerer som den gjør. Når SV tviholder på årsakene i familien som grunnlag for kvinneundertrykking, blander de seg bare i det borgerlige koret, fra DNA til Kristelig Folkeparti, som varmt propaganderer at familien er grunnlaget for samfunnet. Det blir ikke riktigere av den grunn.

En marxistisk analyse av kvinnenes stilling ser på kvinnene i forhold til den samfunnsmessige produksjon. Arbeidsplasser til alle er uforenlig med monopolkapitalens drivkraft, maksimal profitt. Derfor holdes hovedtyngden av kvinnene utafor produksjonen. Dette er helt kort det som særpreger kvinneundertrykkinga under monopolkapitalens diktatur – det er nøkkelen til å forstå den spesielle formen kvinneundertrykkinga får.

Arbeidsplasser til alle er uforenlig med monopolkapitalens drivkraft, maksimal profitt. Dette særpreger kvinneundertrykkinga i Norge og i andre land under monopolkapitalens diktatur.

**»Arbeidsdeling mellom kjønnene» forener
borgerlig politikk**

SV kan komme med fraser om det kapitalistiske samfunnet og kvinnene – for å gi inntrykk av å være antikapitalistisk. I virkeligheten tilslører og forsvare det kapitalismen. Det har

revidert og kasta bort *alt* som gir innsikt i kvinneundertrykkinga under kapitalismen. Som vist her, på de to viktigste spørsmålene; privateiendommen og den private tilegnelsen som kjernepunkt i *undertrykking*, og nødvendigheten av å analysere kvinnes stilling i *den samfunnsmessige produksjon* for å forstå kvinneundertrykkinga.

Så er da SVs analyse verken marxistisk eller noen nyvinning. Den er det samme som tidligere borgerlige feministretninger har bekjent seg til. Den kjente norske kvinnesakskvinnen Margrete Bonnevie, slo fast i boka »Fra mannsamfunn til menneskesamfunn», at arbeidsdelingen mellom kjønnene var årsaken til kvinneundertrykkinga.

Denne analysen forener også de ulike fraksjonene *innafor* SV. Før landsmøtet i Kvinnefronten i 1974 samla en del SF-kvinner seg til en fraksjon. De la fram et plattform-forslag, 8-gruppas forslag, gjengitt i »Vi er mange», medlemsblad for Kvinnefronten med landsmøteforberedelser.

8-gruppa – kamp mot holdninger

I avsnittet om »Hvorfor vi er undertrykt i dag?» står det i 8-gruppas plattformforslag: »For samfunnet og mennene har det vært praktisk at de som føder barn også påtar seg ansvaret for dem. I dag er det mulig å få rettet den kjønnsmessige arbeidsdelinga. Men holdninger som går ut på at det er selvfølgelig og naturlig for kvinnen at hun fortsatt skal ha ansvaret for barn og familie, blir brukt til å rettferdiggjøre kvinneundertrykkinga. Disse holdningene er også forutsetningen for at man kan opprettholde kvinneundertrykkinga i arbeidslivet.»

Her sies det klart at *arbeidsdelinga* er årsaken til kvinneundertrykking – som i SVs politikk. Men forslaget går videre og slår fast at i dag er det bare *holdninger* som hindrer at *årsaken* til undertrykkinga ikke forsvinner! Dette er en innlysende gal påstand, men den er mer enn et penneklipp. En slik konklusjon er en logisk konsekvens av å stirre seg *blind* på *forholdet mellom kjønnene*. Eks: Har du god utdanning, bosted i en stor by og en mann som nekter deg å ta jobb, da er *hans* holdninger årsaken til at du ikke får lønna

arbeid. Men da har du »glemt» at det er den skrikende mangelen på arbeidsplasser som holder flertallet av kvinner vekk fra produksjonen. Plattformforslaget fortsetter: »Kvinnenes stilling er på mange måter bestemt av næringslivets behov for billig arbeidskraft og en arbeidskraftreserve. Vi skyves inn og ut av arbeidslivet i takt med gode og dårlige tider. Produksjonslivet i samfunnet er så psykisk og fysisk anstrengende at det kreves at familien må bli et sted for avreagering og rekreasjon. Slik kan næringslivet fortsette å høste fruktene av begge arbeid.» Dette siste har 8-gruppa henta direkte fra »SFs arbeidsplan for kvinnepolitikk. Vedtatt på SFs landsmøte 2–4 mars 1974».

For det første, hva hjelper det med »radikale» utsagn som »næringslivets behov for billig arbeidskraft» og »arbeidskraftreserve» når dette *innholdet* er slått fast: Ved å endre *holdninger* kan arbeidsdelinga mellom kjønnene oppheves – og dermed kvinneundertrykkinga. Da er vel SF-kvinnenes mål at også *mannen* skal gå inn i arbeidskraftreserven, at *mannen* skal la være å kreve høyere lønn – så kvinnene kan få »sin del»!

For det andre kommer 8-gruppa med en annen utgave av at kapitalen har behov for kvinnenes arbeid i hjemmet. Produksjonslivet er så anstrengende at kapitalen trenger »kvinnen bak mannen» – for at mannen skal holde ut i jobben, og at kapitalisten skal tjene mest mulig på han.

Vi har vist at jakten på maksimal profitt, fører til at det *ikke er nok arbeidsplasser* til alle. Dette grunnleggende forholdet binder kvinnene til hjemmet. Monopolkapitalen har *ingen* omsorg for hvordan arbeidskrafta »avreagerer og rekreerer». Det er pendlere og fremmedarbeidere et bevis på. Men 8-gruppas påstand er uttrykk for en politisk linje: Let i familien for å forstå kvinneundertrykkinga.

Radikale feministe – full mobilisering mot mannssamfunnet

De radikale feministene står for en annen variant av den samme feilaktige analysen. Live Brekke gjengir denne på en utmerket måte i artikkelen »Feminismen som radikal teori», i KjerringRåd nr. 1. De radikale feministenes bidrag til

analysen av kvinneundertrykkinga er det *kapitalistiske patriarkatet* eller mannssamfunnet s. 42: »Et patriarkat er et samfunn som er organisert slik at kvinner systematisk blir undertrykt som kjønn.» Videre: »Patriarkatets materielle forutsetninger under kapitalismen er den *kjønnsbestemte arbeidsdelinga* og skillet mellom det privatiserte, ulønnete reproduksjonsarbeid og den offentlige, lønnete produksjon for varemarkedet». s. 43. (Vår understreking. Red.)

For det første, her er igjen, som i SVs program, arbeidsdelinga mellom kjønnene årsaken til kvinneundertrykking. Videre lager Live Brekke en totalt *klasseløs* deling av samfunnet, et sted hvor *alle* menn er (offentlig, lønnet produksjon for varemarkedet) og et sted hvor *alle* kvinner er (private ulønnete reproduksjon). Dette har naturligvis ingenting med marxisme å gjøre! LB sier det på sin måte, marxistisk litteratur har ikke *gjennomskuet* denne to-delinga, den har derfor bare konsentrert seg om mannsverdenen. Marxismen er for menn! De radikale feministene skal ta seg av politikken for kvinneverdenen. (S. 48.) Og kvinnenes verden det er reproduksjonsverdenen eller *familien*.

Clara-gruppa – rødt slør over »arbeidsdeling mellom kjønnene»

Til slutt skal vi ta for oss den gruppa innafor SV som i hvert fall i egne øyne er uhyre marxistiske og radikale. Det er KAG/Kontrast-fraksjonens kvinnegruppe i Bergen, Clara-gruppa. I heftet »Kvinnen & Produksjonen», Clara-gruppas småskrift-serie nr. 3/74, legger de fram sitt syn. I beskrivelsen av samfunnet fram til kapitalismens gjennombrudd, legges vekten på *familien* og *arbeidsdelinga*. Ikke et sted nevnes *privateiendommen* og den private tilegnelsen som kjernepunktet når vi analyserer *undertrykking* og *utbytting*. Kapitalismen kaster kvinnene ut i den industrielle produksjonen, skriver Clara-gruppa, men kvinnene blir trent tilbake igjen fordi det »oppstår behov for ny og kvalitativ bedre arbeiderklasse» s. 8. Barn trenger mødre til å passe og stelle seg, kvinnene trekkes til hjemmet. Så skriver Clara-gruppa: »Dermed har man også beveget seg bort fra den mulighet for

oppheving av arbeidsdeling mann/kvinne som forelå ved overgangen til et kapitalistisk samfunn, og i stedet er arbeidsdelingen fra føydalsamfunnet gjeninkarnert.» s. 8.

Først en liten randbemerkning: Hovedmotsetningen i føydalsamfunnet gikk ikke mellom mann og kvinne, men mellom livegne og føydalherren! Viktigere å peke på er det at Clara-gruppa marsjerer i takt med andre borgerlige: Arbeidsdelinga mellom kjønnene er det springende punktet, og vekten legges på det som foregår i familien (behovet for omsorg for barna) for å forklare kapitalismens undertrykking av kvinnene.

SVs KVINNEKAMP SNEVER KAMP MOT MANNENS PRIVILEGIER

Så ofte det lar seg gjøre markedsfører SV parolen: »Ingen kvinnekamp uten klassekamp – Ingen klassekamp uten kvinnekamp». Her skal vi se på hvilken rolle SV tildeler kvinnene i klassekampen – hva SVs kvinnekamp retter seg mot.

Kvinnekampen til SV – kamp mellom kjønnene

SVs prinsipp-program under avsnittet om »SV og strategien for sosialismen» s. 22 pkt. 12 sier i sin helhet: »Kvinnene gjer opprør mot at dei vert undertrykte som kjønn og set spørsmålsteikn ved den kjønnsmessige og sosiale arbeidsdelinga i det kapitalistiske samfunn.» Pkt. 13 styrker denne innrettinga, det fokuserer »tradisjonelle arbeidsdelinga mellom kjønna», »jamstilling mellom kjønna» og »undertrykking i familien».

SVs kvinnekamp er kort og godt *kjønnskampen*, retta mot mannens privilegier. Det er det småborgerlige, snevre utgangspunktet for kvinnenes kamp for lik stilling med mannen i det kapitalistiske diktaturet. Som Clara Zetkin sier det: »Den borgerlige kvinnebevegelsen innskrenker sin innsats for kvinnefrigjøringen til en kamp mot mannens privilegier og

maktstilling i familien, staten og samfunnet. Denne begrensningen er det mest karakteristiske kjennetegnet for den borgerlige kvinnebevegelsen i hele verden.» (Fra »Kvinnan och revolutionen» Zetkin, »Den borgerliga kvinnorørelsen» s. 172.)

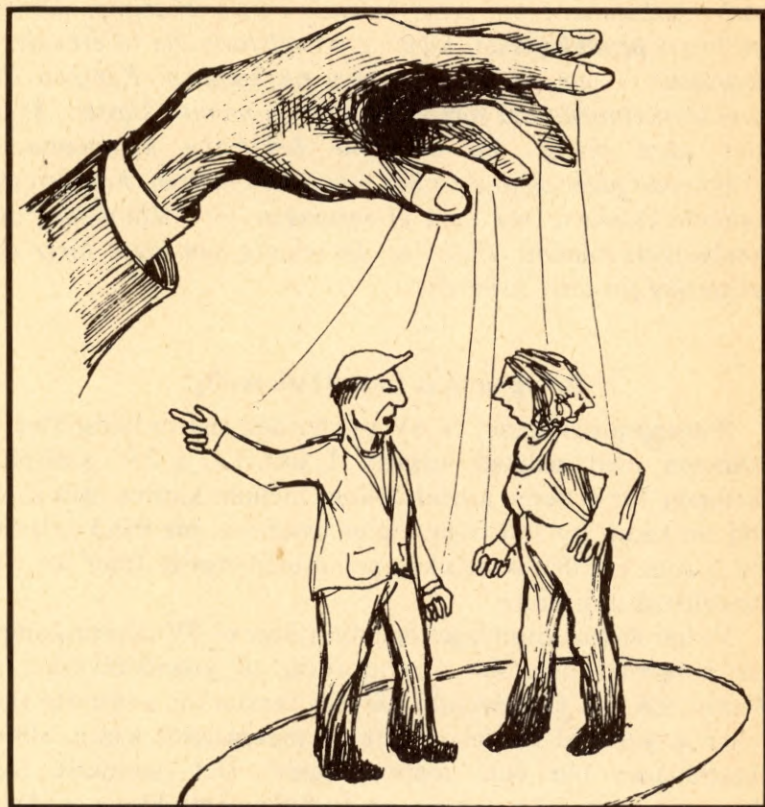
For det første, SVs kjønnskamp er en logisk konsekvens av det vi sa i forrige avsnitt, å heve kvinnene over klasse-motsetningene og å påstå at årsaken til kvinneundertrykkinga ligger i forholdet mellom kjønnene. For det andre, SVs kvinnekamp retter seg ikke inn mot å endre årsaken og kilden til kvinneundertrykkinga. Målet til SVs kvinnekamp er *ikke* å styrte monopolborgerskapets diktatur, men å endre arbeidsdelingen mellom kjønnene. Denne kampen fører til *nederlag* for kvinnene i det arbeidende folket. For det tredje trekker SV kvinnene *ut* av klassekampen, ved å gi dem »spesielle» oppgaver – bekjempe mannens privilegier. Dette er ingenting annet enn borgerskapets kjente taktikk: *splitt og hersk*.

SVs kvinnekamp setter kvinner og menn i folket opp mot hverandre, og den setter kvinnekampen opp mot klassekampen. Hvordan en slik linje kan se ut når den utformes som veiledning til handling, kan vi se i »Kvinnepolitikk», opptrykk av vedtakene på samlingskongressen. Heftet gir inntrykk av at alle kvinner har felles interesser. »Kvinnepolitikk» samler alle »kvinnene i yrkeslivet» (s. 3) i en bås. Her trekkes det ikke noen skillelinje mellom kvinnene i tekstilindustrien og en kvinnelig direktør eller disponent. Det samme gjelder »Hjemmearbeidende kvinner»: Kona til industriarbeideren sammen med kona til monopolkapitalisten. Her skal i sannhet »alle kvinner» forenes! SVs kvinnepolitikk underslår at det finnes *uforenlige klasse-motsetninger* blant kvinner – og de lar være å ta opp spørsmålet om hva arbeiderkvinner, mellomlagskvinner, fiske- og bondekvinner har av felles interesser.

Arbeiderkvinnenes ledende rolle?: Et absurd spørsmål – det trengs ikke i SVs borgerlige kvinnepolitikk! Arbeiderklassens menn som kvinnenes nærmeste allierte i kampen for frigjøring? Et like absurd spørsmål! Mennene er jo de som

først og fremst må endre holdninger og praksis og gi slipp på »goder» – i SVs kvinnepolitikk.

Kvinnepolitikken til SV er linja for *klassem samarbeid*: Ved ikke å skille kvinner med uforenlige interesser, og ved ikke å reise kampen mot klassefienden.

Reis arbeiderkvinnenes kamp

Prinsipp-programmet har helt og fullt forkastet *arbeiderklassen* og *arbeiderkvinnene* sine interesser. Den politiske linja er et forsvar for dem som har interesse av at monopolkapitalens diktatur består. Her må en ting slås fast, skillet mellom en proletær og en borgerlig kvinnekamp går *ikke* på

spørsmålet om å akseptere at mannen skal ha rett til å undertrykke kvinner eller ikke. Skillet går i den *innrettinga* kvinnekampen har.

*Som halvparten av folket må kvinnene rette kampen mot sin virkelige fiende, **imperialisme og monopolkapital**. Arbeiderkvinnene må være ledende i kvinnekampen. Deres stilling i **produksjonen**, kåra og arbeidsforholda til arbeiderkvinnene – gir en riktig retning på kampen. Kampen til arbeiderkvinnene må **forene** kvinner og menn i klassen. Skal det være mulig, må kvinnene bekjempe kvinneundertrykkende ideer og praksis hos mennene i klassen. Kampen til arbeiderkvinnene må også gi retningen for mellom-lags og småborgerkvinnene. Dette er det eneste som også fører til frigjøring for disse kvinnene.*

Ild og vann er fortsatt uforenlig!

Prinsipp-programmet til SV pynter den snevre likestillingskampen med radikale utsagn. I pkt. 13. s. 22: »Dersom kampen for å fjerne arbeidsdelinga mellom kjønna også skal bli ein kamp for full frigjering av kvinnene, må han knyttast til å vere ein del av den kampen arbeidarrørsla fører for eit sosialistisk samfunn.»

Vi har vist at grunnlaget og innrettinga på SVs kvinnekamp er *borgerlig*, den står i motsetning til arbeiderkvinnenes kamp. En slik kvinnekamp går det verken an å »knytte til» eller »å gjøre til en del» av arbeiderbevegelsens kamp. Slike bestrebelser blir bare tomme fraser! Det nærmeste SV kommer i et slikt forsøk, er i »Kvinnepolitikk» s. 8. Der »krever SV» at *fagbevegelsen* må kjempe igjennom krav som utvidet svangerskapspermisjon, barnehager, likelønn, friere yrkesvalg for kvinner osv. Et nydelig kunstgrep! SV »delegerer» kravene til kvinnene *i* produksjonen til fagbevegelsen, for lettere å holde fast på en borgerlig kvinnepolitikk for kvinnebevegelsen.

I pkt. 14 sier programmet: »Kapitalen er den viktigaste motstandaren i kampen for kvinnefrigjeringa. Men det er også

slik at mannen fungerer som reiskap for kapitalen i kvinneundertrykkinga—» Fortsettelsen sier at mannen må endre seg.

Hva slags motstander er SVs »kapitalen»? Det er som vi har sett, *ikke* den fienden som skal knuses. Derimot er kapitalen det som *oppretholder* kvinneundertrykkinga. Kvinnene skal rette krav til kapitalen om at den skal gi *kvinne og mann like muligheter*. Et eksempel viser hva slags konsekvenser dette får:

Kvinnene på Våler Skurlag reiste en modig kamp for å forsvare sin rett til lønna arbeid. De reiste kravet: Nei til alle oppsigelser. Bare gjennom masseopplutning om *dette* kravet kunne arbeidsfolka ha slått tilbake rasjonaliseringa til monopolkonsernet Norske Skogindustrier. Enkelte fagforeningstillitsmenn lot seg bruke mot interessene til kvinnene og alle arbeidsfolka. De gikk i spissen med kvinnefiendtlige argumenter for å kaste ut *alle* kvinnene. Kapitalen oppnådde å splitte kvinner og menn. Det kvinnepolitiske utvalget til SV skriver en begrunnelse for å støtte kvinnene. Linja de velger er denne: Kvinnene må ikke diskrimineres, kvinner og menn skal stilles likt – kvinnene må bli tatt inn i bedriften igjen. De går *ikke* mot alle oppsigelser. De krever derimot at *menn* skal gå istedenfor kvinner. Dette er kapitalens splitt og hersk snudd på hodet! Kravet til det kvinnepolitiske utvalget samsvarer med kapitalens *hovedmål*, å rasjonalisere. Det er veien til nederlag for arbeiderklassen.

Den pompøse og velbrukte parolen til SV: Ingen kvinnekamp uten klassekamp – Ingen klassekamp uten kvinnekamp, burde helt enkelt være: Kvinnekampen utafør klassekampen. Da hadde den dekket innholdet i kvinnepolitikken til SV.

»Kjønnskampen» forener all borgerlig kvinnesak

Kjønnskampen eller likerettsskampen er varemerket til tradisjonell borgerlig kvinnesak. Som eksempel, Norsk Kvinnesaksforening slår dette fast i formålsparagrafen sin. De har aldri påstått at de er spesielt revolusjonære. De sier: Norsk Kvinnesaksforening har til »formål å arbeide for at

kvinner og menn skal få like rettigheter og plikter i hjem, yrkesliv og samfunn.» De skal arbeide for: »å endre holdninger og innstillinger til kvinners og menns oppgaver. 2. å få gjennomført reformer og lovendringer slik at kvinner og menn skal ha de samme muligheter i samfunnet.» (Særtrykk av Kvinnesaksnytt nr. 2.)

Det som skiller SV og Kvinnesaksforeninga er *ordbruken*. *Innholdet* i politikken er det samme. Og som på spørsmålet om analysen av kvinneundertrykkinga – de ulike fraksjonene i SV forener seg på spørsmålet om *kjønnskampen*.

Norsk Kvinneforbund ut mot mannens maktstilling

Greit og usminka står dette fram når vi studerer Norsk Kvinneforbunds nye program, vedtatt på forbundets landsmøte i juni 1975. Revisjonistene i NKP har alltid hatt en sterk posisjon i Norsk Kvinneforbund. Etter landsmøtet er det korrekt å si at Norsk Kvinneforbund er et organisatorisk uttrykk for SVs kvinnepolitikk.

Det nye programmet vedtatt på landsmøtet sier blant annet dette som utgangspunkt for kvinnepolitisk arbeid: »Vi mener det er nødvendig å få fram et helhetsbilde av de problemer som knytter seg til kvinners liv og arbeid, – særlig de problemer som skjuler seg bak det ulønnete arbeid i hjemmet og de forhold som gir kvinner plikt til dobbeltarbeid som svar på krav om lønnet arbeid. Vi ser kvinnenes økonomiske selvstendighet som grunnlaget for deres personlige uavhengighet som menneske og samfunnsborger. Kvinners fravær i det samfunnspolitiske arbeid må ikke følge inn i det nye samfunn. Den kjønnsmessige arbeidsdeling har medført at kvinnene for en stor del er blitt isolert i hjemmene – mens mennene forvalter samfunnet ut fra tradisjonelle tankebaner. Et samfunn tilpasset de virkelige behov som både kvinner, barn og menn har, forutsetter likevekt mellom kjønnene når det gjelder samfunnsarbeid, yrke og arbeid i hjemmet. Det forutsetter også at det gis plass for nye samarbeidsformer og familiemønstre.»

Dette lange sitatet bør leses grundig! For det første, som

ventet slår det fast at det er den kjønnsmessige arbeidsdelinga som har isolert kvinnene i hjemmet – ikke monopolkapitalens jakt på profitt. Like freidig hevder det at *mennene* forvalter samfunnet. Ingenting i programmet retter seg inn på kvinnen i *produksjonen*. All beskrivelse og krav som springer ut av at kvinner er direkte og utilsjørt utbytta og undertrykt i arbeidslivet, er borte. Programmet retter ikke våpnene mot monopolkapital og stat. Her er det ikke engang noe som tyder på at NKF vil kreve rett til lønna arbeid for kvinner! »Økonomisk selvstendighet» kan like gjerne bety husmorlønn som å delta i produksjonen. »Likevekt mellom kjønnene når det gjelder samfunnsarbeid, yrke og arbeid i hjemmet» kan godt bety at kvinner er hjemme, bare mannen er der like mye. Det som står i programmet er retta inn på *forholdet mellom kjønnene*. Eksempelvis: Sentralt blant »problemene som skjuler seg bak det ulønnete arbeid i hjemmet» og »plikt til dobbeltarbeid», er uten tvil mannens holdninger og undertrykking. På samme vis må programmet forstås slik at kvinnene skal endre »den kjønnsmessige arbeidsdeling» og trenge vekk halvparten av mennene som »forvalter samfunnet ut fra tradisjonelle tankebaner.» Dette er grunnlaget for den innsnevrede *likerettskampen*.

NKFs program sier at utgangspunktet for *arbeidet* »vil være livsvilkårene slik de arter seg for fisker-, jordbruks-, industriarbeiderfamilienes kvinner og for kvinner i andre arbeidende lag av folket.» Det hjelper lite å konsentrere seg om livsvilkåra til disse kvinnene, når det som skal studeres og forandres er forholdet mellom mann og kvinne. Da sikrer *ikke* innrettinga på arbeiderkvinnenes forhold en riktig politikk. Derimot blir innrettinga et forsøk på å mobilisere disse kvinnene til den snevre borgerlige kvinnekampen.

For igjen å si med Clara Zetkin: »De organiserte kvinnesakskvinnenes kontrarevolusjonære makt, støtter seg ikke på borgerdamenes skarer, derimot på den bedragerske og lammende innflytelsen på den store massen av arbeidende kvinner, når deres vilje og handling konsentreres om kampen kjønn mot kjønn for en reform av det borgerlige samfunnet,

istedenfor kampen klasse mot klasse for revolusjonen.» (s. 177 i samme bok.)

Nå må det slås fast at en klar borgerlig politikk – som er det eneste som kan komme ut av NKF's nye plattform – neppe er i samsvar med det kvinnene som i alle år har arbeidet i organisasjonen, *ønsker*. Det plattformen er et eksempel på, er *konsekvensen* av SV's *revisjonistiske politikk*.

KVINNEPOLITIKKEN TIL SV – EN STØTTE TIL IMPERIALISMEN

Som vi har sett retter SV's kvinnekamp seg snevert mot mannens maktstilling og privilegier. Den stiller krav til »kapitalen» om at kvinner og menn skal stilles likt. Det er en politikk for å splitte kvinner og menn i folket og for å forene kvinner med uforenlige klasseinteresser. Med andre ord er det en linje for klassesamarbeid og sabotasje av klassekampen.

Når vi kommer til spørsmålet om kvinnepolitikken til SV og synet på hovedfienden til alle verdens folk – imperialismen og spesielt de to supermaktene USA og Sovjet, avsløres dette grelt og uten noen »radikal» pynt.

SV tilslører imperialismen

På tross av at *prinsipp*-programmet behandler både monopolkapital og imperialismen, er ikke dette noe SV finner verd å nevne for kvinnene – ikke med et eneste ord! I »Kvinnepolitikk» nevnes kapitalistisk produksjonsmåte, kapitalismen og kapitalistisk system (s. 2, 3, 4, 5, og 7). Det skrives i allmenne, opplysende vendinger, ikke som veiledning til handling. Det »Kvinnepolitikk» derimot sier noe om, er internasjonal solidaritet. »Støtt kvinner i alle land», heter avsnittet. Det er puttet inn mellom »Nok barnehager innen ti år» og »Lengere fødselspermisjon, Omsorgspermisjon for faren». Avsnittet sier: »Frigjøring, likeverd, framsteg betyr noe for kvinner verden over. *Den internasjonale maktstruktur* holder kvinnene i den fattige verden i menneskekrenkende kår. I den rike verden skjer overforbruk av ressurser, mens

folk i den fattige verden sulter i hjel. Det er særlig kvinner og barn som lider under dette. Vi må få til en fullstendig *omfordeling av godene* og ressursene for å skape en mer rettferdig global fordeling. Dette vil først og fremst støtte kvinner og barn i de fattige land. SV må arbeide for å skape en langt større forståelse og innsikt i kvinners kår verden over.» s. 11. (Våre understrekinger. Red.)

Sjøl om dette ikke er langt, er det skrevet av i sin helhet. Da kan folk sjøl se at SVs kvinnepolitikk er *fullstendig pro-imperialistisk*. »Internasjonal maktstruktur» har aldri vært og er ikke noe annet enn tilsløring og bortforklaring av *imperialismen*. Det er orda som blir brukt for å skjule at de to imperialistiske supermaktene USA og Sovjet, og lokalt borgerskap, utbytter, undertrykker og terroriserer store deler av verdens folk.

De imperialistiske maktene undertrykker og terroriserer – ikke fordi de er ledet av ondsinnede menn – men fordi streben etter dominans er en nødvendig del av imperialismen. Imperialismen er kapitalismen av i dag. Som Lenin sier: »Skulle en gi en så kort definisjon av imperialismen som mulig, så måtte en si at imperialismen er kapitalismens monopolistiske stadium.» (Lenin: Imperialismen, s. 98.)

På samme måte med SVs »omfordeling av godene». Det er *linja* for at folk skal *reduere* egne krav og *legge ned* klassekampen, istedenfor å føre konsekvent kamp mot monopolkapitalen og konsekvent støtte frigjøringskamp mot imperialismen. Monopolkapital og imperialisme behøver ikke frykte SVs kvinnepolitikk!

Eksemplet Mexico konferansen – SVs knefall for imperialismen

Torild Skards uttalelser etter kvinnekongressen i Mexico gir konsekvensen av SVs kvinnepolitikk i et nøtteskall. Erklæringen fra Mexico-kongressen slo blant annet fast at kvinner så vel som menn må delta i kampen mot imperialisme og fremmedherredømme, for å nå fram til frigjøring. En slik uttalelse er en støtte til alle de kvinner som sammen med

mennene, kjemper mot imperialismen i den 3. verden. Til dette er det Torild Skard sier i »Orientering» nr. 25: »Men samtidig har kvinnens problemer forsvunnet noe, slik at mange kvinner kan føle at deres vansker er blitt brukt for andre formål i stedet for å bli betraktet som viktige i seg selv. Skal en gå litt videre, kan det bemerkes at man i erklæringen er mer opptatt av det urettferdige verdenssystemet enn av den urett mannssamfunnet (og mennene) begår mot kvinner i hvert enkelt land.»

Erklæringen fra Mexico-konferansen slo fast at kvinner så vel som menn må delta i kampen mot imperialisme og fremmedherredømme, for å nå fram til frigjøring. Til dette sier Torild Skard i »Orientering» nr. 25, 1975: ». . .det kan bemerkes at man i erklæringen er mer opptatt av det urettferdige verdenssystemet enn av den urett mannssamfunnet (og mennene) begår mot kvinner i hvert enkelt land.»

Kvinnenes problemer, sier Torild Skard, har ikke noe med kampen mot imperialismen for freden å gjøre. Kvinnenes problemer – det er den uretten mannssamfunnet og mennene begår. Ved å *vise til* kampen mot mannen, ønsker Torild Skard å holde kvinnene unna kampen mot imperialismen. Så støttet da også Torild Skard at Norge avholdt seg da USA stemte mot Erklæringen fra Mexico-konferansen.

Norsk Kvinneforbund – støtte til sosialimperialismen

Har Norsk Kvinneforbund, det organisatoriske uttrykket for SVs kvinnepolitikk, en antiimperialistisk politikk? Tvert om! NKF står fast på et standpunkt som er pro-imperialistisk. De følger opp der Bresjnev går foran, med prat om »fred og avspenning». De er ved det de moderne revisjonistenes lille, men ikke uviktige, redskap i kvinnebevegelsen.

Vi skal gjengi det programmet sier om fred og internasjonale forhold: »Norsk Kvinneforbund er tilsluttet Kvinnenes Demokratiske Verdensforbund som arbeider for å samle verdens kvinner for fred og framskritt.» Videre: »En hovedoppgave for Norsk Kvinneforbund er å støtte arbeidet for fred i verden. Vi slutter oss til de prinsipper som er uttrykt i FN-pakten, vi vil bekjempe blokkpolitikken og arbeide for allmenn og kontrollert avrustning. Overfor u-landene vil vi støtte en politikk som betyr trygging av deres selvstendighet og vern av deres ressurser og kreve hjelpetiltak for spesielt å bedre kvinnenes kår.»

Det gamle programmet var lengre, det konkretiserte prinsippene i FN-pakten, men *innholdet* er det samme: »arbeide for allmenn og kontrollert avrustning.» Det er nøyaktig det Bresjnev og Ford *i ord* går inn for, mens de ruster om kapp og forbereder en 3. verdens-krig. Med det vedtatte programmet som grunnlag for politikken sin, *underslår* NKF at det er imperialismen som er årsaken til undertrykking og krig, at imperialisme betyr krig. De sprer illusjoner om at statsmenns ord om »fredelig sameksistens» og »avrustning» avgjør spørsmål om krig eller fred.

Lenin påviste at de kapitalistiske landa utvikler seg *ujamt*. Styrkeforholdet mellom imperialismaktene endrer seg. Den oppstigende imperialismakta trenger nyoppdeling av verden. Den nedadgående gir ikke fra seg kontrollen frivillig. Dette forholdet fører uunngåelig til krig. I dag er det de to imperialistiske supermaktene USA og Sovjet som kappes om overherredømme i verden. Hele det imperialistiske systemet rystes av kriser. USA er hardest ramma, mens Sovjet styrker sine posisjoner. Begge de imperialistiske supermaktene for-

bereder krig. Det eneste som kan trygge freden i verden er at imperialismen knuses. Det eneste som kan gjøre det, er verdens folks revolusjonære kamp mot monopolkapital og imperialismen.

Tilbake til Norsk Kvinneforbunds program – der står det *ikke et ord* om imperialismen. Da er det bare tomme fraser at de vil »støtte en *politikk* som betyr trygging av deres (u-landas) selvstendighet og vern av deres ressurser. .» En slik politikk er *kampen* mot de to imperialistiske supermaktene. Er det det NKF, mener, burde de ha skrevet det! Det NKF virkelig støtter med *sin* politikk, er de to imperialistiske supermaktene Sovjets og USAs streben etter overherredømme.

Støttearbeidet NKF har drevet for Vietnams kvinner endrer ikke på dette bildet. La oss slå fast at det er *bra* de har gitt støtte. To ting har preget propagandaen deres i tidsskriftet »Kvinner»: De har støttet det vietnamesiske folket som *lidende* under USAs *grusomme* krigføring. De har ikke opplyst at det er *USA-imperialismen* som med vold og terror tviholdt på sin »rett» til å dominere: utsuge og utbytte Vietnam. De skriver ingenting om at det er den heltedige væpna kampen til kvinner og menn i Vietnam, som har kasta ut USA-imperialismen. Vietnams kvinner og menn har gått folkekrigens vei – den veien som undertrykte og utbyttede må gå for å seire i kampen mot imperialismen.

Dette er ikke uvesentlig småpirk, men kjernepunkt i forståelsen av og lærdommen fra Vietnamkrigen. NKF har i praksis fulgt den moderne revisjonismens to-sidige støtte til Vietnam. Støtte til folket som seirer, med håp om innflytelse og kontroll. En klar følge av dette: Ikke på noe tidspunkt har NKF støttet eller opplyst om kampen til kvinner og menn i Kambodsja mot både USA- og Sovjet-imperialismen.

Bekjemp revisjonismen

I tidligere avsnitt har vi sett at SV under dekke av fraser om »kapitalistisk system» og »klassekamp», nettopp tilslører

kapitalismens undertrykking av kvinnene og saboterer kvinnenes deltakelse i klassekampen.

Når vi kommer til spørsmålet om hovedfienden til verdens kvinner, har de ikke lenger fraser å dekke seg bak. Utilslørt støtter SVs kvinnepolitikk imperialismen. Og SV gjør seg til et redskap for de moderne revisjonistene i Sovjet i deres forsøk på å avlede kvinnekampen. Dette gjør SV til spydspissen *innafor* den progressive kvinnebevegelsen, som fører fram ei nederlagslinje i kvinnekampen.

Denne gjennomgangen av de norske revisjonistenes kvinnepolitikk kan passende avsluttes med en kommentar til den siste setningen i Norsk Kvinneforbundets nye plattform: »En sterk frigjøringsbevegelse – nasjonal og internasjonal – hvor kvinnene solidarisk støtter hverandre, er nødvendig for å virkeliggjøre våre målsettinger.» For å nå de målene som SVs politikk sikter mot, trengs ingen frigjøringsbevegelse. Derimot må de revisjonistiske ideene *bekjempes* om en sterk frigjøringsbevegelse noen gang skal vokse fram.

HVA ER ET BORGERLIG ARBEIDERPARTI?

Klassikere om BORGERLIG ARBEIDERPARTI

Navnet »borgerlig arbeiderparti» er skapt av Engels i en analyse av den engelske arbeiderbevegelsen fra 1850 til 1890. Engels viser hvordan de store koloniområdene og superprofitten som det engelske borgerskapet fikk fordi det hadde monopol på verdensmarkedet, gjorde at borgerskapet kunne bestikke et aristokrati i arbeiderklassen, en privilegert minoritet blant arbeiderne. Det politiske uttrykket for dette kaller han borgerlig arbeiderparti. Lenin drøfter i 1916 dette i artikkelen »Imperialismen og splittelsen i sosialismen». Han skriver blant annet: »Nå er et borgerlig arbeiderparti uunngåelig og typisk i alle imperialistiske land. . . . »I alle land har borgerskapet allerede alt opp, fostra og sikra seg »borgerlige arbeiderparti av sosialsjåvinister». . . . Økonomisk har et lag av arbeider-

aristokratiet blitt modent til å gå over til borgerskapet og dette er nå en fullført kjennsgjerning. Og denne økonomiske kjennsgjerninga, dette omskiftet i klassetilknyttinga, vil få politisk form, i en eller annen form, uten særlig vanskelighet.» Lenin peker på en rekke agn borgerskapet bruker for å trekke til seg talsmenn og tilhengere av de borgerlige arbeiderpartiene. De politiske institusjonene under den moderne kapitalismen har skapt politiske privilegier og bein for reformistiske arbeiderrepresentanter – »lønnsomme og lette jobber i statsstyret eller i krigsindustrikomiteer, i parlamentet og i ulike nemder, i redaksjonene i »respektable« legale aviser eller i styrer og råd i de like respektable og »borgerlig lovlydige« fagforeningene.» (Sammenfatninga er hentet fra Røde Fane nr. 4–75.) Kampen mot alle slags opportunistiske og revisjonistiske ideer og de organiserte uttrykkene for dem, er nødvendig. Dersom denne kampen ikke er målretta og ubøyelig, som Lenin sa, kan det ikke komme på tale med noen kamp mot imperialismen, eller med noen marxisme eller med en sosialistisk arbeiderbevegelse.

DEL 6

KJØNNSKAMPER ELLER EN DEL AV KLASSEKAMPEN.
EKSEMPLER PÅ SKILLELINJER I
DAGSKAMPEN

KJØNNSKAMP ELLER EN DEL AV KLASSEKAMPEN EKSEMPLER PÅ SKILLELINJER I DAGSKAMPEN

Motsigelsene mellom ei proletarisk linje i kvinnekampen på den ene sida, og ulike former for ei borgerlig linje på den andre, kommer til uttrykk i alle de kampsakene som kvinnene reiser. Det er åpenbart for enhver som følger med i det som skjer i kvinnebevegelsen, at skillelinjene ikke bare er spørsmål om postulater, men om veien, målet og midlene i ethvert spørsmål som diskuteres og i enhver aksjon som reises. Kampen mellom de to linjene står skarpt mot hverandre når det gjelder oppfatninga om *hva* som er kvinnekamp, prioritering, hvordan kravene skal stilles og kampen organiseres.

Kvinneundertrykkinga er en følge av produksjonsforholda

Skillelinjene er uttrykk for to ting:

For det første for en helt ulik definisjon av hva som er grunnlaget for at kvinnene undertrykkes. En historisk materialistisk analyse viser at undertrykkinga av de arbeidende kvinnene alltid henger sammen med produksjonsforholda, og dermed med utbytting og undertrykking av det arbeidende folket forøvrig. Fordi Norge i dag er et kapitalistisk klassesamfunn, er undertrykkinga av kvinnene bare ett av uttrykkene for monopolkapitalens ustanselige og umettelige jakt på maksimal profitt. Følgelig er også ethvert angrep på arbeiderklassen og det arbeidende folket *også* et angrep på de arbeidende kvinnene. Men fordi de står i et spesielt forhold til produksjonen, og fordi de gjennom århundrer har utgjort en pariakaste, får angrepene særegne

uttrykk for kvinnene. Og det er dette som er den særegne kvinneundertrykkinga.

Opportunister og revisjonister på sin side vil alltid nekte å se i øynene at undertrykkinga av kvinnene henger uløselig sammen med kapitalismen. De vil hevde at kvinneundertrykkinga er så gammel som menneskeheten sjøl, at det er mannen som står bak kvinneundertrykkinga eller at de mest brennende kvinnespørsmålene henger sammen med kvinnenes roller i familien. De vil aldri innse at kvinneundertrykkinga er en høyst materiell undertrykking, men vil alltid se på den mer eller mindre som en »åndelig» sak, som et spørsmål om holdninger. I alle enkeltsaker vil de framholde at den undertrykkinga som rammer kvinnene er helt særegen, i den forstand at den er av et helt annet slag og av en helt annen karakter enn den undertrykkinga som rammer resten av det arbeidende folket.

Den væpna revolusjonen er kvinnes vei

Det andre spørsmålet der det alltid vil være et grunnleggende skille mellom en proletarisk og ulike borgerlige linjer, er spørsmålet om hvordan undertrykkinga av kvinnene kan bekjempes. En proletarisk linje som tar utgangspunktet sitt i de kapitalistiske produksjonsforholda, må nødvendigvis se kvinnes kamp som en del av den kampen som hele arbeiderklassen og folket må føre. Målet for kvinnekampen må like nødvendigvis bli det samme: å knuse det borgerlige klasses diktaturet og opprette proletariatets diktatur. Underveis må enhver kampsak som er viktig for klassen også være viktig for kvinnene. Fordi de arbeidende kvinnene rammes ekstra hardt av monopolkapitalens og imperialismens framstøt, må kvinnekampens oppgave nettopp være å reise kampen mot borgerdiktaturet på særegent grunnlag.

Ei borgerlig linje for kvinnekampen vil alltid forsøke å hindre at kvinnene går til organisert kamp mot hovedfienden sin. Tilsynelatende er det store forskjeller mellom den borgerlige feminismen og revisjonismen. Feminismen framholder at kvinnekampen er »upolitisk», revisjonismen ber

kvinnene overlate kampen til »arbeiderbevegelsen» eller til supermakta Sovjet. Innholdet i disse to linjene er likevel det samme: Kvinnene skal holde seg borte fra klassekampen. Det vil være kjerna i enhver borgerlig linje for kvinnekampen, uansett hva slags ytre form den får. Borgerskapet har bare en målsetning: det vil styrke det borgerlige klassesdiktaturet, det vil hindre at kvinnene gjør opprør, det vil med alle midler hindre at kvinnenes kamp blir en del av folkets kamp.

Demonstrasjon mot Arbeidsretten under streiken ved Oslo Sporveier i 1970.

Enhver kampsak som er viktig for arbeiderklassen, er også viktig for kvinnene. Arbeiderklassen må samla føre kamp mot innskrenking av streikeretten.

Spørsmålene om grunnlaget for kvinneundertrykkinga og strategien for kampen er helt nødvendige å avklare. For å ha ei riktig linje i dagskampen og en riktig prioritering i praksis, er det helt nødvendig å bryte fullstendig med all revisjonistisk og all borgerlig feministisk tankegang. Dersom en ikke ser helt klart at det er monopolkapitalismen og imperialismen som er det eneste grunnlaget for undertrykkinga av kvinnene, vil heller ikke revolusjonen kunne bli noe mål for *kvinne* kampen. Og det vil igjen føre til at de arbeidende kvinnene, som er en mektig reserve for arbeiderklassen, blir en vaklende støtte i kampen for proletariatets diktatur.

Skillelinjene i de strategiske hovedspørsmålene gir seg blant annet uttrykk i synet på hva som er *kvinnekamp*. Noen aktuelle eksempler vil vise det klart.

VIETNAM

Krigen i Vietnam har i mange år stått i brennpunktet for folkenes kamp mot imperialismen. Det vietnamesiske folkets frigjøringskamp er et storslått eksempel på at et lite folk kan vinne over verdens største supermakt, og det er et eksempel som har vist vei for undertrykte i hele verden. Overalt har folkemassene solidarisert seg med kampen de har ført og lidelsene de har vært utsatt for.

Kvinnesolidaritet kan aldri være klasseløs. Det er ikke mulig å gi noen virkelig støtte til de undertrykte kvinnene i Vietnam uten å ta stilling til hvem som er kvinnenes fiende, imperialismen.

Til og med imperialistene og deres mest trofaste agenter, som det norske monopolborgerskapet og deres regjering, har

måttet felle en og annen krokodilletåre over »krigens ufattelige lidelser», og har blitt presset til å støtte Vietnams kjempende folk.

I kvinnebevegelsen har det også vært brei enighet om støtte til kvinnene i Vietnam. Sjøl de mest reaksjonære har ikke tort å reise innvendinger mot det. Men når det gjelder hva slags støtte, har uenigheten vært stor.

Ingen støtte til herskerklassens kvinner

For det første: Er det kvinnekampens oppgave å støtte *alle* kvinner i Vietnam, fordi alle kvinner rammes av krigen, og fordi vi har felles interesser på grunn av kjønn?

En linje som går ut på å støtte kvinner fordi de er kvinner, og uten å se på om de er utbyttere eller utbyttet, om de slåss mot imperialismen eller mot folkets frigjøringskamp, er en bønn reaksjonær linje for kvinnekampen.

Det er en gammel, god borgerlig taktikk å støtte folkets reaksjon mot krigen ved å utpensle krigens lidelser. Krigshandlingene rammer alle, de rammer også uskyldige kvinner og barn, sier borgeren, og håper at ingen skal se etter hva som er krigens årsaker, og hvem som sitter og hoper inn kjempeprofitter mens folket blør.

Hvor bevisst reaksjonær denne taktikken er, ble grundig avslørt i Vietnam-krigens siste fase, da USA-imperialismen satte i scene et kjempeskuespill for å dekke over at de i årevis hadde terrorisert folket, og at folket nå kjeppjaget dem på sjøen. Skuespillet besto i at barn ble bortført i masseomfang, for å reddes fra »krigens redsler», og at millioner ble jaget på flukt for å skape et »flyktningeproblem» som følge av kommunistenes »terror».

Også i kvinnes rekker har det vært agitert ivrig for en slik åpen reaksjonær linje i støttarbeidet. Både revisjonister og borgerlige feminister har gått i spissen for å støtte »uskyldige kvinner» som rammes av krigshandlingene med medlidenhet og humanitær hjelp. Uansett hvor velment en slik støtte er, fungerer den objektivt som en støtte til imperialismen fordi

den nettopp gjør hva imperialismen ønsker: tar avstand fra krigen uten å velge side, uten å se på årsakene.

Kvinnesolidaritet kan aldri være klasseløs. Det er ikke mulig å gi noen virkelig støtte til de undertrykte kvinnene i Vietnam uten også å ta stilling til hvem som er kvinnenes fiende, USA-imperialismen. Støtten må derfor gis til de kvinnene som rammes av imperialisme og reaksjon, og bare til dem. De kvinnene som tilhører de reaksjonære USA-lakeienes rekke må stemples som det de er, nemlig utbyttere og agenter for reaksjonen.

Internasjonal solidaritet er kamp mot imperialismen

Det er mange i kvinnebevegelsen som har vært enige så langt, og som ganske riktig har protestert mot mange grove utslag av USA-imperialismens terror og utbytting, slik som politisk internering av kvinner, prostitusjonen, de foreldreløse og mishandlede ungene. Men er dette tilstrekkelig?

Dersom vi bare protesterer mot enkelte av imperialismens resultater og solidariserer oss med dem som rammes uten å ta stilling til imperialismen, havner vi igjen i en av reaksjonens mange fallgruver. Imperialismen vil forsøke mange former for kompromisser for å avspore kampen, og for å hindre at den blir avslørt i hele sin opprättnende grusomhet.

Det som virkelig holdt kvinnene nede i Vietnam, var ikke en rekke med enkeltovergrep, men et økonomisk system som i alle sine uttrykk betyr terror, reaksjon og grenseløs utbytting. Derfor må solidaritet med Vietnams kvinner nødvendigvis være en kamp mot dette systemet, mot imperialismen i alle sine former. Kvinnene i Vietnam kan bare oppnå frigjøring og likestilling dersom imperialismen knuses. En internasjonal solidaritet som unnlater å ta stilling til dette systemet, er objektivt en støtte til imperialismen, ikke til de undertrykte kvinnene.

Derfor er det heller ikke mulig å gi sin støtte til de undertrykte kvinnene alene. Hele folket rammes av imperialismen og må stå sammen for å knuse den. Vår støtte må derfor omfatte hele folket. Og den må omfatte folkets

kamporganer. Det er kvinnekampens oppgave å støtte PRR, fordi den revolusjonære regjeringa i Vietnam er det fremste uttrykket for den kampen folkets kvinner og menn fører mot imperialismen. En støtte til den kampen Vietnams kvinner fører, som ikke tar stilling til hele den organiserte kampbevegelsen kvinnene er en del av, er igjen en objektiv støtte til imperialismen, fordi den åpner for splittelse etter kjønns-skiller.

Kamp mot imperialismens agenter i Norge

Da den norske regjeringa ønsket USA-imperialismens agenter velkomne på norsk jord etter det vietnamesiske folkets seier, ble motsigelsen i kvinnes solidaritetskamp mer skjerpet enn noen gang tidligere. Til og med mange som hadde støttet FNL og PRR som viktige redskaper i kvinnes frigjøringskamp, bøyde av og mente det var feilaktig å jage agentene på dør. Men dersom vi mener det er riktig å støtte kampen mot imperialismen i Vietnam, må vi også være villige til å reise kampen her hjemme når fiender av det vietnamesiske folket ønskes velkomne i vårt land. Internasjonal solidaritet er en viktig del av kvinnes kamp. Men dersom det bare blir uforpliktende medlidenhet ut av det, er det en solidaritet som ikke tjener de undertrykte kvinnene. Å sende uforpliktende sympati over havet samtidig som man rolig ser på at Vietnams fiender slår seg ned i Norge, er i realiteten en hån overfor de kvinnene vi påstår at vi støtter.

Eksemplet Vietnam kan lære oss mye. Imperialismen er kvinnes uforsonlige fiende uansett hvor i verden den opererer. Derfor er kamp mot imperialismen kvinnekamp i aller høyeste grad. Ikke bare kamp mot USA-imperialismen i Vietnam, men kamp mot imperialisme uansett hvor i verden den er ute med de griske klørne sine. Sovjets sosialimperialisme er en like viktig trusel mot kvinnene. Ikke bare i Vietnam, men overalt er det kvinnene som får bære de tyngste byrdene når imperialismen slår til. Derfor må kamp mot all imperialisme og vilkårsløs støtte til alle som slåss mot imperialismen, være en av kvinnekampens aller viktigste oppgaver.

STREIKEKAMPEN

Streik er et av arbeiderklassens viktigste kampvåpen. Kapitalisten er fullstendig avhengig av å kjøpe arbeidskraft, uten at noen arbeider, blir det ingen profitter. Derfor kan arbeiderklassen gjennom en streik ramme kapitalen på dens aller mest sårbare punkt, den kan true profittene.

Kampen for retten til å streike har alltid vært en av arbeiderklassens viktigste oppgaver. Og kapitalistklassen har på sin side satt store krefter inn for å knuse nettopp den muligheten. Åpen vold, hær og politi har vært brukt for å skremme arbeiderne til »fornuft». Fredelige deler av statsapparatet, lovgivning og domstoler er blitt satt inn for å gjøre streik til et ulovelig middel. Det er utarbeidet et nett med avtaler mellom kapitalistklassen og dens betalte agenter i arbeiderklassen for å slå fast at klassesamarbeidet er eneste farbare og lovlige vei. Arbeidsretten, rikslønnsnemnda, riksmeklingsmannen, hovedavtalen, »Kleppe-pakkene», alt er statlige eller halvstatlige tiltak som skal forhindre at arbeiderklassen tar streikevåpenet i bruk og krever sin rett.

Den sosialdemokratiske ideologien har samme målsetninga. Den hamres inn i klassen gjennom de borgerlige arbeiderpartiene og den borgerlige ledelsen i LO. Den forteller at arbeiderklassen og kapitalistklassen har felles interesser i å sikre høyest mulig profitter, at klassesamarbeid er den eneste veien som fører fram, at en streik bare rammer arbeiderklassen sjøl, at det er usolidarisk å streike osv. osv. Den sosialdemokratiske ideologien har bare ett eneste mål, nemlig å sikre profittene og det borgerlige klasseherredømmet.

Nei til tvungen voldgift – et viktig kvinnekraft

Et av de viktigste åpne angrepene på streikeretten, er forsøkene på å innføre tvungen voldgift. Voldgift betyr at staten trer inn i arbeidskonflikter som en »nøytral» tredjepart for å diktere de vilkårene som skal gjelde. Ettersom staten under kapitalismen alltid vil være monopolkapitalens stat, er voldgift identisk med at monopolkapitalen diktatorisk skal

kunne fastslå hva arbeiderklassen skal finne seg i. Voldgift ble i Norge forsøkt innført første gang i 1911, men takket være arbeiderklassens kamp har angrepene gang på gang vært forsøkt slått tilbake, riktignok med vekslende hell.

Proletariatets kvinner er hardest utbyttet og trenger mer enn noen streikevåpenet i frigjøringskampen. Nesten et århundres erfaring har vist at det bare er kollektivt kamp og streik som kan føre til forbedringer for kvinnene. Feite valgløfter og flotte erklæringer om likelønn og bedre kår for arbeiderkvinnene har aldri ført fram. Derfor er ethvert angrep på streikevåpenet et spesielt hardt angrep på kvinnene. Erfaringene viser at voldgift uten skrupler blir brukt også mot kvinner som reiser rettferdige krav. Se bare hvordan voldgift eller trusel om voldgift gang på gang er blitt brukt mot sjukepleiernes kamp i løpet av de siste åra.

En kvinnekamp som ikke tar stilling til et av arbeiderklassens aller viktigste kampvåpen, kan umulig være en kvinnekamp på arbeiderkvinnenes premisser. Forsvar av streikeretten og kamp mot alle angrep på den er helt nødvendig å reise også i kvinnebevegelsen. Tvungen voldgift er et alvorlig angrep på kvinnene uansett hvilke arbeidere som rammes i en aktuell situasjon. Derfor var støtte til heismontørenes og telefonsentralmontørenes streikekamper *også* viktig kvinnekamp. Arbeiderklassen har samla ført kampen mot voldgift som et »lovlig» middel i streikekamper. En kvinnekamp som går ut på å splitte denne enheten ved å kalle voldgift for en »politisk» sak og ikke en kvinnesak, er reaksjonær. Dersom vi bare støtter *kvinner* i kamp mot voldgiften, blir resultatet det samme: nemlig svekket kampkraft. Derfor er det ei reaksjonær linje også hvis vi vil støtte sjukepleiere, men ikke menn som trues med voldgift.

Kamp mot politisk forfølgelse av klassekjempere

Andre forsøk på å knekke klassens kampkraft må også slås tilbake. Oppsigelser av klassekjempere krever resolutt kamp fra kvinnene uansett kjønn på dem som sies opp. Dersom kapitalistklassen vinner fram med å skape »fred» på arbeids-

plassene ved å gi sparken til dem som forsøker å reise kamp, er det ikke minst kvinnene som blir rammet i neste omgang. Kvinnene er dårligere organisert og står lettere til for hogg på alle måter. Støtte til arbeiderne ved Hammerverket må derfor være kvinnekamp, det er en borgerlig linje å hevde at det er *menns* oppgave å slå tilbake angrep på arbeiderklassens rett til å reise kamp for egne interesser.

En riktig linje i kvinnekampen blir ikke til bare ved å ta utgangspunktet i *kvinnene*. En linje som går ut på å støtte kvinner i streik, men ikke menn, på å reise kamp mot angrep rettet mot kvinner, men godta angrep som rettes mot menn, er en kvinnesekterisk linje som er åpenbart reaksjonær. Kvinnene er ingen klasse. Bare ved å se hvem som er venner og fiender til det store flertallet av kvinnene, bare ved å velge arbeiderklassens klassestandpunkt også i kvinnekampen, er det mulig å se hva som er riktig *kvinnekamp*.

VERDENSKVINNEKONFERANSEN I MEXICO

Den tvers igjennom borgerlige linja om at kvinnekampen ikke skal ta opp »politiske» spørsmål er allmenn. Det betyr at det slett ikke bare er i enkeltspørsmål at borgere og småborgere protesterer vilt når kvinnene beveger seg utafør den snevre kjønnskampens grenser. Protestene er av prinsipiell og strategisk art, de vil dukke opp hver gang kvinnene retter angrepene mot de virkelige fiendene sine. Striden som i dag pågår i kvinnebevegelsen og debatten i Norge, er ikke noe tilfeldig enkeltfenomen. Det er en naturlov at en slik strid vil oppstå når den proletariske kvinnekampen er på frammarsj.

Dette kom tydelig fram på den internasjonale kvinnekonferansen i Mexico sommeren 1975. Konferansen samlet mer enn 1000 representanter fra mer enn 130 land, og fra en rekke organisasjoner og nasjonale frigjøringsbevegelser. Etter stor strid endte konferansen opp med å fatte klare vedtak mot imperialisme, kolonialisme og rasisme, deriblant også

mot den israelske sionismen. Årsaken til vedtakene var åpenbar: flertallet av kvinnene på konferansen, kvinnene fra den tredje verden, sto midt oppe i kampen mot imperialismen, og så helt klart at kvinneses spesielle problemer ikke kunne bli løst uten at imperialismen ble knust. Palestinske kvinner kan ikke nå frigjøring uten at palestinerne nasjonale uavhengighet vinnes tilbake, og uten at supermaktrivaliseringa i Midt-Østen blir slått ned. Og på samme måte kan heller ikke kvinnene i Sør-Afrika oppnå frigjøring før den reaksjonære apartheidpolitikken er fullstendig knust og tilintetgjort. Derfor var det meningsløst for de palestinske kvinnene, for de sørafrikanske kvinnene, og for alle andre kvinner som kjemper mot imperialismen og rasisme, å komme sammen på en verdensomfattende kvinnekongress for å diskutere «evige kvinneproblemer».

Men det oppsto stor strid om disse vedtakene på konferansen. Den norske delegasjonen, som besto av representanter for de borgerlige partiene fra Høyre til SV, kom tilbake og uttalte enstemmig at det dessverre var blitt for mye politikk og for lite om kvinneses problemer. De stemte heller ikke for et eneste av de klart anti-imperialistiske vedtakene. Og den norske borgerpressa var også enstemmig i sin dom: Kvinnene burde vite bedre enn å bruke en FN-kongress til å så splid mellom nasjonene ved å blande politikk i kvinnesaken.

Supermaktene rivaliserer om å få dominere verdens kvinner

Denne reaksjonære oppsummeringa av konferansen var ikke den norske delegasjonens egen oppfinnelse. Som så ofte tidligere var de først og fremst USA-imperialismens og supermaktens lydige etterplaprerer. For det var i første rekke de to supermaktene som gikk i spissen for å torpedere de anti-imperialistiske vedtakene. Hver på sin måte forsøkte de gjennom hele konferansen å føre kvinneses kamp på avveier med ordgyteri og taktikeri. De så konferansen ene og alene som et forum for å vinne oppslutning om sin egen reaksjonære politikk, og som et av slagene i kampen om verdensherredømmet.

USAs delegasjon gikk i spissen og åpnet konferansen med å slå fast at kvinnes problemene var de samme under alle sosiale systemer, og at målsettinga med kvinneåret var å kjempe for likestilling mellom kjønnene på alle områder og i alle samfunn. De protesterte vilt da kvinnene fra den tredje verden fremmet forslag mot de undertrykte kvinnes virkelige fiender, imperialismen, kolonialismen og rasismen. Og de fikk altså følge av sine lojale små agenter i den norske delegasjonen.

Sovjets rolle på konferansen var om mulig enda mer åpent reaksjonær. Bresjnevs lydige representanter i Mexico brukte all sin energi på å forsøke å overdøve de amerikanske feministene, ved å terpe på sin kjente plate: fred, avspenning og nedrustning. Ingen grunn for kvinnene å slåss, hevdet sosialimperialismens talskvinner, når Sovjet helt gratis gir kvinnene det som har vært aller viktigst for kvinner i alle tider, fred. En enorm offensiv ble satt inn for å vinne tilhengere, men kvinnene fra den tredje verden avslørte raskt bresjnevistenes fredsprat som bare skulle tjene til å få dem til å gi opp sin egen kamp.

Striden som pågikk på den internasjonale kvinnekongressen var en del av hele den verdensomspennende kampen mot imperialismen. Den var også en del av kampen mot borgerlig feminisme og revisjonisme i kvinnepolitikken. Det var det kampfelleskapet som oppsto mellom kjempende kvinner fra frigjøringsorganisasjoner, fra frigjorte land i den tredje verden og fra undertrykte land og nasjoner, som stanset forsøkene fra supermaktene på å kontrollere kongressen. De undertrykte og kjempende kvinnene samlet seg i hatet mot imperialismen og stormaktsjåvinisme. De stemte igjennom vedtak mot de to supermaktene og mot Israels aggressive sionisme på tross av hard motstand fra USA og Sovjet og deres lojale støttespillere. Aldri har vel SVs Torild Skard mer åpent vist hva slags helt ut borgerlig og reaksjonær linje hun står på i kvinnepolitikken, enn da hun uten å blunke av skam gikk i allianse med supermaktene mot kampen den tredje verdens kvinner fører mot imperialismen.

OPPSIGELSENE AV DE 13 KVINNENE VED VÅLER SKURLAG

Rett til samfunnsmessig arbeid er kvinnekampens allment viktigste krav under kapitalismen. Årsaken er at det nettopp er en stadig økende mangel på arbeid som er monopolkapitalens viktigste særegne angrep på kvinnene. Motsigelser som er innebygd i de kapitalistiske produksjonsforholda fører til at maksimal profitt bare er forenlig med større og større skarer av arbeidsløse. Særlig skjerpå blir denne motsigelsen når kapitalismen rammes av overproduksjonskriser. Da er det nettopp massearbeidsløshet som er et av de viktigste kjenne-tegnene.

Fra demonstrasjonen Kvinnefronten arrangerte til støtte for Våler-kvinnene.

Årsaken til oppsigelsene på Våler Skurlag var verken mannsamfunnet eller mannsjåvinisme, men monopolkapitalen i Norge representert ved Norske Skog-industrier som rasjonaliserte for å sikre seg større profitter. Derfor må kampen reises mot monopolkapitalen: mot alle permitteringer og mot all rasjonalisering. Foto: NTB.

Arbeidsløsheten rammer mange grupper, foruten kvinnene: de eldre, de yngste, de uføre, de som er bosatt i utkantstrøk. Men kvinnene er den viktigste gruppa i denne hæren av arbeidsløse, og de er den gruppa som det er lettest å ramme, fordi de er overlatt til privat forsørger hjemme. Men når krisa skjerpes, er det ikke til å unngå at arbeidsløsheten også rammer voksne, friske, mannlige arbeidere. Kapitalen har aldri tatt omsyn til arbeidsplassene. Når det gjelder å sikre profitten, skyr den ingen midler, og den skåner verken familieforsørgere eller andre.

Da de 13 kvinnene ble oppsagt ved Våler Skurlag, var det ikke et angrep på kvinnene alene, men et angrep på hele arbeiderklassen. Oppsigelsene var et forsøk fra kapitalens side på å ramme ei gruppe som det var lettest å ramme, og å spre illusjoner blant arbeidskameratene om at det å la kvinnene bli rammet ville sikre mennenes arbeidsplasser.

At en slik splittelsestaktikk lyktes, er historisk lett å forklare. Borgerskapet med sosialdemokratiet i spissen har i årtier spredt reaksjonær ideologi om at kvinnfolk ikke hører hjemme i produksjonen, at de tar jobbene fra mennene og at de svekker kampen i fagforeningene. Det er hykleri å bli dypt sjokkert over at den reaksjonære ideologien også har slått igjennom, og særlig at den kommer fram når arbeidsplassene står på spill. Derfor er det ikke kvinnekampens oppgave å reise kampen mot de mannlige arbeiderne ved Våler Skurlag, slik som en samla borgerpresse og borgerlige feminister som Eva Kolstad og redaksjonen i Sirene gjorde. Det er verken mannssamfunnet eller mannssjåvinismen som var årsaken til oppsigelsene på Våler. Årsaken var monopolkapitalen i Norge, representert ved monopolkonsernet Norske Skogindustrier A/S. Det er den som rasjonaliserer ved Våler skurlag for å sikre seg enda større profitter.

Derfor var det også mot monopolkapitalen kampen måtte reises: Kompromissløs kamp mot *alle* permitteringer og mot *all* rasjonalisering var eneste farbare vei. Bare ved å gi kampen en slik retning, kunne kvinnene hindre rasering av sine egne arbeidsplasser.

Kampen må reises mot reaksjonære ideer i arbeiderklassen

Sjølsagt må kampen også reises mot arbeidernes forsøk på å løse krisa ved å sparke kvinnene tilbake til hjemmet. Våler Skurlag viser hva som er resultatet av et reaksjonært kvinnesyn i arbeiderklassen: splittelsen av kampenheten i klassen. Og følgen blir at monopolkapitalen får fritt spillerom til å skalte og valte med arbeidsplassene.

Kampen må reises mot det reaksjonære kvinnesynet. Den ideologiske kampen i klassen er en lang og seig kamp for enhet.

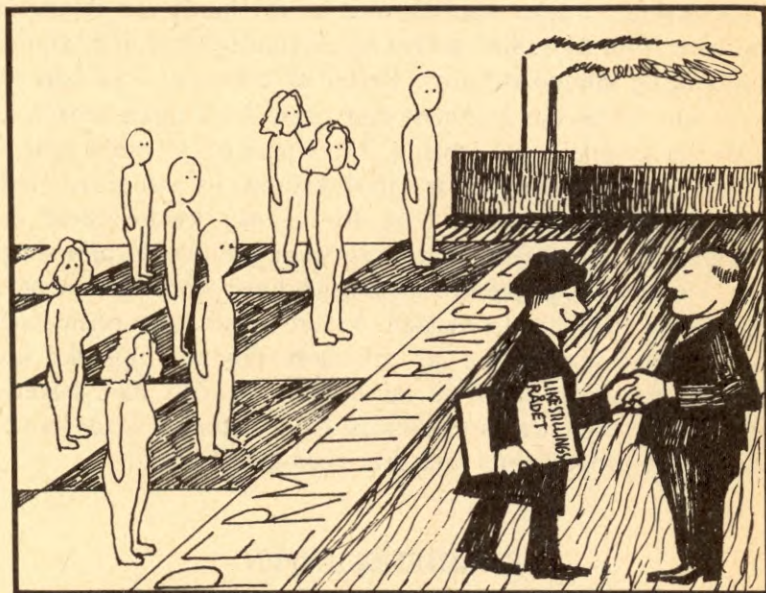
Foto: NTB.

Derfor må kampen reises mot det reaksjonære kvinnesynet, men aller minst kvinnene sjøl er tjent med at det reises et hysterisk hylekor mot de reaksjonære mannfolka. Den ideologiske kampen i klassen er en lang og seig kamp for *enhet*. Bare tålmodighet og overtalelse gir resultater. For dersom ikke mennene sjøl forstår at de reaksjonære ideene også går imot deres interesser, vil de ikke endre syn. En

allianse med kvinnene som bygger på medlidenhet og ikke på forståelse av den grunnleggende enheten, er en vaklende allianse.

Lær av Vålerkvinnenes kamp

Eksemplet Våler Skurlag viser at det i kvinnekampen er helt nødvendig å analysere hvem som er kvinnenes fiender og venner. Ellers vil kampen få feil retning, og bli en kamp *mot* arbeiderkvinnens og -menns felles interesser. Resultatet av en slik kvinnekamp vil være *hardere* utbytting og *hardere* undertrykking.

Godtar vi permitteringer om kvinner og menn går i likt antall – eller er det også kvinnekampens oppgave å gå imot alle permitteringer?

Eksemplet viser også at det allerede i dag er nødvendig å reise kampen for rett til samfunnsmessig arbeid for *alle* kvinner og menn, sjøl om det ikke kan gjennomføres i dag. Kravet er strategisk, og kampen som må reises har dobbelt siktemål:

For det første er det en materiell kamp mot monopolkapitalens ødelegging av ressursene. Ideer om at det er

»illusjonisme» å stille krav som ikke lar seg gjennomføre under kapitalismen, eller at det er »reaksjonært» å slåss mot monopolkapitalens rasering av liten og middelstor industri, må avsløres som sabotering av arbeiderklassens kamp. Det er linjer som i praksis går ut på å sitte med henda i fanget og la monopolkapitalen få herje og rasere fritt.

For det andre er kampen for retten til arbeid også en ideologisk kamp. Våler Skurlag viste at det reaksjonære synet at kvinnene hører hjemme ved kjøkkenbenken, splitter klassen, og at det er nødvendig å reise kampen mot det. Men ideer som reises i kvinnebevegelsen om at deltakelse i produksjonen under kapitalismen er for hardt for kvinnene og bare fører til dobbeltarbeid og ekstrautbyting, har samme innhold og samme virkning. Retten til arbeid er ikke bare et krav som stilles der kvinnene står i fare for å miste arbeidet, eller der kvinnene *må* arbeide. Tvert imot er det nødvendig å slåss for at kvinnene deltar i produksjonen i størst mulig grad også under kapitalismen, og for at økt kvinnearbeid er progressivt. Deltakelse i samfunnsmessig produksjon gjør slutt på kvinnes økonomiske avhengighet og skaper grunnlaget for større likestilling i klassen. Videre betyr samfunnsmessig arbeid også en heving av arbeiderkvinnens politiske og ideologiske nivå, fordi de får direkte kontakt med hovedfienden og et helt annet grunnlag for å delta i klassens kamp enn privat produksjon i hjemmet noen gang kan gi.

DAGHJEMSKAMPEN

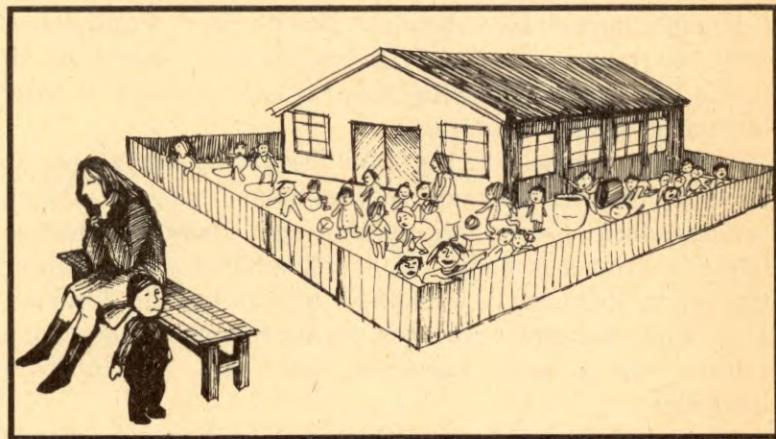
En av kvinnekampens strategiske målsettinger er å oppheve det private ansvaret for ungene. Så lenge det ansvaret ligger på den enkelte familie, vil husslaveriet for kvinnene opprettholdes, og retten til samfunnsmessig arbeid på lik linje vil ikke kunne la seg gjennomføre.

Derfor er også krav om daghjem strategisk viktig for kvinnene. Ikke som et tilbud til de kvinnene som har råd til å betale for det, eller til dem som monopolkapitalen for

øyeblikket trenger i produksjonen. Å kreve daghjem i dag er et skritt mot samfunnsmessig oppdragelse av ungene, og det er derfor et krav som står fast uansett konjunktorene. Det er opplagt at det ikke lar seg gjennomføre under kapitalismen, men alt i dag må kampen reises, og hovedkravet må være: *Flere daghjem, ingen prisstigning.*

For monopolkapitalen er spørsmålet om daghjemsutbygging, som alt annet, et spørsmål om maksimalprofitten. Når det for profittens skyld er nødvendig å skaffe flere kvinner i produksjonen, da er tida inne til å bygge daghjem. Men monopolkapitalen vil sjølsagt ikke betale hva det koster. Istedenfor blir folkets skattepenger brukt til å bygge daghjemmene, mens foreldrene sjøl skal få betale hva det koster å drive dem. Det er det som er innholdet i statens »storstilte» plan om utbygging av daginstitusjoner. Utbygtinga av arbeidsfolk skal økes, profittene skal ikke røres.

For å gjennomføre den arbeiderfiendtlige politikken sin, tyr monopolkapital og stat til en kjent taktikk splitt og hersk. Det er urettferdig at skattepengene til arbeidsfolk skal subsidiere daghjems plasser for familier med to inntekter, heter det i propåganda. »Den nye overklassen», som AP-regjeringa har prestert å kalle småbarnsfamilier der begge arbeider, skal sjøl betale hva det koster å ha barn i daghjem.

Utkjør som dette må møtes som ethvert annet forsøk på splittelse. Med kompromissløs kamp og enhet mellom de som rammes. Vi må gå imot *ethvert* forsøk på å la de foreldrene som alt har daghjems plass, subsidiere staten som allerede tjener grovt på utearbeidende foreldre gjennom skatter og avgifter. *Alle* forsøk på å la foreldrene betale daghjemdriften betyr økt utsugning av arbeidsfolk og en trusel mot kvinnenes rett til samfunnsmessig arbeid.

Kvinnenes krav, og ungenes krav

Statens politikk er at det skal koste minst mulig både å bygge og drive daghjem. Derfor stilles det også stadig mindre krav til kvaliteten. De ansatte får større arbeidsbyrde, ungene får dårligere tilbud. Daghjemmene blir mer og mer oppbevaringsanstalter med store grupper av unger, med få voksne til å løse gruppas problemer, med liten plass til lek både ute og inne.

Kvinnene må reise kampen mot denne rasjonaliseringa og for at daghjemmene skal bli best mulig tilbud for ungene. Vi må også støtte daghjemspersonalet i kampen for bedre arbeids- og lønnsforhold. Men kvinnekampens høyst prioriterte oppgave er likevel kampen for flere daghjem og mot prisstigning. Vi vil verken finne oss i lavere utbyggingstakt eller høyere priser, sjøl om vi blir lokket med at forholda i de daghjemmene som alt finnes, skal bli bedre. Fordi kravet først og fremst er en del av kvinnenes kamp for retten til arbeid, er det ei borgerlig linje å sette bedring av daghjemmene *opp mot* utbygging.

Borgerlig propaganda har alltid hevdet at utbygginga av daghjem og utearbeidende mødre rammer ungene. Denne propagandaen er lett å gjennomskue som forsøk på å demme opp for kvinnenes kamp. Monopolkapitalen vil for enhver pris hindre kvinnene i å kjempe for retten til arbeid, fordi det er en kamp som truer profitten. Derfor forsøker reaksjonen å splitte: ved å sette kvinnenes krav opp mot ungenes interesser.

Men krav om daghjem er ikke bare kvinnenes krav, det er

også ungenes. Kollektiv, samfunnsmessig oppdragelse er også for ungene bedre enn privat oppdragelse hjemme. Privat oppdragelse betyr individualisme og anarki, og følgene er særlig tydelige for arbeiderklassens unger. De er overlatt til et leikemiljø som både er fysisk farlig, sosialt utrygt og fattig på gode leiketilbud. Derfor er det ikke motsigelse, men enhet mellom kvinnenes interesser og ungenes. Daghjemmene er ikke gode nok i dag, men de er likevel et tilbud som er mye bedre enn ikke noen daghem overhodet. Derfor er det reaksjonært *både* utfra ungenes og kvinnenes interesser å hevde at ungene ikke har godt av å være der.

Likevel er det klart at det også fins motsigelser mellom kvinnenes og ungenes interesser, f.eks. i spørsmålet om daghjemmenes åpningstid. Ut fra arbeiderkvinnenes interesser er det nødvendig å kreve at daghjemmene har en åpningstid som er tilpasset industrien. For ungene og for de som jobber i daghjemmene, betyr dette imidlertid en ekstra påkjenning. Likevel må kvinnekampen kreve at åpningstiden blir utvidet, slik at daghjemmene også blir tilbud til kvinnene i arbeiderklassen som har lang arbeidsdag. Utvida åpningstid må imidlertid ikke bety lengre arbeidstid for personalet, men flere folk i daghjemmene.

Å sette omsynet til ungene over arbeiderkvinnenes kamp for retten til samfunnsmessig arbeid, er å glemme klasseinnholdet i daghjems kampen, og det er derfor ei reaksjonær linje. Samtidig viser dette eksemplet det viktige i at kvinnene tar opp kravet fra hele arbeiderklassen om kortere arbeidstid.

KAMPEN FOR SJØLBESTEMT ABORT ER KLASSEKAMP

Krav om fødselskontroll er en del av arbeiderklassens kamp for levelige kår. Så lenge omsorgen for ungene er en privatsak, vil ukontrollerte fødsler være en trusel mot arbeiderklassens levestandard. Derfor har arbeiderklassen med kvinnene i spissen kjempet i årtier for prevensjon, mot straff for illegal

abort og fødsel i dølgsmål, og for at kvinnen sjøl skal kunne avgjøre om hun vil sette barn til verden.

Kvinnenes kamp for sjølbestemt abort i dag har altså røttene sine i årtiers klassekamp. Retten til å kontrollere barnetallet er også i dag et klassekrav, og ikke noe krav for å minske mannens dominans over kvinnekroppen.

At abortkravet i dag er et klassekrav, betyr to ting:

For det første at det er arbeiderklassen og arbeiderkvinnene som rammes av en sosialt og geografisk urettferdig abortlov. For arbeiderkvinnene mer enn for noen andre er det nødvendig å ha kontroll over fødslene for å sikre klassens levestandard og for å få mulighet til å delta i samfunnsmessig produksjon.

For det andre at det *bare* er på disse premissene krav om sjølbestemt abort er i samsvar med proletariatets interesser.

Vi går ikke inn for fødselskontroll for å *løse* arbeiderklassens og de undertrykte folkenes sosiale problemer. Vi vil slåss for retten til å få barn og muligheten til å gi dem en skikkelig oppvekst. Vi vil også kjempe mot reaksjonær idealisme om at det er de mange fødslene som skaper undertrykking og nød. Verken den tredje verdens folk eller arbeiderklassen i Norge kan løse imperialismens innebygde motsigelser ved å sette færre barn til verden, slik ny-malthusianismen før og populismen nå hevder.

Vi går heller ikke inn for fødselskontroll for å styrke den individuelle friheten. Derimot er det i arbeiderklassens interesse å få avslørt hykleriet om at reproduksjonen er en privatsak. Heller ikke for monopolkapitalen er det likegyldig *om* arbeiderklassen føder barn. Arbeiderklassen må føre kamp for at reproduksjonen også reelt skal bli en samfunns-sak.

Kapitalismen vil aldri gjøre reproduksjon og barneoppdragelse til et samfunnsansvar. Derfor er dette strategiske krav. Vi går heller ikke inn for at samfunnet under kapitalismen skal kontrollere fødslene, fordi det er det samme som å overlate kontrollen til monopolkapitalen. Otto Hauglins »sosialistiske» svada om at staten og ikke individet

skal bestemme, er stikk i strid med arbeiderklassens interesser, fordi det nekter arbeiderklassen rett til sjøl å avgjøre på et viktig område. Monopolkapitalens stat og arbeiderklassen vil alltid ha motsatte klasseinteresser.

Kamp for samfunnsmessig kontroll av reproduksjonen

Kampen for sjølbestemt abort er altså viktig for arbeiderkvinnene i dag, fordi det bare er kvinnene sjølsom kan vurdere den situasjonen hun står oppe i, og fordi det gir klassen større innflytelse over sin egen situasjon. Men kampen er også viktig fordi den peker ut over det kapitalistiske systemet med privat ansvar for ungene. I et samfunn der proletariatet sitter med statsmakta kan kampen for kvinnebestemt abort føres videre til en kamp for samfunnsmessig kontroll av reproduksjonen. Ikke det enkelte individet, men klassens egne demokratiske organer, kan ta ansvaret.

Det betyr ikke at sjølbestemt abort er en rett som kvinnene vil bli fratatt under proletariatets diktatur. Men heller ikke i et sosialistisk samfunn vil det være i arbeiderklassens interesser å støtte krav om maksimal rett til å bestemme over egen kropp. Et slikt krav er tvers igjennom borgerlig. Det tar bare sikte på å styrke individualismen og undergrave klasse-solidaritet og klassebevissthet. Tvert imot har arbeiderklassen grunnleggende interesse av å *nedkjempe* borgerlig individualisme overalt hvor den dukker opp, også når det gjelder så private områder som barnefødsler.

Under proletariatets diktatur kan arbeiderkvinnene sjøl gå i spissen for å gjøre barnefødsler og ansvaret for barn til en samfunnssak. Dette er ikke en kamp for å frata kvinnene rettigheter som alt er vunnet. Det er en del av hele kampen for å skape det nye mennesket, som ikke er individualist, men samfunnsmenneske.

KAMP MOT ALL BORGERLIG IDEOLOGI I KVINNEKAMPEN

I ethvert spørsmål foregår det en kamp mellom klassene om linjer. Utfra sine særegne materielle vilkår vil de ulike klassene alltid ha sine spesielle interesser, og de vil derfor også utforme sin egen politikk. I hver eneste stor og liten sak er det derfor nødvendig å stille spørsmålet: for hvilken klasse. Bare ved alltid å ta utgangspunkt i hva som tjener arbeiderklassen på kort og lang sikt, kan ei proletarisk linje for kvinnekampen bli til.

Monopolkapitalen utbytter arbeiderkvinnene og undertrykker også kvinnene i småborgerskapet og mellomlaga. Derfor er monopolkapitalen fienden til alle kvinnene i det arbeidende folket, og ingen frigjøring av kvinnene er mulig så lenge monopolkapitalen rår. Veien til frigjøring er den samme for alle undertrykte klasser og lag: væpna revolusjon og proletariatets diktatur.

Likevel er småborgerskapet og mellomlaga vaklende skikt som på egenhånd aldri vil være i stand til å føre kampen mot folkets fiender til seier. Igjen og igjen vil de utvikle linjer som står i strid med arbeiderklassens interesser. Disse linjene vil føre kvinnekampen på avveier, og på sikt vil de føre til nederlag både for arbeiderkvinnene og for de småborgerlige kvinnene sjøl.

Som all klassekamp, krever også kvinnes kamp allianser. I kampen for sjølbestemt abort, mot økte daghjemspriser og politiske oppsigelser vil arbeiderkvinnene være tjent med et så bredt samarbeide som mulig. Selv om linjene er forskjellige, og selv om motsigelsene på mange spørsmål er store, vil det være rett å forene alle krefter som lar seg forene på de konkrete klassekampsakene. Arbeiderklassens oppgaver å slåss for at denne enheten står på proletariatets linje. Samarbeidet må til og med kunne omfatte deler av borgerskapet, dersom de er villige til å støtte kvinnes kamp.

Men allianser med deler av borgerskapet vil aldri kunne bli annet enn kortvarige og taktiske. Allianser med småborger-

skapet og mellomlaga derimot har en helt annen karakter. Arbeiderklassens kamp kan ikke seire uten støtte fra småborgerskap og mellomlag. Disse på sin side må ledes av arbeiderklassen fordi det bare er den som kan føre en konsekvent og seierrik politikk mot folkets fiender. Derfor er alliansen mellom småborgerskapet og arbeiderklassen en strategisk allianse. Grunnlaget for alliansen må alltid være proletariatets politiske linje. Derfor vil det alltid være nødvendig med ideologisk kamp for å avsløre alle linjer som på sikt vil føre til nederlag og derfor tjene borgerskapets klasseinteresser.

INNLEDNING TIL STUDIESPØRSMÅLA

Hvordan studere?

Vi har satt opp forslag til studiespørsmål her bakerst i boka. De følger ikke kapitlene slavisk. Det lønner seg derfor å lese hele boka nøye igjennom en gang først. Til hvert studiemøte er det angitt hvilke deler av boka som er særlig viktige.

Studiene krever at en har kjennskap til den marxist-leninistiske teorien. Det er derfor lurt å lage ei lita innledning til hvert møte der en tar opp hva som må oppklares, alt etter hva studiedeltakerne har kjennskap til på forhånd.

Etter studiespørsmåla har vi satt opp ei leseliste for de som vil utdype kunnskapen sin.

Hvorfor studere?

Uten teori blir praksis blind. Vi mener at denne boka bør studeres på en slik måte at den blir til hjelp i den daglige kampen. Som dere ser, er det ingen oppskriftsbok. Den kunnskapen som tilegnes gjennom studier av denne boka, kan bare prøves gjennom praksis.

Det er derfor lurt å tenke nøye gjennom sin egen innsats i kvinnekampen – stor eller liten – og hva man synes er bra og dårlig i dagens kvinnekamp i Norge. Ved å bruke egne erfaringer blir studiene grundigere og mer levende. Det er vår erfaring.

Kritiser!

Vi i AKP(m-l)s kvinneutvalg som har satt denne boka i pennen, vil gjerne ha *kritikk*. Å lage ei bra og nyttig bok blir bare mulig gjennom hjelp fra alle som leser og bruker den.

Vi oppfordrer derfor alle som leser eller studerer denne boka om å sende oss kritikk dere har. Dekker denne boka behovet dere hadde på forhånd? Hvilke saker mangler? Er behandlingen grundig nok? Er teorien korrekt?

Alt dere har, ber vi dere slå ned på et papir og levere til AKP på deres sted, så får vi det. På den måten er vi sammen om å lage ei bedre studiebok neste gang!

AKP(m-l)s kvinneutvalg

STUDIESPØRSMÅL

Møte 1.

Les særlig del 2 og de delene som analyserer SVs syn på oppkomsten av kvinneundertrykkinga i del 5.

- A. Diskuter påstanden om at kvinneundertrykkinga springer ut av den private eiendomsretten, og vis hvordan den særegne kvinneundertrykkinga har fått ulike uttrykk under ulike produksjonsforhold. (eks: De ulike stadiene i kapitalismen).
- B. Hva er kjerna i den særegne kvinneundertrykkinga under monopolkapitalismen?
- C. Hva blir resultatet av ei linje som sier at arbeidsdelinga mellom kjønnene under alle produksjonsforhold er grunnlaget for den særegne undertrykkinga av kvinnene?

Møte 2.

Les særlig del 1, og innledningen til del 6.

- A. Drøft påstanden om at kvinnekampen er et særegent uttrykk for arbeiderklassens, folkets og nasjonens kamp, og hva det betyr for *innrettinga* av kvinnekampen.
- B. Drøft påstanden om at den særegne kvinneundertrykkinga krever særegen kvinneorganisering, og hva som blir denne organiseringas oppgaver.

Møte 3.

Les del 1, del 3 om kvinnene under sosialismen, og del 5, særlig avsnittet som analyserer SVs vei til sosialismen.

A. Diskuter påstanden om at kvinnenes frigjøring bare er mulig gjennom sosialismen, hva slags grunnlag proletariatets diktatur legger for frigjøring, og om kampen for revolusjonen er kvinnekamp.

B. Sovjet er i dag et sosialimperialistisk land. Revisjonistene hevder at kvinnene er frigjort i Sovjet. Hvorfor er dette løgn? Drøft påstanden om at kvinnene må ta stilling til hva slags »sosialisme» som legger grunnlag for kvinnefrigjøring.

Møte 4.

Les særlig del 1, samt del 4 om det klassemessige opphavet for linjene i kvinnekampen.

A. Diskuter påstanden om at proletariatet må lede kvinnenes kamp. Hvorfor er proletariatet den ledende klassen i kampen for revolusjonen? Hvilke klasser og grupper må proletariatet alliere seg med i sin kamp?

B. Gjelder arbeiderklassens ledelse også i kvinnekampen? Hva betyr arbeiderkvinnenes ledelse for politikken, organiseringa, kampmåten, prioriteringa? Nevn eksempler på at borgerlige ideer har fått bre seg fordi arbeiderklassen ikke har stått i ledelsen.

C. Hva betyr det at det kommunistiske partiet er arbeiderklassens organiserte fortropp? Hva betyr dette for kvinnekampen?

Møte 5.

Les særlig del 5 og del 6.

A. Diskuter hvordan klassestempelet på linjene i kvinnekampen kommer til uttrykk både i strategi og taktikk.

B. Diskuter påstanden om at kampen mot det reaksjonære kvinnesynet også er klassekamp. Hva er kjerna i den kvinnefiendtlige ideologien. Hvordan må kampen føres.

FORSLAG TIL LESELISTE

For å sette seg inn i det historiske grunnlaget synes vi det er lurt å lese:

Engels: Familiens, privateiendommens og statens opprinnelse.

Hubermann: Menneskenes rikdommer.

Marx: første bind av Kapitalen. (Både for å sette seg inn i

delar av den politiske økonomien og for å studere arbeiderkvinnenes vilkår under den tidlige kapitalismen.)

Politisk økonomi. Lærebok. Særlig avsnittene om krisa under kapitalismen. (Utkommet på Forlaget Oktober, 1975.)

For å studere forskjellen på dialektisk materialisme og idealisme anbefaler vi i første omgang:

Mao: Om motsigelsen og Om praksis.

Marx: Forord til kritikk av den politiske økonomien. (Forklarer godt forholdet mellom virkelighet og ideer.)

Stalin: Den historiske og dialektiske materialismen.

For å sette seg mer inn i motsigelsene mellom revolusjonære og opportunistar, og hva som er det klassemessige grunnlaget for det, anbefaler vi:

Lenin: Imperialismen og sosialismens splittelse.

Den proletariske revolusjonen og renegaten Kautsky.
Sosialimperialismen. Sovjet i dag.

Om den moderne revisjonismen finnes det mye stoff fra det albanske kommunistpartiet. Det enkleste er å lese analysen av Forslaget til SVs prinsippprogram i Røde Fane nr. 5 og 6/74.

Spesielt om linjene i kvinnekampen anbefaler vi:

Lenin: Frigjøring av kvinnene (Ny Dag)

State University of Tirana: Problems of the struggle for the complete emancipation of women.

Hoxha: Frigjøring av kvinnene under sosialismen.

Clara Zetkin: I antologien »Kvinnan och revolutionen»,
tre artikler: – För kvinnans frigörelse

– Endast med den proletära kvinnan kommer socialismen att segra.

– Den borgerliga kvinnorörelsen.

Og til slutt anbefaler vi kvinnestoffet opp gjennom årene i Røde Fane

Henvend deg til nærmeste Oktober-bokhandel hvis du trenger hjelp til å få tak i artiklene og bøkene vi har foreslått.

Tom side

Reis kampen blant arbeiderkvinnene

Studiebok om kvinnefrigjøring og sosialisme

Studieboka behandler AKP(m-l)s analyse av grunnlaget for den særegne kvinneundertrykkinga under monopolkapitalismen og imperialismen:

- Kvinneundertrykkinga springer ut av den private eiendomsretten.
- Kvinnekampen er et særskilt uttrykk for klassekampen, arbeiderklassens, folkets og nasjonens kamp.
- Kvinnenes frigjøring er bare mulig gjennom sosialismen.
- Proletariatet må lede kvinnenes kamp.

Boka sier noe om det klassemessige opphavet til de ulike linjene i kvinnekampen og om hvordan linjene kommer til syne i den daglige kampen. Den tar altså ikke bare opp AKP(m-l)s analyse, men viser også hvordan »kvinnesekterismen» – politikken som gjør kvinnekampen til en sak mellom kjønnene og til en kamp som står »over» klassekampen – er en nederlagslinje for kampen.

Vi mener studier skal være rettesnor for handling. Vi oppfordrer derfor de som studerer denne boka til å delta i kampen for kvinnenes frigjøring.

Redigert av AKP(m-l)s kvinneutvalg

PRIS KR 36,-